

ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΣΤΗΝ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ
ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ ΚΑΙ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗ

Διπλωματική Εργασία

**ΝΟΜΙΚΟ - ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΚΟΚΚΙΝΩΝ ΔΑΝΕΙΩΝ
ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΗ ΠΡΟΤΥΠΑ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΑΝΑΦΟΡΑΣ**

της

ΒΙΚΤΩΡΙΑΣ ΝΙΚΟΛΑΪΔΟΥ

Επιβλέπων Καθηγητής: Χρήστος Νεγκάκης

Υποβλήθηκε ως απαιτούμενο για την απόκτηση του Μεταπτυχιακού Διπλώματος στην
Στρατηγική Διοικητική Λογιστική και Χρηματοοικονομική Διοίκηση

Νοέμβριος 2015

Στην Άννα μου,

Ευχαριστίες

Για την εκπόνηση της διπλωματικής μου εργασίας χρειάστηκε η στήριξη και η συμβολή ορισμένων ανθρώπων, τους οποίους θα ήθελα να ευχαριστήσω.

Θα ήθελα να ευχαριστήσω τον επιβλέποντα καθηγητή μου Κ. Χρήστο Νεγκάκη, για τις γνώσεις που έλαβα καθ' όλη τη διάρκεια των σπουδών μου στο μεταπτυχιακό πρόγραμμα.

Θα ήθελα επίσης να ευχαριστήσω τον Κ. Ανέστη Λαδά για την καθοδήγησή του και για την βοήθεια που μου προσέφερε.

Τέλος θα ήθελα να ευχαριστήσω την οικογένειά μου και ιδιαιτέρως τον σύζυγό μου Ευθύμη, που με στήριξε σε όλη τη διάρκεια των σπουδών μου καθώς και τη μητέρα του Άννα για την αμέριστη συμπαράστασή της.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Τα τελευταία χρόνια λόγω των ιδιαίτερων οικονομικών συνθηκών, το τραπεζικό σύστημα πολλών χωρών έχει εμφανίσει υψηλό ρυθμό αύξησης του επιπέδου των μη εξυπηρετούμενων δανείων. Η επιδείνωση της πιστωτικής ποιότητας του χαρτοφυλακίου των τραπεζών, ωστόσο μπορεί να επηρεάσει τη συνολική απόδοση των τραπεζών και να απειλήσει την χρηματοπιστωτική σταθερότητα ολόκληρου του χρηματοπιστωτικού συστήματος.

Η παρούσα εργασία διερευνά το πρόβλημα και τα χαρακτηριστικά των μη εξυπηρετούμενων δανείων, κυρίως στην ελληνική οικονομία, παρουσιάζοντας το θεωρητικό πλαίσιο των μη εξυπηρετούμενων δανείων σε συνδυασμό με τον λογιστικό χειρισμό για την αντιμετώπιση αυτών, όπως προβλέπεται από τα Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα που ακολουθούν τα πιστωτικά ιδρύματα. Η συνεχής αύξηση των μη εξυπηρετούμενων δανείων διεθνώς, οι συνέπειες του πιστωτικού κινδύνου για την χρηματοπιστωτική σταθερότητα, τόσο για τις μεμονωμένες τράπεζες όσο και για ολόκληρο το τραπεζικό σύστημα, καθώς και για την οικονομική δραστηριότητα, καταδεικνύει το μέγεθος του προβλήματος για την ελληνική οικονομία, παρά τις προσπάθειες που έχουν καταβληθεί τα τελευταία χρόνια για τον περιορισμό του. Οι τράπεζες αντιλαμβάνονται την επίδραση των μη εξυπηρετούμενων δανείων στην λειτουργία τους και στις οικονομικές καταστάσεις και είναι υποχρεωμένες να αποτιμούν το προβληματικό χαρτοφυλάκιο τους σύμφωνα με τις απαιτήσεις των Διεθνών Λογιστικών Προτύπων.

Λέξεις - κλειδιά: μη εξυπηρετούμενα δάνεια, τράπεζες, ελληνικό τραπεζικό σύστημα, Διεθνή Πρότυπα Χρηματοοικονομικής Αναφοράς, απομείωση

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ	4
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ - ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ.....	7
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1.....	8
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	8
1.1 Εισαγωγικές παρατηρήσεις	8
1.2 Σκοπός εργασίας.....	10
1.3 Διάρθρωση Εργασίας	10
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2:.....	11
ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΣ.....	11
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3:.....	17
ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΩΝ ΚΟΚΚΙΝΩΝ ΔΑΝΕΙΩΝ.....	17
3.1 Αδυναμίες του Τραπεζικού Συστήματος στην Ευρωζώνη	17
3.2 Ανάγκη Τραπεζικής Ενοποίησης	18
3.3 Κόκκινα Δάνεια και Οικονομική Κρίση	19
3.4 Έννοια Κόκκινων Δανείων.....	20
3.5 Προσδιοριστικοί Παράγοντες Κόκκινων Δανείων.....	21
3.6 Επιπτώσεις Κόκκινων Δανείων	25
3.7 Μείωση Ύψους Κόκκινων Δανείων.....	26
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4:.....	28
ΚΟΚΚΙΝΑ ΔΑΝΕΙΑ ΚΑΙ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ.....	28
4.1 Δομή και Χαρακτηριστικά Ελληνικού Τραπεζικού Συστήματος.....	28
4.2 Ελληνικό Τραπεζικό Σύστημα και Οικονομική Κρίση	30
4.3 Τραπεζική Ενοποίηση και Ελληνικό Τραπεζικό Σύστημα.....	31
4.4 Κόκκινα Δάνεια και Ελληνικό Τραπεζικό Σύστημα	32
4.5 Μέγεθος Προβλήματος Κόκκινων Δανείων στην Ελλάδα.....	33
4.6 Μη Εξυπηρετούμενα Ανοίγματα.....	35
4.7 Μείωση Ύψους Κόκκινων Δανείων.....	35
4.7.1 Γενικά	35
4.7.2 Ρυθμίσεις Στεγαστικών και Καταναλωτικών Δανείων	36
4.7.3 Πράξεις Εκτελεστικής Επιτροπής Τράπεζας της Ελλάδος	36
4.7.4 Νόμος 3869/2010.....	38
4.7.5 Νόμος 4161/2013.....	39
4.7.6 Νόμος 4307/2014.....	39

4.7.7	Εύλογες Δαπάνες Διαβίωσης και Συνεργάσιμος Δανειολήπτης	40
4.7.8	Κώδικας Δεοντολογίας.....	41
	ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5:.....	44
	ΔΙΕΘΝΗ ΛΟΓΙΣΤΙΚΑ ΠΡΟΤΥΠΑ ΚΑΙ ΚΟΚΚΙΝΑ ΔΑΝΕΙΑ	44
5.1	Έννοια και Διακρίσεις Χρηματοοικονομικών Στοιχείων	44
5.2	Αναγνώριση και Διαγραφή Χρηματοοικονομικών Στοιχείων.....	45
5.3	Αποτίμηση Χρηματοοικονομικών Στοιχείων	47
5.4	Κατηγορίες Χρηματοοικονομικών Στοιχείων	47
5.5	Έννοια και Χαρακτηριστικά Δανείων	48
5.6	Αποτίμηση Δανείων.....	49
5.7	Τα Κόκκινα Δάνεια στα Πλαίσια των ΔΛΠ	50
5.8	Απομείωση Αξίας Δανείου	50
5.9	Υπολογισμός Απομείωσης.....	52
5.10	Λογιστική Αντιμετώπιση Απομείωσης	53
5.11	Απαιτήσεις Γνωστοποίησης	Σφάλμα! Δεν έχει οριστεί σελιδοδείκτης.
5.12	ΔΛΠ και Πλαίσιο Βασιλείας.....	54
5.13	Κόκκινα Δάνεια και ΔΛΠΑ 9.....	56
	ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6:.....	58
	ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ - ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ - ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ	58
	ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	60

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ – ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

Διάγραμμα 4.1: Συγκριτική εξέταση ύψους μη εξυπηρετούμενων δανείων.....	33
Διάγραμμα 4.2: Εξέλιξη ύψους κόκκινων δανείων στην Ελλάδα.....	34
Πίνακας 4.1: Τύποι ρυθμίσεων και διευθετήσεων δανείων	37

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1:

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1.1 Εισαγωγικές παρατηρήσεις

Το χρηματοπιστωτικό σύστημα αποτελεί σημαντικό συστατικό ενός οικονομικού συστήματος, καθώς επιτελεί ένα αριθμό λειτουργιών, που συμβάλλουν στη ανάπτυξη της οικονομίας με ένα ορθολογικό τρόπο. Οι σημαντικότερες από αυτές τις λειτουργίες είναι:

- την ορθολογική κατανομή των διαθεσίμων κεφαλαίων
- την προαγωγή νέων χρηματοπιστωτικών προϊόντων
- την μείωση του κινδύνου
- την μείωση του κόστους των συναλλαγών και του κόστους πληροφόρησης (Νούλας, 2005).

Ένα χρηματοπιστωτικό σύστημα αποτελείται από τρία διαφορετικά συστατικά στοιχεία, τις χρηματοπιστωτικές αγορές, τα χρηματοπιστωτικά προϊόντα και τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα. Μέρος του χρηματοπιστωτικού συστήματος, τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα διακρίνονται σε δύο κατηγορίες: α) τα πιστωτικά ιδρύματα, όπως είναι οι τράπεζες και β) τα μη πιστωτικά ιδρύματα.

Ως ενδιάμεσοι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί, οι τράπεζες διαδραματίζουν ένα σημαντικό ρόλο στην οικονομία, συμβάλλοντας μεταξύ άλλων, στη μετατροπή στοιχείων του ενεργητικού, τη διευκόλυνση της διαχείρισης των κινδύνων, τη χρηματοδότηση του εμπορίου, και τη συσσώρευση κεφαλαίου.

Τα πιστωτικά ιδρύματα είναι σημαντικά για την ανάπτυξη μιας οικονομίας γιατί παρέχουν μια σειρά υπηρεσιών, όπως:

- i. χρηματοδοτική διαμεσολάβηση: οι τράπεζες συγκεντρώνουν τα χρήματα των αποταμιευτών και παρέχουν σε αυτούς μια σειρά χρηματοδοτικών προϊόντων, όπως καταθέσεις όψεως ή προθεσμίας και τις διοχετεύουν στις ελλειμματικές οικονομικές μονάδες, παρέχοντας στους πελάτες ρευστότητα, ευελιξία ληπτικότητας και ευελιξία ποσού. Η βασική λειτουργία που διακρίνει τις τράπεζες από τα μη τραπεζικά ιδρύματα είναι να δέχεται καταθέσεις και να χορηγεί δάνεια. Η τράπεζα μετατρέπει τις καταθέσεις σε άλλα προϊόντα με διαφορετικά χαρακτηριστικά ως προς την ρευστότητα, την ληπτικότητα και τον κίνδυνο. Οι τράπεζες συμβάλλουν στην οικονομική απόδοση μέσω δύο σημαντικών λειτουργιών που συμβάλλουν στην αποτελεσματική κατανομή των πόρων:
  - παρακολούθηση και έλεγχος για τους επενδυτές: το χρηματοπιστωτικό σύστημα χαρακτηρίζεται από ασυμμετρία πληροφόρησης μεταξύ των δανειοληπτών που επιθυμούν να δανείζονται με το χαμηλότερο δυνατό κόστος και των επενδυτών που επιθυμούν να επενδύσουν στην υψηλότερη δυνατή απόδοση. Αυτή η ασυμμετρία δημιουργεί κίνδυνο για τον επενδυτή. Μέσα σε αυτές τις συνθήκες, μια τράπεζα

εκπληρώνει το ρόλο της παρακολούθησης της πιστωτικής ποιότητας για λογαριασμό μεμονωμένων επενδυτών και έτσι διασφαλίζει το υψηλότερο δυνατό επίπεδο επενδύσεων.

- ρυθμιστική λειτουργία για τις επιχειρήσεις: μέσω της ιδιότητας τους να κατατάσσουν τις επενδυτικές ευκαιρίες με βάση την ποιότητα τους, οι τράπεζες μπορούν να διασφαλίζουν ότι οι καταθέσεις διοχετεύονται στα προτεινόμενα σχέδια με το υψηλότερο ποσοστό απόδοσης (προσαρμοσμένο στο κίνδυνο), διασφαλίζοντας έτσι την αποτελεσματική κατανομή των πόρων
- ii. επηρεάζουν την νομισματική πολιτική: οι τράπεζες μπορούν να επηρεάζουν την νομισματική πολιτική και να συμβάλλουν στην αύξηση ή μείωση της ποσότητας χρήματος στην οικονομία, γεγονός που επηρεάζει άλλες σημαντικές οικονομικές μεταβλητές
- iii. παίζουν σημαντικό ρόλο στο σύστημα πληρωμών: οι τράπεζες διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στο σύστημα πληρωμών, ιδιαίτερα σε οικονομίες με μεγάλο όγκο συναλλαγών που πραγματοποιούνται μέσω επιταγών (Νούλας, 2005).

Χάρη σε αυτές τις λειτουργίες διαπιστώνεται μια θετική συσχέτιση μεταξύ της ανάπτυξης του τραπεζικού τομέα και της οικονομικής απόδοσης. Η ανάπτυξη των τραπεζικών και χρηματοπιστωτικών αγορών συσχετίζεται με την τρέχουσα και μελλοντική οικονομική ανάπτυξη, καθώς η συσσώρευση του κεφαλαίου και η παραγωγικότητα αυξάνεται (Walkner and Raes, 2005)

Ωστόσο, τα τελευταία χρόνια, μια σημαντική επιβράδυνση της οικονομικής δραστηριότητας μαστίζει την παγκόσμια οικονομία, και ειδικά τις χώρες της Ευρώπης. Η τρέχουσα οικονομική κρίση αποκάλυψε διάφορες αδυναμίες του συστήματος των Ευρωπαϊκών τραπεζών και σημαντικές ελλείψεις στη χρηματοοικονομική εποπτεία των χρηματαγορών, που δεν ήταν σε θέση να προβλέψει τις δυσμενείς εξελίξεις και να αποτρέψει τη συσσώρευση υπερβολικών κινδύνων στο χρηματοοικονομικό σύστημα.

Μετά από μια μεγάλη αύξηση της πιστωτικής επέκτασης των πιστωτικών ιδρυμάτων κατά τη διάρκεια των προηγούμενων δεκαετιών, τα τελευταία χρόνια η επιδείνωση της ποιότητας του δανειακού χαρτοφυλακίου των τραπεζών αποτέλεσε μιας από τις κύριες αιτίες των προβλημάτων στο τραπεζικό σύστημα και στις οικονομικές κρίσεις στις ανεπτυγμένες οικονομίες. Η έννοια των μη εξυπηρετούμενων δανείων απέκτησε όλο και περισσότερη προσοχή και σημασία.

Παρά το γεγονός ότι ο πιστωτικός κίνδυνος είχε πάντα μεγάλη σημασία για την διοίκηση μιας τράπεζας, η πρόσφατη οικονομική κρίση και η ύφεση έχουν οδηγήσει σε απότομη αύξηση στο ύψος των μη εξυπηρετούμενων δανείων και τα έχουν καταστήσει ως μια από τις μεγαλύτερες ανησυχίες τόσο για τους διευθυντές των τραπεζών όσο και για τις ρυθμιστικές αρχές.

Η πρόσφατη κρίση επιβεβαίωσε ότι η κακή ποιότητα του δανειακού χαρτοφυλακίου είναι ένας από τους σημαντικότερους παράγοντες της αστάθειας μιας συγκεκριμένης τράπεζας και του τραπεζικού συστήματος, γεγονός που μπορεί να παράγει αρνητικές επιπτώσεις στη συνολική οικονομική δραστηριότητα. Η ελαχιστοποίηση των μη εξυπηρετούμενων δανείων αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση για τη βελτίωση της οικονομικής ανάπτυξης.

1.2 Σκοπός εργασίας

Η παρούσα διπλωματική εργασία ασχολείται με το πρόβλημα των μη εξυπηρετούμενων δανείων σε συνδυασμό με την λογιστική αντιμετώπιση τους, όπως αυτή προβλέπεται από τα Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα. Οι χώρες που εφαρμόζουν τα Διεθνή Πρότυπα Χρηματοοικονομικής Πληροφόρησης καθοδηγούνται από αυτά για την εκτίμηση της απομείωσης και των προβλέψεων για ζημίες από δάνεια από τις τράπεζες.

Στόχος της αποτελεί η διερεύνηση του προβλήματος των κόκκινων δανείων, εστιάζοντας σε σημαντικές πτυχές του, όπως τα αίτια και οι παράγοντες που συμβάλλουν στην διόγκωση του, τα προβλήματα που επιφέρει και τις πολιτικές αντιμετώπισης και διαχείρισης του.

Είναι γεγονός πως διεθνώς δεν υπάρχουν πολλές μελέτες που επικεντρώνονται στο πλαίσιο των Διεθνών Λογιστικών Προτύπων ως προς τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια. Η εργασία αυτή αποτελεί μια προσπάθεια ενίσχυσης της υπάρχουσας βιβλιογραφίας μέσω της θεωρητικής αποτύπωσης του πλαισίου των μη εξυπηρετούμενων δανείων στην χώρα σε συνδυασμό με τον λογιστικό χειρισμό αυτών από τις ελληνικές τράπεζες στο πλαίσιο που επιβάλλουν τα διεθνή αυτά πρότυπα, που εφαρμόζονται υποχρεωτικά από αυτές.

Επικεντρώνεται στην περίπτωση της Ελλάδας, όπου ο χρηματοπιστωτικός τομέας έχει πληγεί και επηρεαστεί από τις πρόσφατες μακροοικονομικές και δημοσιονομικές εξελίξεις στην ελληνική οικονομία. Το επίπεδο των μη εξυπηρετούμενων δανείων έχει φτάσει σε ιδιαίτερα υψηλά επίπεδα και καταβάλλονται προσπάθειες για τον περιορισμό τους.

1.3 Διάρθρωση Εργασίας

Στο πρώτο αυτό κεφάλαιο της μελέτης γίνεται μια εισαγωγή στο ρόλο των τραπεζών για μια οικονομία, και παρουσιάζει το στόχο και την διάρθρωση αυτής. Στο επόμενο κεφάλαιο συνοψίζονται τα ευρήματα και τα συμπεράσματα διάφορων ερευνών που έχουν διεξαχθεί διεθνώς με θέμα το πρόβλημα των κόκκινων δανείων.

Το τρίτο κεφάλαιο παρουσιάζει το πρόβλημα των κόκκινων δανείων, αναλύοντας τα χαρακτηριστικά τους, τους προσδιοριστικούς παράγοντες και τις συνέπειες αυτών καθώς και τα μέσα μείωσης του επιπέδου τους, ενώ το τέταρτο κεφάλαιο επικεντρώνεται στο πρόβλημα των μη εξυπηρετούμενων δανείων στην Ελλάδα και στις προσπάθειες μείωσης του ύψους αυτών.

Στο πέμπτο κεφάλαιο γίνεται μια εισαγωγή στην αντιμετώπιση των χρηματοοικονομικών μέσων και πιο συγκεκριμένα των δανείων από τα Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα, ενώ στο τελευταίο κεφάλαιο παρουσιάζονται οι απαιτήσεις λογιστικής αντιμετώπισης των μη εξυπηρετούμενων δανείων από τα Πρότυπα αυτά.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2:

ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΣ

Στο παρόν κεφάλαιο συνοψίζονται τα ευρήματα και τα συμπεράσματα διάφορων ερευνών που έχουν διεξαχθεί διεθνώς με θέμα το πρόβλημα των κόκκινων δανείων, που έχει λάβει σημαντικές διαστάσεις τα τελευταία χρόνια ως αποτέλεσμα της τρέχουσας οικονομικής ύφεσης.

Οι περισσότερες από τις μελέτες που παρουσιάζονται ασχολούνται με την αποτίμηση των προβληματικών δανείων από τις τράπεζες σύμφωνα με τα ισχύοντα πλαίσια, τους προσδιοριστικούς παράγοντες και τα αίτια για την αύξηση του ύψους τους καθώς και με τα μέσα αντιμετώπισης του προβλήματος .

Με την αντιμετώπιση των μη εξυπηρετούμενων δανείων ασχολήθηκαν οι Bloem και and Freeman (2005). Υποστηρίζουν ότι στην πράξη, η αποτίμηση των δανείων στην αγορά είναι ένα μίγμα από διάφορες μεθόδους αποτίμησης, δεδομένου η αποτίμηση στην εύλογη αξία των δανείων δεν έχει βρει γενική αποδοχή. Προτείνεται, ως εναλλακτική λύση, η αποτίμηση των κόκκινων δανείων να γίνεται στην ονομαστική αξία τους μείον τις αναμενόμενες ζημίες τους.

Ένα δάνειο που πληροί τα χαρακτηριστικά του ορισμού θα πρέπει να ταξινομείται ως κόκκινο δάνειο και να εξακολουθεί να κατατάσσεται εκεί μέχρι την διαγραφή του ή την πληρωμή των τόκων ή του κεφαλαίου.

Οι Boudriga et. al. (2009) ανέλυσαν τους χαρακτηριστικούς παράγοντες των μη εξυπηρετούμενων δανείων , τον πιθανό αντίκτυπο των εποπτικών διατάξεις και το θεσμικό περιβάλλον για την έκθεση στον πιστωτικό κίνδυνο, χρησιμοποιώντας ένα δείγμα 59 χωρών για την περίοδο 2002-2006.

Τα εμπειρικά αποτελέσματα δείχνουν ότι η μεγαλύτερη αναλογία κεφαλαιακής επάρκειας και η συνετή πολιτική προβλέψεων φαίνεται να μειώνει το επίπεδο των προβληματικών δανείων. Ωστόσο, τα ευρήματα τους δεν υποστηρίζουν την άποψη ότι η πειθαρχία της αγοράς οδηγεί σε καλύτερα οικονομικά αποτελέσματα. Οι ρυθμιστικές διατάξεις δεν μειώνουν σημαντικά το πρόβλημα των κόκκινων δανείων για τις χώρες με αδύναμους θεσμούς, διεφθαρμένο περιβάλλον, και λίγη δημοκρατία. Ο αποτελεσματικότερος τρόπος για τη μείωση των επισφαλών δανείων είναι μέσω της ενίσχυσης του νομικού συστήματος και της αύξησης της διαφάνειας και της δημοκρατίας, αντί της εστίασης σε ρυθμιστικά και εποπτικά ζητήματα.

Με την αντιμετώπιση του προβλήματος των κόκκινων δανείων στην Ασία ασχολήθηκαν οι Angklomkiew et. al. (2009) Στον απόηχο της ασιατικής οικονομικής κρίσης, οι περισσότερες χώρες στην αναδυόμενη Ασία υιοθέτησαν αυστηρότερες πρακτικές προβλέψεων και άρχισε η διαδικασία σύγκλισης με τα Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα. Τα επίπεδα των προβλέψεων και αποθεματικών κατά τη διάρκεια των τελευταίων χρόνων γενικά

φαίνεται να είναι υψηλότερα, και το τραπεζικό σύστημα πιο ανθεκτικό από ό, τι συγκριτικά με πριν από μια δεκαετία.

Οι Louzis et. al.(2010) εξέτασαν τους προσδιοριστικούς παράγοντες των κόκκινων δανείων στον ελληνικό τραπεζικό τομέα, ξεχωριστά για κάθε τύπο δανείου (καταναλωτικά, στεγαστικά και επιχειρηματικά δάνεια). Η μελέτη τους βασίζεται στην υπόθεση ότι, τόσο μακροοικονομικοί όσο και ειδικοί τραπεζικοί παράγοντες έχουν επιπτώσεις στην ποιότητα του δανειακού χαρτοφυλακίου και ότι οι αυτές οι επιδράσεις ποικίλλουν μεταξύ των διαφόρων κατηγοριών δανείων.

Τα αποτελέσματα δείχνουν ότι το επίπεδο που παρατηρείται στα μη εξυπηρετούμενα δάνεια στο ελληνικό τραπεζικό σύστημα μπορεί να εξηγηθεί κυρίως από μακροοικονομικούς παράγοντες (ΑΕΠ, ανεργία, επιτόκια) και την ποιότητα της διοίκησης. Οι διαφορές στην ποσοτική επίδραση των μακροοικονομικών παραγόντων, μεταξύ των τύπων των δανείων είναι εμφανείς με τις μη-εξυπηρετούμενες υποθήκες να ανταποκρίνονται λιγότερο προς τις αλλαγές των μακροοικονομικών συνθηκών.

Την σχέση μεταξύ των μη εξυπηρετούμενων δανείων και των μακροοικονομικών επιδόσεων, χρησιμοποιώντας ένα δείγμα 26 προηγμένων χωρών διερεύνησε ο Nkusu (2011). Μελέτησε τους μακροοικονομικούς παράγοντες των μη εξυπηρετούμενων δανείων και επιβεβαίωσε ότι οι δυσμενείς μακροοικονομικές εξελίξεις συνδέονται με την αύξηση των κόκκινων δανείων. Αναφέρει ότι η απότομη αύξηση των μη εξυπηρετούμενων δανείων προκαλεί μακροπρόθεσμες αλλαγές που επιδρούν δυσμενών στις μακροοικονομικές επιδόσεις σε διαφορετικά επίπεδα. Η συμβολή των ανεπιθύμητων αντιδράσεων των κόκκινων δανείων σε βασικούς δείκτες της μακροοικονομικής ανάπτυξης και απόδοσης οδηγεί σε ένα φαύλο κύκλο στον οποίο το τραπεζικό σύστημα διατρέχει κίνδυνο και η οικονομική δραστηριότητα επιδεινώνεται.

Σύμφωνα με την European Banking Coordination“Vienna” Initiative (2012), έχει δημιουργηθεί ένα πολύ υψηλό ποσοστό μη εξυπηρετούμενων δανείων σε διάφορες χώρες της Κεντρικής, Ανατολικής και Νοτιοανατολικής Ευρώπης . Η πολύ μεγάλη αύξηση των πιστώσεων κατά τη διάρκεια της περιόδου 2003-08 οδήγησε σε μια μη βιώσιμη άνθηση που έληξε απότομα με την παγκόσμια οικονομική κρίση. Η βαθιά ύφεση που ακολούθησε, έφερε πολλά από τα συσσωρευμένα υποκείμενα προβλήματα στο προσκήνιο, όπως η χαμηλή ποιότητα ορισμένων δανείων στα βιβλία των τραπεζών, που εκτιμώνται σε ποσοστό μεγαλύτερο του 10% στην εν λόγω περιοχή.

Η αντιμετώπιση του προβλήματος έχει προχωρήσει με πολύ αργούς ρυθμούς, παρά τις προσπάθειες των τραπεζών καθώς και του δημόσιου τομέα., εξαιτίας ενός συνόλου νομικών, δικαστικών, κανονιστικών και φορολογικών εμποδίων. Ως εκ τούτου, έχει υιοθετηθεί μια πιο ενεργή, συνεργατική προσέγγιση για την αντιμετώπιση του προβλήματος των μη εξυπηρετούμενων δανείων και την ενίσχυση των οικονομικών επιδόσεων. Συνιστάται μια ολοκληρωμένη προσέγγιση που είναι ιδιαίτερα σημαντικό για χώρες με πολύ υψηλά ποσοστά καθυστερήσεων ή χαμηλά επίπεδα προβλέψεων, ενώ θα πρέπει να αποφεύγεται η άμεση παρέμβαση των εκάστοτε κυβερνήσεων.

Ο Moinescu (2012) ασχολήθηκε με το πρόβλημα των μη εξυπηρετούμενων δανείων στην Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη. Τα οικονομετρικά αποτελέσματα έδειξαν ότι ο ρυθμός μεταβολής του ΑΕΠ αποτελεί τον κύριο παράγοντα που εξηγεί τις μεταβολές στο ύψος των κόκκινων δανείων. Υπάρχει ένας ισχυρός βραχυπρόθεσμος αντίκτυπος της οικονομικής απόδοσης στο επίπεδο των μη εξυπηρετούμενων δανείων στα τραπεζικά συστήματα της περιοχής. Οι νομισματικές συνθήκες είναι επίσης σημαντικές, αλλά σε μικρότερο βαθμό.

Διαπιστώνεται ότι η εκτίμηση των μη εξυπηρετούμενων δανείων βάσει των μακροοικονομικών μοντέλων πιστωτικού κινδύνου είναι ζωτικής σημασίας για τη διαμόρφωση του κατάλληλου μίγματος οικονομικής πολιτικής για την πρόληψη της άτακτης απομόχλευσης του τραπεζικού συστήματος.

Σε μελέτη του οι Messai and Jouini (2013) προσπάθησαν να διακρίνουν τα χαρακτηριστικά των μη εξυπηρετούμενων δανείων 85 τραπεζών σε τρεις χώρες (Ιταλία, Ελλάδα και Ισπανία), για την περίοδο 2004-2008. Αυτές οι χώρες αντιμετώπισαν οικονομικά προβλήματα μετά την κρίση του 2008. Χρησιμοποιήθηκαν μακροοικονομικές μεταβλητές, που περιλάμβαναν το ρυθμό αύξησης του ΑΕΠ, το ποσοστό ανεργίας και τα πραγματικά επιτόκια σε σχέση με συγκεκριμένες μεταβλητές που επιλέχθηκαν για την απόδοση των περιουσιακών στοιχείων, την αλλαγή των δανείων και τις ζημίες αυτών.

Διαπίστωσαν ότι τα προβληματικά δάνεια επιδρούν αρνητικά με το ρυθμό αύξησης του ΑΕΠ και την αποδοτικότητα του ενεργητικού των τραπεζών και θετικά με το ποσοστό ανεργίας, τα αποθεματικά για τις ζημίες δανείων προς το σύνολο των δανείων και το πραγματικό επιτόκιο. Οι προβλέψεις των τραπεζών αυξάνονται με τα μη-εξυπηρετούμενα δάνεια. Τα αποτελέσματα δείχνουν ότι οι τράπεζες θα πρέπει να δώσουν ενδιαφέρον σε πολλές μεταβλητές όταν προσφέρουν δάνεια με σκοπό να μειώσουν το επίπεδο των μη εξυπηρετούμενων δανείων.

Οι Curak et. al.(2013) ασχολήθηκαν με το πρόβλημα των κόκκινων δανείων στα τραπεζικά συστήματα της Νοτιοανατολικής Ευρώπης. Διαπιστώνουν ότι η επιδείνωση της πιστωτικής ποιότητας του χαρτοφυλακίου μπορεί να επηρεάσει την συνολική απόδοση των τραπεζών, αλλά και να θέσει σε κίνδυνο τα κεφάλαια τους και να οδηγήσει σε χρεοκοπία. Επιπλέον, σε περίπτωση αύξησης των μη εξυπηρετούμενων δανείων σε σημαντικό μέρος του τραπεζικού συστήματος, η χρηματοπιστωτική σταθερότητα ολόκληρου του κλάδου απειλείται. Η απροθυμία των τραπεζών να αποδεχθούν πρόσθετο πιστωτικό κίνδυνο ενδέχεται να έχει αρνητικές επιπτώσεις στην πραγματική οικονομία. Έτσι, η κατανόηση των παραγόντων των μη εξυπηρετούμενων δανείων είναι πολύτιμη τόσο για τις τράπεζες όσο και για τις ρυθμιστικές αρχές.

Η μελέτη τους αφορούσε τους προσδιοριστικούς παράγοντες των μη εξυπηρετούμενων δανείων στη Νοτιοανατολική Ευρώπη με βάση ένα δείγμα 69 τραπεζών σε 10 χώρες. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι η μείωση της οικονομικής ανάπτυξης, η αύξηση του πληθωρισμού και το υψηλότερο επιτόκιο συνδέονται με την αύξηση των μη εξυπηρετούμενων δανείων. Επιπρόσθετα, ο πιστωτικός κίνδυνος επηρεάζεται από συγκεκριμένες μεταβλητές όπως το μέγεθος της τράπεζας, η απόδοση και η φερεγγυότητα.

Σύμφωνα με τους Beck et. al.(2013), η μέση ποιότητα του ενεργητικού των τραπεζών επιδεινώθηκε απότομα λόγω της παγκόσμιας οικονομικής ύφεσης. Ωστόσο, η επιδείνωση των επιδόσεων των δανείων ήταν πολύ άνιση στις διάφορες χώρες. Αντικείμενο της μελέτης ήταν η επεξήγηση των διαφορών αυτών στην ποιότητα του ενεργητικού των τραπεζών μεταξύ των χωρών και με την πάροδο του χρόνου.

Χρησιμοποιώντας ένα σύνολο δεδομένων μελέτησαν τους μακροοικονομικούς παράγοντες των μη εξυπηρετούμενων δανείων σε 75 χώρες κατά την τελευταία δεκαετία. Ο ρυθμός αύξησης του πραγματικού ΑΕΠ αποτελεί την βασική κινητήρια δύναμη που καθορίζει το μέγεθος των μη εξυπηρετούμενων δανείων. Ως εκ τούτου, μια πτώση στην παγκόσμια οικονομική δραστηριότητα παραμένει ο πιο σημαντικός κίνδυνος για την ποιότητα του τραπεζικού ενεργητικού. Ωστόσο, η οικονομική δραστηριότητα δεν είναι σε θέση να εξηγήσει πλήρως την εξέλιξη των μη εξυπηρετούμενων δανείων σε όλες τις χώρες κατά την πάροδο του χρόνου. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της μελέτης τους, υπάρχουν και άλλες μεταβλητές που επηρεάζουν σημαντικά το ποσοστό των κόκκινων δανείων: οι τιμές των μετοχών, η συναλλαγματική ισοτιμία, και το επιτόκιο δανεισμού.

Ο Klein (2013) διερεύνησε τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια στην Κεντρική, Ανατολική και Νοτιοανατολική Ευρώπη κατά την περίοδο 1998-2011. Οι τράπεζες στην περιοχή γνώρισαν μια ραγδαία επιδείνωση της ποιότητας του ενεργητικού τους τα τελευταία χρόνια, που οδήγησαν σε σημαντικές απώλειες και μείωση των κεφαλαιακών αποθεμάτων ασφαλείας τους. Η ταχεία αύξηση των μη εξυπηρετούμενων δανείων όχι μόνο αύξησε την ευπάθεια των τραπεζών σε περαιτέρω κρίσεις, αλλά περιόρισε επίσης την παροχή δανείων με τις ευρύτερες επιπτώσεις για την οικονομική δραστηριότητα.

Η μελέτη του καταλήγει στο συμπέρασμα ότι το επίπεδο των μη εξυπηρετούμενων δανείων μπορεί να αποδοθεί σε μακροοικονομικές συνθήκες και ειδικούς τραπεζικούς παράγοντες. Η εξέταση των επιπτώσεων τους επιβεβαιώνει ότι ενώ τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια βρέθηκαν να συνδέονται με τις μακροοικονομικές συνθήκες, όπως η αύξηση του ΑΕΠ, η ανεργία και ο πληθωρισμός, η ανάλυση δείχνει επίσης ότι υπάρχει ισχυρή επίδραση του τραπεζικού συστήματος στην πραγματική οικονομία, γεγονός που υποδηλώνει ότι τα υψηλά μη εξυπηρετούμενα δάνεια σε πολλές χώρες της περιοχής σήμερα επηρεάζουν αρνητικά το ρυθμό οικονομικής ανάκαμψης.

Οι Jakubík and Reininger (2013) χρησιμοποίησαν ένα μακροοικονομικό μοντέλο για τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια για τις χώρες της Νοτιοανατολικής, Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης. Η ανάλυσή τους επιβεβαιώνει ότι η οικονομική ανάπτυξη είναι η βασική κινητήρια δύναμη που συσχετίζεται αρνητικά με το επίπεδο των μη εξυπηρετούμενων δανείων. Αυτή η αντίστροφη σχέση υποδεικνύεται επίσης από τα χρηματιστηριακά δείκτη ως κύριο δείκτη για τις οικονομικές εξελίξεις. Ωστόσο, υπάρχουν και άλλοι σημαντικοί παράγοντες που μπορούν να εξηγήσουν την μεταβολή του ύψους των κόκκινων δανείων της περιοχής, όπως η παρελθούσα πιστωτική άνθηση. Αυτή η μελέτη επιβεβαιώνει και ποσοτικοποιεί επιπλέον τους κινδύνους της υπερβολικής αύξησης των πιστώσεων, καθώς και των δανείων σε ξένο συνάλλαγμα.

Η Skarica (2014) μελέτησε τις αλλαγές μεταβολές στο επίπεδο των κόκκινων δανείων σε επιλεγμένες ευρωπαϊκές αναδυόμενες αγορές τα τελευταία χρόνια. Οι χώρες που αναλύθηκαν ήταν η Βουλγαρία, η Κροατία, η Τσεχία, η Ουγγαρία, η Λετονία, η Ρουμανία και η Σλοβακία.

Τα αποτελέσματα της οικονομετρικής ανάλυσης της έδειξαν ότι η κύρια αιτία των υψηλών επιπέδων των μη εξυπηρετούμενων δανείων είναι η οικονομική επιβράδυνση, η οποία προκύπτει από στατιστικά σημαντικούς και οικονομικά μεγάλους συντελεστές στο ΑΕΠ, την ανεργία και τον πληθωρισμό. Εκτιμάται, ότι εκτός από την οικονομική ανάπτυξη, την λύση στο πρόβλημα των μη εξυπηρετούμενων δανείων θα δώσει μια προληπτική και συνεργατική προσέγγιση των πιστωτών, των οφειλετών και του ρυθμιστικού συστήματος.

Οι Makri, et. al. (2014) διερεύνησαν τους παράγοντες που επηρεάζουν το ποσοστό των μη εξυπηρετούμενων δανείων των τραπεζικών συστημάτων σε 14 χώρες της Ευρωζώνης για την περίοδο 2000-2008, λίγο πριν από την έναρξη της ύφεσης. Κοιτάζοντας τόσο μακρο-μεταβλητές (π.χ. ετήσιος ρυθμός αύξηση ΑΕΠ, το δημόσιο χρέος ω ποσοστό του ΑΕΠ, ανεργία) όσο και μικρο-μεταβλητές (π.χ. δείκτης δανείων προς καταθέσεις, απόδοση ενεργητικού, απόδοση των ιδίων κεφαλαίων), εξέτασαν τους παράγοντες που διαμορφώνουν το ποσοστό των κόκκινων δανείων σε συνολικό επίπεδο.

Παρατηρήθηκαν ισχυρές συσχετίσεις μεταξύ των μη εξυπηρετούμενων δανείων και των διαφόρων μακροοικονομικών παραγόντων (δημόσιο χρέος, ανεργία, ετήσιος ρυθμός αύξησης του ΑΕΠ) και ειδικά τραπεζικών (δείκτης κεφαλαιακής επάρκειας, ποσοστό των μη εξυπηρετούμενων δανείων του προηγούμενου έτους και απόδοση των ιδίων κεφαλαίων) παραγόντων.

Ο Mileris (2014) παρουσίασε μια ανάλυση των μακροοικονομικών παραγόντων και των επιπτώσεων τους στο ποσοστό των μη εξυπηρετούμενων δανείων στις εμπορικές τράπεζες των χωρών της ΕΕ. Το πρόβλημα αυτό είναι σημαντικό, διότι τα τελευταία χρόνια πολλές χώρες της ΕΕ βιώνουν οικονομική ύφεση που μπορεί να είναι ορατή σε βασικούς μακροοικονομικούς δείκτες, με αποτέλεσμα οι τράπεζες να έχουν να αντιμετωπίσουν την αύξηση των μη εξυπηρετούμενων δανείων. Η συμφωνία της Βασιλείας III επισημαίνει την ανάγκη να ληφθούν υπόψη οι οικονομικές συνθήκες της χώρας κατά την αξιολόγηση του πιστωτικού κινδύνου των αιτούντων δανείων.

Τα αποτελέσματα αυτής της έρευνας μπορεί να είναι χρήσιμα για τις τράπεζες, επειδή αποκαλύπτονται οι βασικές σχέσεις μεταξύ της μακροοικονομίας και των μη εξυπηρετούμενων δανείων. Έχει υπολογιστεί ότι τα τραπεζικά συστήματα των χωρών της ΕΕ με τις ανεπτυγμένες οικονομίες δεν είναι πολύ ευαίσθητα στις διακυμάνσεις του οικονομικού κύκλου.

Σε εργασία τους οι Makri and Papadatos (2014) μελέτησαν τους προσδιοριστικούς παράγοντες του πιστωτικού κινδύνου στον ελληνικό τραπεζικό κλάδο. Ο πιστωτικός κίνδυνος σχετίζεται με την ποιότητα του ενεργητικού των τραπεζών και θεωρείται υπεύθυνος για τις πτωχεύσεις αυτών. Σε αυτό το πλαίσιο, διερευνούν, πώς η ποιότητα του δανείου μπορεί να εξηγηθεί από λογιστικούς και μακροοικονομικούς παράγοντες.

Διαπίστωσαν πως οι προβλέψεις για απώλειες από δάνεια, ως δείκτης μέτρησης του πιστωτικού κινδύνου, επηρεάζεται θετικά από την ανεργία, το δημόσιο χρέος και αρνητικά από το δείκτη κεφαλαιακής επάρκειας. Τα ευρήματά τους υποστηρίζουν την υπόθεση ότι τόσο το μακροοικονομικό περιβάλλον όσο και τα λογιστικά στοιχεία ασκούν σημαντική επιρροή στον πιστωτικό κίνδυνο του ελληνικού τραπεζικού συστήματος.

Με την αντιμετώπιση των κόκκινων δανείων στις χώρες που εφαρμόζουν τα Διεθνή Πρότυπα Χρηματοοικονομικής Αναφοράς ασχολήθηκαν οι Gaston and Won Song (2014). Οι χώρες που εφαρμόζουν τα Διεθνή Πρότυπα Χρηματοοικονομικής Πληροφόρησης για την πρόβλεψη απομείωσης των δανείων από τις τράπεζες καθοδηγούνται από δύο διαφορετικές προσεγγίσεις: τα Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα (ΔΛΠ) 39 και τις ρυθμίσεις της Βασιλείας. Η μελέτη τους εξετάζει τις διάφορες λογιστικές και ρυθμιστικές προσεγγίσεις των προβλέψεων για απώλειες από δάνεια, καθώς και τις προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι εποπτικές αρχές, όταν υπάρχουν διαφορετικές απόψεις και έλλειψη καθοδήγησης από τα Δ.Π.Χ.Π.

Προτείνουν δράσεις που μπορούν να λάβουν οι εποπτικές αρχές για να βοηθήσουν τις τράπεζες να τηρήσουν τις ρυθμιστικές και κεφαλαιακές απαιτήσεις και, ταυτόχρονα, να συμμορφώνονται με τις λογιστικές αρχές.

Συνοψίζεται ότι το επίπεδο των μη εξυπηρετούμενων δανείων αποτελεί ένα μείζον πρόβλημα για πολλές οικονομίες και κοινωνίες παγκοσμίως. Το ύψος αυτό που παρατηρείται στα μη εξυπηρετούμενα δάνεια μπορεί να εξηγηθεί τόσο από ευρύτερους μακροοικονομικούς παράγοντες, όπως το ΑΕΠ, τα επιτόκια και η ανεργία όσο και πιο συγκεκριμένους παράγοντες που σχετίζονται με τα πιστωτικά ιδρύματα.

Τα παραπάνω συμπεράσματα μπορούν να εξαχθούν για την περίπτωση της Ελλάδας, αν και οι περισσότερες έρευνες εστιάζουν στις μακροοικονομικές συνθήκες ως τον κύριο παράγοντα διόγκωσης του ύψους των μη εξυπηρετούμενων δανείων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3:

ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΩΝ ΚΟΚΚΙΝΩΝ ΔΑΝΕΙΩΝ

3.1 Αδυναμίες του Τραπεζικού Συστήματος στην Ευρωζώνη

Τα τελευταία χρόνια, η Ευρωζώνη αντιμετωπίζει μια βαθειά οικονομική ύφεση και μια αναπτυσσόμενη κρίση χρέους. Η κρίση αυτή στην Ευρωζώνη είναι μια υπόθεση τριών αλληλένδετων κρίσεων: α) μιας οικονομικής ύφεσης, που αποτελεί μια «αναπτυξιακή κρίση», β) μιας τραπεζικής κρίσης και γ) κρίσης εθνικού χρέους.

Η παγκόσμια οικονομική κρίση μετατράπηκε σε μια κρίση δημόσιου χρέους στη ζώνη του ευρώ, ενώ οι παγκόσμιοι τραπεζικοί κίνδυνοι μετατράπηκαν σε κυρίαρχο κίνδυνο λόγω της έλλειψης ρευστότητας και της αύξησης των φορολογικών επιβαρύνσεων, καθώς και λόγω της επίπτωσης στο δημόσιο χρέος μετά τις τραπεζικές διασώσεις. Αυτό αποτυπώνεται στις αξιολογήσεις της πιστοληπτικής ικανότητας των χωρών της ΕΕ. Το 2011, με την κλιμάκωση της ελληνικής κρίσης και το φόβο εξάπλωσης του φαινομένου στην Ισπανία και την Ιταλία, μεγέθυνε την ανησυχία στις διοικήσεις των ευρωπαϊκών τραπεζών. (Rughoo and Sarantis, 2014). Η οικονομική κρίση αποκάλυψε διάφορες αδυναμίες του συστήματος των Ευρωπαϊκών τραπεζών. Η δημοσιονομική και χρηματοοικονομική κρίση εντός της Ευρωζώνης έφερε στην επιφάνεια σημαντικά κενά στην αρχιτεκτονική της σταθερότητας στην περιοχή και αποκάλυψε διάφορες ελλείψεις των εθνικών ρυθμιστικών συστημάτων στην Ευρώπη, όπως τα αδύναμα πρότυπα εποπτείας. Ως αποτέλεσμα της ελλιπούς εποπτείας και των στρεβλώσεων στην πραγματική οικονομία, τα μη βιώσιμα επίπεδα χρέους του ιδιωτικού και του δημόσιου τομέα αυξήθηκαν.

Οι συνεχιζόμενες αδυναμίες της πραγματικής οικονομίας και οι υφεσιακές εξελίξεις σε μεγάλα τμήματα της Ευρωζώνης επιδείνωσαν τα προβλήματα των τραπεζών, δημιουργώντας μια ανάγκη για μείωση της πλεονάζουσας ικανότητας του τραπεζικού τομέα στην Ευρώπη και εξυγίανση των τραπεζών. Στα χρόνια που προηγήθηκαν της κρίσης, παρατηρήθηκαν μεγάλες ροές κεφαλαίων εντός της Ευρωζώνης, δημιουργώντας ανισορροπίες στο δημόσιο και ιδιωτικό τομέα. Η επακόλουθη επιδείνωση των ισολογισμών και των ταμειακών ροών οδήγησε σε μια ισχυρή ύφεση και κατακερματισμό των χρηματοπιστωτικών αγορών.

Οι τραπεζικοί κίνδυνοι δεν περιορίζονται στα εθνικά σύνορα. Η αναδιάρθρωση και η επίλυση των προβληματικών τραπεζών απαιτεί από τα ευρωπαϊκά θεσμικά όργανα να παρέμβουν, αν οι εθνικές αρχές χρονοτριβούν για την αναδιάρθρωση και την επίλυση των προβληματικών τραπεζών. Η κρίση έκανε εμφανές ότι οι σημαντικοί τραπεζικοί κίνδυνοι δεν μπορούν να αντιμετωπιστούν σε εθνικό επίπεδο. Εξάλλου, πολλές κυβερνήσεις δεν έχουν τη δημοσιονομική ικανότητα να υποστηρίξουν τις προβληματικές τράπεζες. Για αυτό υπήρξαν κίνητρα για μετατόπιση των κινδύνων που προκύπτουν σε ευρωπαϊκό επίπεδο μέσω του μηχανισμού μετάδοσης της νομισματικής πολιτικής και όχι της δημοσιονομικής. Οι

προβληματικές τράπεζες στις χώρες της κρίσης έχουν καταφύγει σε αναχρηματοδότηση μέσω της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας.

Ο κατακερματισμός των χρηματοπιστωτικών αγορών της ζώνης του ευρώ συνδέεται με την αντίληψη περί ελλείψεων στο θεσμικό πλαίσιο και τη διακυβέρνηση κατά τον αρχικό σχεδιασμό της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης (ΟΝΕ), που έφθασε στο σημείο να δημιουργήσει κίνδυνο διάλυσης του ενιαίου νομίσματος. Σε κατακερματισμένες χρηματοπιστωτικές αγορές, η νομισματική πολιτική δεν περνά στον ίδιο βαθμό σε όλες τις χώρες μέλη. Η επιδείνωση του μηχανισμού μετάδοσης προκάλεσε ιδιαίτερες πολυπλοκότητες για την ΕΚΤ.

Προφανώς, η δυνατότητα των κεντρικών τραπεζών να χρησιμοποιήσουν τη νομισματική πολιτική για να αντιμετωπίσουν τις προκλήσεις που δημιουργεί η κρίση, είναι πάντα περιορισμένη. Η τρέχουσα κρίση έχει δομικά στοιχεία που σχετίζονται με την αποτελεσματική κατανομή των πόρων και συστατικά που προέρχονται από τις μεταβιβάσεις εισοδήματος μεταξύ των χωρών ή τομέων, εναντίον των οποίων η νομισματική πολιτική δεν έχει την ικανότητα να ενεργήσει. Η νομισματική πολιτική από μόνη της, δεν μπορεί να αντιμετωπίσει τα μακροοικονομικά προβλήματα. Για να είναι η νομισματική πολιτική αποτελεσματική, θα πρέπει να υπάρχουν βιώσιμα δημόσια οικονομικά και, επομένως, ένα καθεστώς νομισματικής κυριαρχίας

Συνολικά, η κρίση στην Ευρωζώνη έδειξε έντονα ότι η ζώνη ενιαίου νομίσματος χρειάζεται μια κεντρική, ευρωπαϊκή ευθύνη για τις χρηματοπιστωτικές αγορές και την εποπτεία των τραπεζών. Οι εθνικές εποπτικές αρχές και οι ρυθμιστικές αρχές δεν ήταν σε θέση να αντιμετωπίσουν ή να περιορίσουν τη συσσώρευση των κινδύνων στον τραπεζικό τομέα. Τα τολμηρά μέτρα για την επίλυση της κρίσης καθυστέρησαν από τη ρυθμιστική ανεκτικότητα σε εθνικό επίπεδο λόγω της στενής σχέσης μεταξύ τραπεζών και κρατών. Επομένως, η Ευρωπαϊκή Τραπεζική Ένωση είναι μια λογική εξέλιξη της Νομισματικής Ένωσης και της ενιαίας αγοράς και αποτελεί απαραίτητο στοιχείο για το μέλλον της δομής διακυβέρνησης της ζώνης του ευρώ (Malo de Molina, 2013).

3.2 Ανάγκη Τραπεζικής Ενοποίησης

Μέσα στο τρέχον οικονομικό περιβάλλον, ήρθε στο προσκήνιο η ανάγκη για την επαρκή ρύθμιση και εποπτεία του χρηματοπιστωτικού συστήματος, έτσι ώστε να αποτραπεί μια πιθανή ανέλιξη μιας τραπεζικής κρίσης σε δημοσιονομική κρίση ή και το αντίστροφο. Διαπιστώθηκε η ανάγκη να δημιουργηθεί μια ενιαία αγορά της ΕΕ για τον τραπεζικό τομέα, έτσι ώστε να διευκολυνθεί η δημιουργία πανευρωπαϊκών φορέων παροχής χρηματοπιστωτικών προϊόντων, να δημιουργηθεί μεγαλύτερη επιλογή των καταναλωτών και ενίσχυση της αποτελεσματικότητας και του ανταγωνισμού.

Η τραπεζική ένωση αποτελεί ένα μακροπρόθεσμο και φιλόδοξο έργο που δεν μπορεί όμως να εξαλείψει τα τρέχοντα υψηλά επίπεδα χρέους στην Ευρώπη. Η καθιέρωση ενός ενιαίου εποπτικού μηχανισμού στην Ευρώπη αποτελεί το σημαντικό πρώτο βήμα προς μια τραπεζική ένωση, αποτελούμενη από κεντρικές εξουσίες για την εποπτεία των τραπεζών, την

αναδιάρθρωση και την εξυγίανση των προβληματικών τραπεζών, και ένα ενιαίο σύστημα εγγύησης των καταθέσεων.

Τα κράτη-μέλη της Ευρωζώνης δεν είναι πλέον οι μόνες αρμόδιες και υπεύθυνες για τις μεγάλες εγχώριες τράπεζες, οι οποίες πλέον εποπτεύονται από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, και αν αποτύχουν, είναι πιθανόν να κλείσουν ακόμη κι αν δεν το επιθυμεί το αντίστοιχο κράτος.

Μέσω των τριών πυλώνων (Ενιαία Εποπτική Αρχή, Ενιαίος Μηχανισμός Διευθέτησης, Ενιαίο Σύστημα Εγγύησης Καταθέσεων), η τραπεζική ενοποίηση μπορεί να συμβάλει στην βελτίωση της παρακολούθησης και διαχείρισης των τραπεζικών κινδύνων. Αλλά πρέπει να υποστηρίζεται παράλληλα και από περαιτέρω ρυθμιστικές μεταρρυθμίσεις που θα ενισχύσουν την ανθεκτικότητα των ευρωπαϊκών τραπεζών. Η τραπεζική ένωση θα τονώσει την εμπιστοσύνη στο τραπεζικό σύστημα και θα δημιουργήσει τις βάσεις για την αντιμετώπιση μιας πιθανής επόμενης τραπεζικής κρίσης.

Οι καλύτερα ρυθμισμένες και εποπτευόμενες τράπεζες θα είναι πιο ανθεκτικές και πιο αποτελεσματικές ως προς τον ρόλο τους στην πραγματική οικονομία, μέσω της δημιουργίας ενός πλαισίου που θα διασφαλίζει, ότι τα όποια λάθη των τραπεζών θα τα πληρώνουν οι ίδιες οι τράπεζες (Κωστούλας, 2014).

3.3 Κόκκινα Δάνεια και Οικονομική Κρίση

Κατά τη διάρκεια των δύο τελευταίων δεκαετιών, παρατηρήθηκε μια σημαντική αύξηση της πιστωτικής επέκτασης που παρέχονται από χρηματοπιστωτικά ιδρύματα. Η αύξηση αυτή αποδίδεται στη διαδικασία απορρύθμισης των χρηματοπιστωτικών αγορών και την ανάπτυξη της τεχνολογίας των πληροφοριών στον τραπεζικό κλάδο, η οποία οδήγησε στην ενίσχυση της χρηματοοικονομικής διαμεσολάβησης, ενισχύοντας τον ανταγωνισμό μεταξύ των τραπεζών (Makri et. al. 2014).

Μετά όμως από μια πιστωτική επέκταση, διεθνώς ο τραπεζικός τομέας τα τελευταία χρόνια έχει παρουσιάσει μεγάλη αύξηση των μη εξυπηρετούμενων δανείων. Η επιδείνωση της ποιότητας του δανειακού χαρτοφυλακίου των τραπεζών βρίσκεται στο επίκεντρο του κινδύνου του τραπεζικού συστήματος και της οικονομικής κρίσης στις αναπτυσσόμενες και ανεπτυγμένες οικονομίες. Η παγκόσμια οικονομική κρίση του 2008 δεν αποτελεί εξαίρεση. Οι καταστροφικές συνέπειες της, καθώς και η προέλευση της από την απότομη αύξηση των αθετήσεων των ενυπόθηκων δανείων στις ΗΠΑ, υπογραμμίζουν τη σχέση μεταξύ των χρηματοπιστωτικών και μακροοικονομικών κραδασμών και έχουν ενδιαφέρον για τη σχέση μεταξύ των τριβών της πιστωτικής αγοράς και του κινδύνου της χρηματοπιστωτικής αστάθειας (Nkusu, 2011).

Ο διεθνής τραπεζικός κλάδος υπέστη κατά τη διάρκεια των τελευταίων χρόνων μια πρωτοφανή κατάρρευση. Αρκετές τράπεζες σε όλο τον κόσμο, συμπεριλαμβανομένων των αναπτυσσόμενων και των αναπτυσσόμενων χωρών, παρουσίασαν σημαντικές απώλειες στα πιστωτικά χαρτοφυλάκια τους, συμβάλλοντας στην δημιουργία ενός παγκόσμιου φόβου μιας συστημικής κρίσης. Η κρίση αυτή εγείρει περαιτέρω ανησυχίες σχετικά με τη χρηματοοικονομική σταθερότητα των συστημάτων και την ανάγκη για ένα στενότερο έλεγχο και την εποπτεία των δραστηριοτήτων δανεισμού των τραπεζών.

Συγκεκριμένα, οι διεθνείς ρυθμιστικές αρχές, όπως το ΔΝΤ και η Παγκόσμια Τράπεζα, προχώρησαν, κατά την τελευταία δεκαετία σε αρκετές μεταρρυθμίσεις, και προγράμματα με σκοπό την ενίσχυση του τραπεζικού και του χρηματοπιστωτικού συστήματος σε διάφορες χώρες. Διάφορες εκτιμήσεις γίνονται περιοδικά για να προβλέψουν έγκαιρα οποιαδήποτε ανεπιθύμητη έκθεση. Συγκεκριμένα, το συνολικό ποσοστό των μη εξυπηρετούμενων δανείων συνήθως χρησιμοποιείται ως δείκτης ευρωστίας. Παρά τις συνεχιζόμενες προσπάθειες για τον έλεγχο των δραστηριοτήτων του τραπεζικού δανεισμού, τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια εξακολουθούν να προκαλούν ανησυχία τόσο για τις διεθνείς όσο και τις τοπικές ρυθμιστικές αρχές.

Τα υψηλά και αυξανόμενα επίπεδα των μη εξυπηρετούμενων δανείων σε πολλές χώρες ασκούν ισχυρή πίεση στον ισολογισμό των τραπεζών, με πιθανές αρνητικές συνέπειες για τις λειτουργίες τους. Η επιδείνωση της ποιότητας του ενεργητικού των τραπεζών είναι δεδομένη μετά το ξέσπασμα της χρηματοπιστωτικής κρίσης και εμφανής στους ισολογισμούς των περισσότερων τραπεζών. Από το 2008 και μετά, το επίπεδο των μη εξυπηρετούμενων δανείων συνεχίζει να αυξάνει σε πολλές χώρες, παρουσιάζοντας ισχυρή και αρνητική συσχέτιση με το ρυθμό της οικονομικής ανάπτυξης (Klein, 2013).

3.4 Έννοια Κόκκινων Δανείων

Κάθε τράπεζα αναγνωρίζει τα δάνεια της στον ισολογισμό στην ονομαστική τους αξία. Ωστόσο, συχνά υπάρχουν ορισμένα δάνεια, τα οποία δεν έχουν εξυπηρετηθεί για αρκετό καιρό και περιλαμβάνονται ως υπομνηματικό στοιχείο. Τα δάνεια αυτά χαρακτηρίζονται ως μη εξυπηρετούμενα δάνεια και έρχονται σε αντίθεση με τα εξυπηρετούμενα δάνεια, τα οποία αποπληρώνονται σύμφωνα με τις σχετικές δανειακές συμβάσεις.

Η πιο σοβαρή κατηγορία προβληματικών δανείων είναι γνωστά ως μη εξυπηρετούμενα ή κόκκινα δάνεια, τα οποία αναφέρονται στην αθέτηση των όρων πληρωμής τους, ενώ υπάρχει εύλογη προσδοκία ότι αυτό δεν θα αποπληρωθεί στο ακέραιο. Η αρχή για τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια είναι να προσδιοριστούν τα δάνεια για τα οποία είναι πιθανό ότι οι συμβατικές πληρωμές δεν θα γίνουν, δηλαδή, έχουν απομειωθεί, και να προσδιοριστούν οι πιθανές απώλειες των εσόδων και των κεφαλαίων, επί των δανείων αυτών. Ένα προβληματικό δάνειο είναι μια επέκταση της πίστωσης για την οποία υπάρχουν αμφιβολίες ως προς την ικανότητα του οφειλέτη να εξοφλήσει μέρος του κεφαλαίου ή των τόκων, σύμφωνα με τους αρχικούς όρους της δανειακής σύμβασης..

Δεν υπάρχει ωστόσο ενιαίος ορισμός των μη εξυπηρετούμενων δανείων. Οι ορισμοί διαφέρουν από χώρα σε χώρα. Πολλές χώρες χρησιμοποιούν σύστημα αξιολόγησης του κινδύνου για την ταξινόμηση των δανείων με βάση τον κίνδυνο αποπληρωμής τους, το οποίο περιλαμβάνει αρκετές κατηγορίες. Για τα δάνεια αυτά, οι αρχές τραπεζικής εποπτείας απαιτούν από τις τράπεζες να ακυρώσουν σημαντικού ύψους προμήθειες για ενδεχόμενες απώλειες του δανείου.

Δεν υπάρχει κανένα διεθνώς αποδεκτό πρότυπο για τη μέτρηση των μη εξυπηρετούμενων δανείων. Οι εθνικές εποπτικές αρχές έχουν την τάση να ακολουθούν διαφορετικούς ορισμούς για την ταξινόμηση των δανείων. Οι περισσότερες χώρες

εφαρμόζουν το όριο καθυστέρησης των 90 ημερών και αναφέρουν το συνολικό ποσό των επισφαλών δανείων ως μη εξυπηρετούμενα.

Το ποσό των κόκκινων δανείων αναφέρεται στις προβλέψεις που αφορούν τα οφειλόμενα ανεξόφλητα δάνεια, θέτοντας ως όριο τις 90 ημέρες, και καλύπτουν τις μη χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις και τα νοικοκυριά. Οι πρακτικές σχετικά με την αντιμετώπιση των εξασφαλίσεων, την αναδιάρθρωση δανείων, τα κριτήρια, εκτός από την ληξιπρόθεσμη περίοδο, ποικίλλουν ευρέως. Οι περισσότερες από τις χώρες λαμβάνουν υπόψη και άλλα στοιχεία εκτός από τον αριθμό των ημερών καθυστέρησης ως κριτήρια κατάταξης των μη εξυπηρετούμενων δανείων (European Banking Coordination “Vienna” Initiative, 2012).

Το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο έχει προωθήσει μια τυποποιημένη προσέγγιση για την ποσοτικοποίηση των μη εξυπηρετούμενων δανείων σε όλον τον κόσμο. Σύμφωνα με αυτά, τα δάνεια χαρακτηρίζονται ως μη εξυπηρετούμενα ή κόκκινα όταν:

- η πληρωμή του κεφαλαίου ή / και των τόκων καθυστερεί κατά τρεις μήνες (90 ημέρες) ή περισσότερο
- οι πληρωμές των τόκων ίσες με τους τόκους τριών μηνών ή περισσότερο έχουν κεφαλαιοποιηθεί, αναχρηματοδοτηθεί ή μεταφερθεί (δηλαδή η πληρωμή έχει καθυστερήσει λόγω συμφωνίας)
- οι πληρωμές έχουν καθυστερήσει λιγότερο από 90 ημέρες, αλλά υπάρχουν ενδείξεις για να χαρακτηρίσει ένα δάνειο ως μη εξυπηρετούμενο (πχ ο οφειλέτης οδηγείται σε πτώχευση) (Partners for Financial Stability, 2011).

Βασικό χαρακτηριστικό για να θεωρηθεί ένα δάνειο ως μη εξυπηρετούμενο είναι η παρέλευση 90 ημερών. Μέχρι και το πέρας των 90 αυτών ημερών, ένα δάνειο θεωρείται ότι βρίσκεται απλώς σε καθυστέρηση, αν και ο οφειλέτης έχει καταστεί υπερήμερος από την πρώτη μέρα καθυστέρησης εκπλήρωσης της συμβατικής του υποχρέωσης. Μετά την παρέλευση 90 ημερών, ένα δάνειο θεωρείται ότι έχει καταστεί μη εξυπηρετούμενο, ενώ οι πιθανότητες να αποπληρωθεί στο ακέραιο θεωρείται ότι είναι ουσιαστικά πολύ μικρές. Στην περίπτωση βέβαια που ο οφειλέτης αρχίσει και πάλι τις πληρωμές, τότε το δάνειο χαρακτηρίζεται και πάλι ως εξυπηρετούμενο.

3.5 Προσδιοριστικοί Παράγοντες Κόκκινων Δανείων

Το ύψος των μη εξυπηρετούμενων δανείων εξαρτάται από πολλούς παράγοντες, οι οποίοι σύμφωνα με την διεθνή βιβλιογραφία ταξινομούνται σε μεγάλες κατηγορίες: τους γενικούς μακροοικονομικούς παράγοντες και τους ειδικούς τραπεζικούς παράγοντες.

i. οι μακροοικονομικές συνθήκες

Η πρώτη κατηγορία παραγόντων που επηρεάζει τα κόκκινα δάνεια αναφέρεται σε εξωτερικά γεγονότα όπως οι γενικότερες μακροοικονομικές συνθήκες, οι οποίες ενδέχεται να επηρεάσουν την ικανότητα των δανειοληπτών να αποπληρώσουν τα δάνειά τους. Το ύψος των μη εξυπηρετούμενων δανείων επηρεάζεται από διάφορους μακροοικονομικούς

παράγοντες, όπως είναι το ΑΕΠ, το ύψος της ανεργίας και των επιτοκίων. Άλλες μακροοικονομικές μεταβλητές, οι οποίες επηρεάζουν την ποιότητα του χαρτοφυλακίου των τραπεζών, είναι οι συναλλαγματικές ισοτιμίες και ο πληθωρισμός. Οι γενικές αυτές οικονομικές συνθήκες επηρεάζουν τις λειτουργίες και τις οικονομικές συνθήκες των πελατών των τραπεζών (επιχειρήσεις, νοικοκυριά), και κατά συνέπεια τις τραπεζικές εργασίες και τις επιδόσεις τους.

Η φάση ανάπτυξης της οικονομίας χαρακτηρίζεται από ένα σχετικά χαμηλό αριθμό μη εξυπηρετούμενων δανείων, καθώς τόσο οι καταναλωτές όσο και οι επιχειρήσεις διαθέτουν επαρκή έσοδα για να εξυπηρετήσουν τα χρέη τους. Η γενική εξήγηση είναι ότι η αύξηση του ΑΕΠ μεταφράζεται συνήθως σε μεγαλύτερο εισόδημα που βελτιώνει την ικανότητα εξυπηρέτησης του χρέους των δανειοληπτών. Η υποχώρηση του ΑΕΠ από την άλλη συμβάλλει στην αύξηση των δανείων σε καθυστέρηση, καθώς επιδρά αρνητικά στα εισοδήματα και συνεπώς στην ικανότητα των δανειοληπτών να εξυπηρετούν τις υποχρεώσεις τους.

Καθώς η ακμάζουσα περίοδος συνεχίζεται, η πίστωση επεκτείνεται και σε πιο αφερέγγυους οφειλότες ενώ σε περίοδο ύφεσης τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια οδηγούνται σε μεγέθυνση. Σε ακμάζουσες οικονομικές περιόδους, σταδιακά χαλαρώνουν τα πιστοδοτικά κριτήρια, με αποτέλεσμα να εγκρίνονται πιστώσεις και προς δανειολήπτες χαμηλότερης φερεγγυότητας. Συνήθως οι δανειολήπτες αυτοί είναι οι πρώτοι που δυσκολεύονται να εκπληρώσουν τις υποχρεώσεις τους στη διάρκεια της οικονομικής ύφεσης. Αντίθετα, όταν η οικονομία επανέλθει σε περίοδο ανάκαμψης, βελτιώνονται οι εισοδηματικές συνθήκες για τους δανειολήπτες, συνεπώς και η δυνατότητά τους να εξυπηρετήσουν τις δανειακές τους υποχρεώσεις. Το μακροοικονομικό περιβάλλον επηρεάζει την πιστοληπτική ικανότητα των οφειλετών και την ικανότητά τους να έχουν ένα δάνειο. Μια οικονομία σε ανάπτυξη παρέχει ευνοϊκές συνθήκες για αύξηση των εσόδων και μείωση των χρηματοοικονομικών κινδύνων.

Ως αποτέλεσμα των παραπάνω, η αύξηση του πραγματικού ΑΕΠ και της απασχόλησης συνδέεται αρνητικά με το ύψος των κόκκινων δανείων. Αντίθετα, η ανεργία σχετίζεται θετικά με αυτό. Αν υπάρχει μια ύφεση της οικονομίας, το επίπεδο των μη εξυπηρετούμενων δανείων είναι πιθανόν να αυξηθεί με την αύξηση της ανεργίας και των μεγαλύτερων δυσκολιών των δανειοληπτών να αποπληρώσουν το χρέος τους. Όσον αφορά τις επιχειρήσεις, η αύξηση της ανεργίας μπορεί να σημαίνει μείωση της παραγωγής ως συνέπεια της υποχώρησης στην πραγματική ζήτηση. Αυτό μπορεί να οδηγήσει σε μείωση των εσόδων και συνεπώς σε εύθραυστη κατάσταση του χρέους. Η μειωμένη αγοραστική δύναμη των νοικοκυριών επηρεάζει αρνητικά την ζήτηση αγαθών και υπηρεσιών και επομένως και τις πωλήσεις των επιχειρήσεων, με αρνητικό αντίκτυπο στην ικανότητα εξυπηρέτησης των επιχειρηματικών τους δανείων.

Οι συναλλαγματικές ισοτιμίες μπορεί να έχουν μια αρνητική επίδραση στην ποιότητα του ενεργητικού των τραπεζών, ιδιαίτερα σε χώρες με μεγάλο ποσό δανειοδότησης σε ξένο νόμισμα, όπως συμβαίνει στις αναδυόμενες αγορές. Δεδομένου ότι δεν υπάρχει νομισματική αντιστοίχιση μεταξύ του εισοδήματος των νοικοκυριών και των επιχειρήσεων και των δανειακών υποχρεώσεων τους, οι μεταβολές στην συναλλαγματική ισοτιμία μπορεί να επηρεάσει το βάρος του χρέους. Δηλαδή, η υποτίμηση του εγχώριου νομίσματος αυξάνει το χρέος και την αδυναμία των οφειλετών να αποπληρώσουν τα δάνεια τους, οδηγώντας σε ζημιές τις τράπεζες.

Αρκετές μελέτες έδειξαν επίσης ότι τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια επηρεάζονται από τις τιμές των μετοχών. Η πτώση των τιμών των μετοχών θα μπορούσε να οδηγήσει σε μια αθέτηση μέσω και της μείωσης της αξίας των εξασφαλίσεων. Σε περίοδο ύφεσης απομειώνεται η αξία των στοιχείων περιουσίας που έχουν οι δανειολήπτες ή χρησιμοποιούνται ως εξασφαλίσεις για τη λήψη δανείων και καθίσταται πιο δύσκολη η ανανέωση ή και η αναχρηματοδότηση υφισταμένων δανείων, καθώς οι τράπεζες εμφανίζουν αυξημένη αποστροφή στον κίνδυνο (Τράπεζα της Ελλάδος, 2015). Η μείωση της αξίας των εξασφαλίσεων των στεγαστικών δανείων μπορεί να επηρεάσει αρνητικά την ποιότητα των καταναλωτικών δανείων. Ταυτόχρονα, οι μετοχές, που σπάνια χρησιμοποιούνται ως εγγύηση, θα μπορούσαν να συσχετιστούν με άλλα επικίνδυνα στοιχεία ενεργητικού που χρησιμεύουν ως εγγύηση για δάνεια (Skarica, 2014).

Ο αντίκτυπος του πληθωρισμού μπορεί να είναι είτε θετικός είτε αρνητικός. Από τη μία πλευρά, ο πληθωρισμός μπορεί να κάνει την εξυπηρέτηση του χρέους ευκολότερη με τη μείωση της πραγματικής αξίας του υπολοίπου του δανείου, αλλά από την άλλη πλευρά, μπορεί επίσης να προκαλέσει μείωση των πραγματικών εισοδημάτων των δανειοληπτών. Σε χώρες όπου τα επιτόκια των δανείων είναι μεταβλητά, η άνοδος του πληθωρισμού μπορεί επίσης να οδηγήσει σε υψηλότερα ποσοστά που προκύπτουν από τις ενέργειες της νομισματικής πολιτικής.

Το επιτόκιο επηρεάζει επίσης το ποσό των επισφαλειών στην περίπτωση του κυμαινόμενου επιτοκίου. Αυτό συνεπάγεται ότι η επίδραση των επιτοκίων μπορεί να είναι θετική, και επομένως, υπάρχει μια αύξηση του χρέους που προκαλείται από την αύξηση των πληρωμών των επιτοκίων και ως εκ τούτου την αύξηση των μη εξυπηρετούμενων δανείων. Μια αύξηση των επιτοκίων αποδυναμώνει την ικανότητα εξυπηρέτησης του χρέους των δανειοληπτών, πολύ περισσότερο σε σχέση με το αν τα επιτόκια των δανείων είναι μεταβλητά. Ένα υψηλό επιτόκιο δανεισμού αντανακλά ασφάλιστρο υψηλού κινδύνου που οι τράπεζες χρεώνουν για χαμηλής πιστωτικής ποιότητας οφειλέτες.

ii. οι τραπεζικοί παράγοντες

Εκτός των εξωγενών μακροοικονομικών συνθηκών, τα διακριτικά χαρακτηριστικά του τραπεζικού τομέα και οι πολιτικές της κάθε τράπεζας στην προσπάθεια της για μέγιστη απόδοση και βελτίωση της διαχείριση των κινδύνων τους, ασκούν σημαντική επιρροή στην εξέλιξη του ύψους των μη εξυπηρετούμενων δανείων (Louzis et. al. 2010). Παράγοντες όπως το μέγεθος, η αποτελεσματικότητα, οι πρακτικές δανεισμού, οι πιστωτικοί όροι κάθε τράπεζας, η πολιτική σχηματισμού προβλέψεων, η κερδοφορία, το ιδιοκτησιακό καθεστώς επηρεάζουν το ύψος των μη εξυπηρετούμενων δανείων, γιατί μπορεί να προκαλέσουν επικίνδυνα και επισφαλή δάνεια.

Ο λόγος των ιδίων κεφαλαίων προς τα περιουσιακά στοιχεία, η απόδοση των ιδίων κεφαλαίων (ROE) και η απόδοση του ενεργητικού (ROA) συσχετίζονται αρνητικά με το ύψος των μη εξυπηρετούμενων δανείων, ενώ ο υπερβολικός δανεισμός (που μετράται από τον δείκτη δάνεια προς περιουσιακά στοιχεία και ο ρυθμός αύξησης της δανειοδότησης των τραπεζών) οδηγεί σε υψηλότερα επίπεδα μη εξυπηρετούμενων δανείων. (Klein, 2013). Η κερδοφορία των τραπεζών μπορεί να καθορίσει την ανάληψη κινδύνων από την διοίκηση. Οι

τράπεζες με υψηλή κερδοφορία πιέζονται λιγότερο για την δημιουργία εσόδων και έτσι δεν εμπλέκονται σε δραστηριότητες με μεγάλο πιστωτικό κίνδυνο.

Από την άλλη, ο δείκτης κεφαλαιακής επάρκειας θα μπορούσε να χρησιμεύσει ως εργαλείο για τον έλεγχο της υπερβολικής ανάληψης κινδύνων από τις τράπεζες. Εμπειρικά, δεν υπάρχει ομοφωνία σχετικά με τη σχέση μεταξύ της κεφαλαιακής επάρκειας και των μη εξυπηρετούμενων δανείων. Από τη μία πλευρά, υπάρχουν ενδείξεις που δείχνουν ότι οι τράπεζες με επαρκή κεφαλαιακή επάρκεια παρουσιάζουν χαμηλότερα ποσοστά μη εξυπηρετούμενων δανείων. Από την άλλη πλευρά, οι τράπεζες αυτές θα μπορούσαν να ενθαρρυνθούν να ξεκινήσουν πιο ριψοκίνδυνες δραστηριότητες που θα οδηγούν στην διαμόρφωση χαρτοφυλακίου με μεγαλύτερο κίνδυνο.

Ως προς την αποτελεσματικότητα των τραπεζών εκτιμάται ότι η αυξημένη αποτελεσματικότητα των τραπεζών αφενός συμβάλλει στην καλύτερη αξιολόγηση και επιλογή των δανειοδοτήσεων και αφετέρου σε αποτελεσματικότερη αντιμετώπιση για δάνεια που τυχόν καταστούν προβληματικά (Τράπεζα της Ελλάδος, 2015).

Ανάμεσα στις συγκεκριμένες τραπεζικές μεταβλητές που επηρεάζουν τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια, μπορεί να αναφερθεί και η πιστωτική επέκταση. Η βιβλιογραφία δείχνει ότι η ταχεία πιστωτική επέκταση συχνά συνδέεται με απομειωμένα δάνεια (Messai and Jouini, 2013). Προκειμένου να επιτύχουν μεγαλύτερο μερίδιο αγοράς και να βελτιώσουν τις επιδόσεις βραχυπρόθεσμα, οι τράπεζες μπορούν να ελαττώσουν το επίπεδο των πιστοδοτικών κριτηρίων. Οι δράσεις αυτές μπορεί να οδηγήσουν σε δυσμενείς επιλογές και την αύξηση του επιπέδου των μη-εξυπηρετούμενων δανείων.

Διαπιστώνεται επιπλέον αρνητική σχέση μεταξύ του μεγέθους της τράπεζας και των μη-εξυπηρετούμενων δανείων. Το μέγεθος της τράπεζας μπορεί να αντανακλά τη δύναμη και την ικανότητα της να αντιμετωπίζει το πρόβλημα της ασύμμετρης πληροφόρησης, με αποτέλεσμα χαμηλότερο επίπεδο μη εξυπηρετούμενων δανείων. Ακόμη, οι μικρότερες τράπεζες έχουν λιγότερους πόρους για μια αποτελεσματική πιστωτική ανάλυση τους (Cugak et. al. 2013).

Ως προς τις προβλέψεις, πρέπει να σημειωθεί πως οι προβλέψεις για επισφαλή δάνεια θεωρούνται ως μηχανισμός ελέγχου για τις αναμενόμενες ζημίες από δάνεια. Υψηλότερα επίπεδα μη εξυπηρετούμενων δανείων συνδέονται με μεγαλύτερες προβλέψεις. Οι τράπεζες που αναμένουν υψηλά επίπεδα απωλειών δημιουργούν αυξημένες προβλέψεις για να μειώσουν τη μεταβλητότητα των κερδών και να ενισχύσουν μεσοπρόθεσμα την φερεγγυότητα τους.

Τέλος, έρευνες έχουν δείξει ότι το ιδιοκτησιακό καθεστώς της τράπεζας σχετίζεται με το ύψος των κόκκινων δανείων. Η κρατική ιδιοκτησία μπορεί να εξηγήσει τη συμπεριφορά ανάληψης κινδύνων των τραπεζιτών και, κατά συνέπεια, το επίπεδο των μη εξυπηρετούμενων δανείων. Προκειμένου να ενισχύσουν την οικονομική ανάπτυξη της χώρας, οι κρατικές τράπεζες έχουν περισσότερα κίνητρα να χρηματοδοτήσουν πιο επικίνδυνα προγράμματα και να διαθέσουν περισσότερο ευνοϊκές πιστώσεις. Οι κρατικές τράπεζες τείνουν σε πολλές χώρες να έχουν υψηλότερα επίπεδα μη εξυπηρετούμενων δανείων, λόγω των αδύναμων μηχανισμών ανάκτησης των πιστώσεων σε σύγκριση με τις ιδιωτικές τράπεζες (Boudriga et. al. 2009)

Οι τράπεζες θα πρέπει να δίνουν μεγάλη προσοχή σε πολλούς παράγοντες, τόσο εσωτερικούς όσο και εξωτερικούς, όταν προσφέρουν δάνεια για να μειώσουν το επίπεδο των μη εξυπηρετούμενων δανείων (Messai and Jouini, 2013).

3.6 Επιπτώσεις Κόκκινων Δανείων

Ένα υγιές τραπεζικό σύστημα είναι ζωτικής σημασίας για την οικονομική ανάπτυξη, τη σταθερότητα και την επιτυχία μιας χώρας και των κατοίκων της. Η πρόσβαση στη χρηματοδότηση είναι η κινητήρια δύναμη της ανάπτυξης του ιδιωτικού τομέα, ο οποίος τροφοδοτεί τη δημιουργία θέσεων εργασίας και τη δημοσιονομική βιωσιμότητα. Η εμπειρία από τις οικονομικές κρίσεις του παρελθόντος δείχνει ότι η ανάκαμψη απαιτεί εξυγίανση του χρηματοπιστωτικού τομέα, συμπεριλαμβανομένης της προσπάθειας μείωσης του ύψους των μη εξυπηρετούμενων δανείων. Ένα τραπεζικό σύστημα που επιβαρύνεται με προβληματικά δάνεια χωρίς βιώσιμες εναλλακτικές λύσεις για την μείωση τους μπορεί να οδηγήσει στην μείωση της ανταγωνιστικότητας και της παραγωγικότητας, συμβάλλοντας στην μείωση της οικονομικής ανάπτυξης και της απασχόλησης.

Ο αντίκτυπος στην πραγματική οικονομία των μη εξυπηρετούμενων δανείων εξηγείται κυρίως από την αποδυνάμωση της ικανότητας των δανειζομένων να αποπληρώσουν τα χρέη τους. Το μεγάλο ύψος των μη εξυπηρετούμενων δανείων αυξάνει την αβεβαιότητα όσον αφορά την κεφαλαιακή θέση των τραπεζών και περιορίζει την πρόσβασή τους σε πηγές χρηματοδότησης. Αυτό με τη σειρά του αυξάνει τα επιτόκια χορηγήσεων των τραπεζών και συμβάλλει στη μείωση της πιστωτικής ανάπτυξης. Τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια συνδέονται επίσης με υψηλό κόστος διαχείρισής τους. Τα παραπάνω οδηγούν στη μείωση της προσφοράς πιστώσεων και επομένως, έχουν επιπτώσεις στην οικονομική δραστηριότητα.

Σε μακροοικονομικό επίπεδο, τα υψηλά επίπεδα των προβληματικών δανείων στο τραπεζικό σύστημα μπορούν να οδηγήσουν σε χαμηλότερα επίπεδα οικονομικής ανάπτυξης και οικονομική στασιμότητα. Τα κόκκινα δάνεια είναι από τις κύριες αιτίες των προβλημάτων της οικονομικής στασιμότητας. Κάθε επισφαλής απαίτηση στον χρηματοπιστωτικό τομέα αυξάνει την πιθανότητα να οδηγήσει μια εταιρία σε δυσκολία και έλλειψη κερδοφορίας. Οι απότομες αυξήσεις στο ύψος των καθυστερήσεων συνδέονται με την πτώση των τιμών των περιουσιακών στοιχείων και τη διατάραξη της προσφοράς πιστώσεων. Η ποιότητα του δανειακού χαρτοφυλακίου συσχετίζεται άμεσα με τον οικονομικό κύκλο. Κατά την διάρκεια καλών εποχών, οι τράπεζες τείνουν να επεκτείνουν γρήγορα τα πιστωτικά τους χαρτοφυλάκια, ενώ το επίπεδο των μη-εξυπηρετούμενων δανείων είναι χαμηλό. Αντίθετα, κατά τη διάρκεια μιας ύφεσης του οικονομικού κύκλου ή μιας κρίσης, η εισροή νέων δανείων μειώνεται, ο μέσος όρος του δανειακού χαρτοφυλακίου των τραπεζών ωριμάζει και τα προβληματικά δάνεια γίνονται ολοένα και πιο εμφανή με το πέρασμα του χρόνου.

Όταν υπάρχουν αυξημένα επίπεδα μη εξυπηρετούμενων δανείων σε ορισμένες τράπεζες, οι συστημικές ανησυχίες σχετικά με την αφερεγγυότητα και την έλλειψη

ρευστότητας του τραπεζικού συστήματος θα αυξηθούν. Όσο η ανησυχία εξαπλώνεται σε μεγαλύτερο αριθμό τραπεζών, το τραπεζικό σύστημα μπορεί να έρθει αντιμέτωπο με την απώλεια της εμπιστοσύνης, ειδικά στην περίπτωση που οι ρυθμιστικές αρχές μιας χώρας δεν προβαίνουν στην αυστηρή ταυτοποίηση και την υποβολή εκθέσεων για τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια. Τα υψηλά επίπεδα των μη εξυπηρετούμενων δανείων μπορεί να αποτελέσουν απειλή για την χρηματοπιστωτική σταθερότητα. Οι ζημίες των τραπεζών μπορεί να αποδυναμώσουν την κεφαλαιακή βάση των τραπεζών, προκαλώντας ενδεχομένως αφερεγγυότητα ή έλλειψη ρευστότητας. Συνολικά η χρηματοπιστωτική σταθερότητα τίθεται σε κίνδυνο αν τέτοιου είδους προβλήματα προκύπτουν σε ένα σημαντικό μέρος του τραπεζικού συστήματος (European Banking Coordination “Vienna” Initiative, 2012).

Σε ακραίες περιπτώσεις, τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια μπορεί να οδηγήσουν σε πτωχεύσεις τραπεζών, οδηγώντας σε προγράμματα διάσωσης τους από τις εκάστοτε κυβερνήσεις (είτε με τη μορφή της αύξησης κεφαλαίου των υφιστάμενων τραπεζών είτε με την εξαγορά τους χρηματοδοτούμενη από το δημόσιο).

Το υπερβολικό χρέος μπορεί να αποθαρρύνει τις επιχειρήσεις από το να επενδύσουν σε νέα έργα δεδομένου ότι τα μελλοντικά κέρδη θα μοιραστούν με τις τράπεζες. Αντίστοιχα, τα νοικοκυριά δεν είναι πρόθυμα να προχωρήσουν σε νέες αγορές και επενδύσεις (Partners for Financial Stability, 2011). Οι δυσμενείς προοπτικές του εισοδήματος και της απασχόλησης επιδρούν αρνητικά στην εμπιστοσύνη των νοικοκυριών και των επιχειρήσεων, συμπιέζοντας τη τάση τους προς κατανάλωση και τις επενδύσεις και προς την ανάληψη δανειακών υποχρεώσεων. Με τη σειρά τους, οι τράπεζες είναι πιο επιφυλακτικές ως προς την χορήγηση πιστώσεων λόγω της αύξησης των μη εξυπηρετούμενων δανείων και της αδυναμίας των επιχειρήσεων και των νοικοκυριών να εκπληρώσουν τις συμβατικές τους υποχρεώσεις.

Οι επιπτώσεις για το τραπεζικό σύστημα μεταφέρονται στο σύνολο της οικονομίας. Η οικονομική δραστηριότητα επιβραδύνεται όταν τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια αυξάνονται ενώ η συναλλαγματική ισοτιμία τείνει να υποτιμάται. Το ύψος των μη εξυπηρετούμενων δανείων επηρεάζει τις τιμές των κατοικιών, την αύξηση του ΑΕΠ και την πορεία άλλων οικονομικών μεγεθών και δεικτών, όπως ο πληθωρισμός και η ανεργία (Klein, 2013).

3.7 Μείωση Ύψους Κόκκινων Δανείων

Η ελαχιστοποίηση των μη εξυπηρετούμενων δανείων είναι απαραίτητη προϋπόθεση για τη βελτίωση της οικονομικής ανάπτυξης. Διαφορετικά, εμποδίζεται η οικονομική ανάπτυξη και μειώνεται η οικονομική αποδοτικότητα (Messai and Jouini, 2013). Η αντιμετώπιση των υψηλών επιπέδων των μη εξυπηρετούμενων δανείων απαιτεί την ανάληψη δράσης από τις τράπεζες, τις ρυθμιστικές αρχές και την κυβέρνηση.

Οι ίδιες τράπεζες έχουν σημαντικούς εμπορικούς και κανονιστικούς λόγους να διαχειριστούν το πρόβλημα των προβληματικών δανείων τους αποτελεσματικά. Το πρώτο βήμα για τις τράπεζες περιλαμβάνει την αναγνώριση του μεγέθους και του πεδίου εφαρμογής του προβλήματος και στη συνέχεια η έγκριση και εφαρμογή ενός συγκεκριμένου σχεδίου

δράσης. Όπως συμβαίνει και στην πράξη, οι τράπεζες αναγκάζονται, στην προσπάθεια να διευκολύνουν τους δανειολήπτες να προχωρήσουν σε σημαντικές ρυθμίσεις οφειλών.

Η εκάστοτε στρατηγική θα πρέπει να περιλαμβάνει εκτιμήσεις και κρίσεις, προσαρμοσμένες στις συγκεκριμένες καταστάσεις και συνθήκες των δανειοληπτών και του κλάδου. Όταν τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια αυξάνονται σε επίπεδα που απειλούν την αξιοπιστία του ιδρύματος, είναι πιθανόν να χρειαστεί η ανάληψη δράσεων για την ενίσχυση των οικονομικών μεγεθών της τράπεζας και την αποκατάσταση της αξιοπιστίας με τους επενδυτές και τις ρυθμιστικές αρχές της. Υπάρχουν τρεις διαφορετικοί τρόποι για να επιτευχθεί αυτό : α) η αύξηση των μετρητών μέσω της ρευστοποίησης ορισμένων περιουσιακών στοιχείων ή επιχειρησιακών τμημάτων, β) η άντληση πρόσθετων μακροπρόθεσμων κεφαλαίων και γ) η συγχώνευση ή η πώληση της τράπεζας σε έναν πιο οικονομικά υγιή ανταγωνιστή ή σε ένα νεοεισερχόμενο στην αγορά.

Συχνά όμως, όταν τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια έχουν εξαπλωθεί σε όλο το τραπεζικό σύστημα, οι τράπεζες μπορεί να αντιμετωπίσουν πρόβλημα κατά την πώληση περιουσιακών στοιχείων, την αναδιάρθρωση των δανείων ή την ανακεφαλαιοποίησή τους. Αυτός είναι και ο λόγος που σε πολλές περιπτώσεις οι κυβερνήσεις επιδιώκουν να παρέμβουν για να εξασφαλίσουν την ομαλή και αποτελεσματική διαδικασία. Στην περίπτωση χωρών με υψηλά επίπεδα μη εξυπηρετούμενων δανείων σε ολόκληρο το τραπεζικό σύστημα, εφαρμόζονται δημόσια χρηματοδοτικά προγράμματα για τη μείωση του ύψους των δανείων αυτών.

Τα προγράμματα αυτά μπορεί να περιλαμβάνουν την αφαίρεση των προβληματικών δανείων από τους ισολογισμούς των τραπεζών και την ανάληψη τους από την εκάστοτε κυβέρνηση που επιδιώκει την είσπραξη και εκκαθάριση των προβληματικών περιουσιακών στοιχείων. Οι κυβερνήσεις μπορούν επιπλέον να χρησιμοποιήσουν κεφάλαια για την ανακεφαλαιοποίηση των τραπεζών και την αποκατάσταση, με την ίδια να γίνεται μια προσωρινή μέτοχος. Πρόκειται όμως για μια πολιτική «έσχατη λύση» διότι εισάγει στρεβλώσεις στο χρηματοπιστωτικό σύστημα και μπορεί να οδηγήσει σε αύξηση του ηθικού κινδύνου. Ο ηθικός κίνδυνος αναφέρεται στη δημιουργία κινήτρων για τη μη εξυπηρέτηση δανείων.

Παράλληλα με τις προσπάθειες για την μείωση των υφιστάμενων μη εξυπηρετούμενων δανείων από τα βιβλία των τραπεζών, είναι εξίσου σημαντικό να αποφευχθεί η δημιουργία νέων τέτοιων προβληματικών δανείων. Για το σκοπό αυτό, οι τραπεζικές ρυθμιστικές αρχές θα πρέπει να απαιτούν από τις τράπεζες να υιοθετήσουν τα διεθνή πρότυπα και τις βέλτιστες πρακτικές ως προς τη διαχείριση του πιστωτικού κινδύνου και να εργαστούν προς τη βελτίωση της ικανότητας αξιολόγησης του πιστωτικού κινδύνου τους

Οι κυβερνήσεις θα πρέπει επίσης να αντιμετωπίσουν τα όποια νομικά εμπόδια υπάρχουν για την επίλυση των προβλημάτων που καθιστούν δύσκολη και δαπανηρή λύση για τους δανειστές να εισπράξουν τις καθυστερημένες απαιτήσεις τους από τους δανειολήπτες. Στους σημερινούς δύσκολους οικονομικούς καιρούς, οι αρμόδιες αρχές σε πολλές χώρες έχουν την δυνατότητα και την ευκαιρία να θεσπίσουν πιθανές αντιλαϊκές νομικές αλλαγές που θα κάνουν την είσπραξη των χρεών πιο αποτελεσματική, όπως είναι η θέσπιση διαφανών μηχανισμών που βοηθούν τις τράπεζες να εισπράττουν τα δάνεια από τη ρευστοποίηση των εξασφαλίσεων πιο αποτελεσματικά (Partners for Financial Stability, 2011).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4:

ΚΟΚΚΙΝΑ ΔΑΝΕΙΑ ΚΑΙ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

4.1 Δομή και Χαρακτηριστικά Ελληνικού Τραπεζικού Συστήματος

Οι τράπεζες διαδραματίζουν κυρίαρχο ρόλο στο ελληνικό χρηματοπιστωτικό σύστημα. Λειτουργώντας μέσα σε ένα αυστηρά ρυθμιστικό περιβάλλον και πλαίσιο, που διασφαλίζει την σταθερότητα του χρηματοπιστωτικού συστήματος, την ενίσχυση της εταιρικής διακυβέρνησης, την αποτελεσματικότητα των κεφαλαιαγορών και την πρόληψη των οικονομικών εγκλημάτων, οι ελληνικές τράπεζες έχουν επενδύσει στην τεχνολογία και το προσωπικό, παρέχοντας ολοκληρωμένες υπηρεσίες στους πελάτες τους και συμβάλλουν στην ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας και την ενίσχυση της ελληνικής κοινωνίας.

Μέχρι το 1980, το ελληνικό τραπεζικό σύστημα ήταν υπό τον κύριο έλεγχο της κρατικής εξουσίας και χαρακτηριζόταν από έλλειψη ανταγωνισμού και αποτελεσματικότητας. Η δομή του τραπεζικού συστήματος ήταν αποτέλεσμα κρατικών κανόνων και ρυθμίσεων, ενώ η Τράπεζα της Ελλάδος καθόριζε την επενδυτική πολιτική και πολιτική χορηγήσεων. Η αναμόρφωση και η απαγκύλωση του τραπεζικού συστήματος από την κρατική εξουσία και παρέμβαση ήταν επιβεβλημένη, έτσι ώστε αυτό να εναρμονιστεί με τις απαιτήσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Νούλας, 2005).

Από τα μέσα της δεκαετίας του 1980, το ελληνικό τραπεζικό σύστημα άρχισε να απελευθερώνεται, να συγχρονίζεται και να γίνεται περισσότερο ανταγωνιστικό. Τις τελευταίες δεκαετίες, έχουν καταργηθεί οι περιορισμοί στην κίνηση των κεφαλαίων και οι διοικητικοί περιορισμοί στους όρους λειτουργίας του τραπεζικού συστήματος. Οι αλλαγές αφορούσαν την απελευθέρωση των επιτοκίων, που πλέον διαμορφώνονται από τις δυνάμεις της αγοράς, την απελευθέρωση της κίνησης κεφαλαίων, που επιτρέπει στα πιστωτικά ιδρύματα να επενδύουν ελεύθερα σε διεθνή χρηματοπιστωτικά προϊόντα και την ελεύθερη είσοδο των τραπεζικών ιδρυμάτων από την Ευρωπαϊκή Ένωση.

Παράλληλα καταργήθηκαν οι τράπεζες ειδικού σκοπού (πχ κτηματικές, ναυτιλιακές), ενώ οι τράπεζες μετατράπηκαν σε ανώνυμες εταιρίες με μετοχές, που είναι εισηγμένες στο Χρηματιστήριο και ανήκουν σε ένα μεγάλο αριθμό ελλήνων και ξένων επενδυτών. Επιπλέον, οι τράπεζες έχουν επεκτείνει τις δραστηριότητές τους, προσφέροντας το σύνολο των επενδυτικών υπηρεσιών που διατίθεται στις κεφαλαιαγορές. Τέλος, απαγορεύτηκε η νομισματική χρηματοδότηση των ελλειμμάτων του Ελληνικού Δημοσίου και η υποχρέωση των τραπεζών να επενδύουν σημαντικό μέρος των καταθέσεων τους σε τίτλους του Δημοσίου, γεγονός που απελευθέρωσε δανειακά κεφάλαια προς διοχέτευση σε παραγωγικές επενδύσεις και ανέπτυξε την πρωτογενή και δευτερογενή αγορά αυτών των τίτλων.

Οι τράπεζες είναι πλέον ελεύθερες να ανταγωνισθούν και να αναπτύξουν τις πολιτικές τους, έτσι ώστε να επιτύχουν τους στόχους τους που καθορίζονται με ιδιωτικό-οικονομικά κριτήρια. Μπορούν πλέον ελεύθερα να διαμορφώνουν τα επιτόκια, να

προσφέρουν νέα προϊόντα και να χορηγούν δάνεια και να επενδύουν όπου θεωρούν ότι είναι καλύτερο (Νούλας, 2005).

Ωστόσο, η εικόνα και η διάρθρωση του ελληνικού τραπεζικού συστήματος τα τελευταία χρόνια είναι τελείως διαφορετική σε σχέση με αυτή πριν το ξέσπασμα της δημοσιονομικής κρίσης, καθώς έχει περιοριστεί η πλεονάζουσα δυναμικότητα και λειτουργούν λιγότερες αλλά ισχυρότερες τράπεζες. Μέσω μιας σειράς εξαγορών και συγχωνεύσεων, έχουν δημιουργηθεί ισχυροί τραπεζικοί όμιλοι που λειτουργούν στην χώρα με όρους οικονομίας της αγοράς, έχοντας ως στόχο την μεγιστοποίηση των αποδόσεων των μετόχων τους και την ανάπτυξη της οικονομίας.

Το κύριο χαρακτηριστικό του ελληνικού τραπεζικού συστήματος είναι η ολιγοπωλιακή διάρθρωση του, καθώς ο αριθμός των τραπεζών που δραστηριοποιούνται στην χώρα είναι περιορισμένος. Οι πέντε μεγαλύτερες τράπεζες υπολογίζεται ότι ελέγχουν περίπου 80-90% του συνολικού ενεργητικού του τραπεζικού συστήματος. Μεταξύ των χωρών της Ευρωζώνης, η Ελλάδα εμφανίζει το μεγαλύτερο βαθμό συγκέντρωσης του τραπεζικού συστήματος. Τα τελευταία χρόνια παρατηρείται μια μείωση του συνολικού αριθμού των πιστωτικών ιδρυμάτων, ένα σημαντικό μέρος των οποίων αποτελούν τα υποκαταστήματα ξένων τραπεζών, αν και περιορίστηκε η παρουσία ξένων τραπεζών στην χώρα λόγω των προβλημάτων που αντιμετώπισαν οι μητρικές τους και του αναπροσανατολισμού της στρατηγικής τους

Γενικά, το τραπεζικό σύστημα συμβάλλει θετικά στην ανάπτυξη της οικονομίας, παρέχοντας ένα ευρύ φάσμα προϊόντων και υπηρεσιών σε ιδιώτες και επιχειρήσεις, αλλά και στο ελληνικό δημόσιο στο πλαίσιο της διαμεσολαβητικής λειτουργίας του, της παροχής υπηρεσιών πληρωμών και της παροχής του συνόλου των επενδυτικών υπηρεσιών στις κεφαλαιαγορές, ικανοποιώντας την ζήτηση των πελατών. Μέσω της χρηματοδότησης επιχειρήσεων και ιδιωτών, το τραπεζικό σύστημα ενισχύει τις επενδύσεις και την κατανάλωση, συμβάλλει στον εκσυγχρονισμό των επιχειρήσεων και την ανάπτυξη δυναμικών κλάδων της οικονομίας και περιορίζει την προσφυγή στην παραοικονομική δραστηριότητα. Επιπλέον, οι τράπεζες παρέχουν στους αποταμιευτές ένα ευρύ φάσμα επιλογών ως προς την διαχείριση του χαρτοφυλακίου τους, προσφέροντας εναλλακτικά τραπεζικά, επενδυτικά και ασφαλιστικά προϊόντα, που ανταποκρίνονται στις ανάγκες αυτών. Τέλος, μέσω της χρήσης των υπηρεσιών πληρωμών των τραπεζών, αυτές έχουν καταφέρει να μειώσουν το κόστος υπηρεσιών του Δημοσίου αλλά και πολλών μεγάλων επιχειρήσεων που αφορά την είσπραξη απαιτήσεων και την πληρωμή οφειλών.

Εκτός όμως των παραπάνω, οι ελληνικοί τραπεζικοί όμιλοι έχουν καταφέρει να επεκτείνουν τις δραστηριότητες τους και σε αρκετές χώρες της Νοτιοανατολικής Ευρώπης, την Αίγυπτο, την Τουρκία, αλλά και σε χώρες της Βόρειας Ευρώπης, διασφαλίζοντας την διαφοροποίηση των κινδύνων του χαρτοφυλακίου τους και συμβάλλοντας στην οικονομική ανάπτυξη των εν λόγω χωρών (Ελληνική Ένωση Τραπεζών, 2008).

4.2 Ελληνικό Τραπεζικό Σύστημα και Οικονομική Κρίση

Τα τελευταία χρόνια, η Ελλάδα βιώνει μια πρωτοφανή δημοσιονομική κρίση. Για την αντιμετώπιση των μεγάλων οικονομικών ανισορροπιών, η χώρα έχει προχωρήσει στην λήψη μέτρων δημοσιονομικής προσαρμογής και προγραμμάτων οικονομικής στήριξης από την Ευρωπαϊκή Ένωση, το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο και την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, που περιλαμβάνουν, τόσο μέτρα δημοσιονομικής προσαρμογής όσο και διαρθρωτικές αλλαγές, με στόχο τον περιορισμό των δημοσιονομικών ελλειμμάτων και του δημόσιου χρέους, την αποκατάσταση της ανταγωνιστικότητας της ελληνικής οικονομίας και την ανάκτηση της εμπιστοσύνης των αγορών.

Η ελληνική οικονομία βιώνει μια ύφεση και πτώση της οικονομικής δραστηριότητας με κύρια χαρακτηριστικά τη σημαντική πτώση της εγχώριας κατανάλωσης, και τη ραγδαία άνοδο του ποσοστού ανεργίας. Μέσα στις συνθήκες αυτές, το ελληνικό τραπεζικό σύστημα βιώνει πρωτόγνωρα προβλήματα, προκλήσεις και έντονη αβεβαιότητα..

Οι υποβαθμίσεις της πιστοληπτικής αξιολόγησης των ελληνικών τραπεζών, ο αποκλεισμός τους από τις διεθνείς αγορές άντλησης κεφαλαίων, ο περιορισμός της ρευστότητάς τους λόγω της εκροής καταθέσεων, και η αναδιάρθρωση του δημόσιου χρέους με τη συμμετοχή του ιδιωτικού τομέα (“PSI”) αποτελούν σημαντικά προβλήματα που έχουν να αντιμετωπίσουν οι ελληνικές τράπεζες. Μεγάλο πρόβλημα αποτελεί τα τελευταία χρόνια και το επίπεδο των μη εξυπηρετούμενων δανείων. Ο λόγος των δανείων σε καθυστέρηση προς το σύνολο των δανείων έχει διαμορφωθεί σε ιδιαίτερο υψηλό επίπεδο, αν και μπορεί να θεωρηθεί θετική εξέλιξη η σημαντική αύξηση του ποσοστού κάλυψης των δανείων σε καθυστέρηση από συσσωρευμένες προβλέψεις.

Τα παραπάνω δημιούργησαν ισχυρές πιέσεις στη ρευστότητα και την κεφαλαιακή διάρθρωση των ελληνικών τραπεζών, απειλώντας τη σταθερότητα του τραπεζικού συστήματος και την ευρωστία των τραπεζών (Τράπεζα της Ελλάδος, 2012). Παρατηρήθηκε μια σημαντική μεταβολή στη διάρθρωση των στοιχείων παθητικού των τραπεζών, με την μείωση του μεριδίου των καταθέσεων, των τραπεζικών ομολόγων και της άντλησης χρηματοδότησης μέσω της διατραπεζικής αγοράς, κυρίως κατά την περίοδο 2008-2011.

Για την αντιμετώπιση των προβλημάτων αυτά, έχουν ληφθεί τα τελευταία χρόνια μέτρα ενίσχυσης της ρευστότητας των τραπεζών από το ελληνικό Δημόσιο, την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα και τον μηχανισμό Έκτακτης Παροχής Ρευστότητας (ELA) της Τράπεζας της Ελλάδος. Έχουν επίσης καθοριστεί οι κεφαλαιακές ανάγκες των τραπεζών, στο πλαίσιο της άσκησης ανακεφαλαιοποίησης που διενεργεί η Τράπεζα της Ελλάδος.

Το 2014, η ενίσχυση της κεφαλαιακής βάσης και της προ προβλέψεων κερδοφορίας αποτέλεσαν τις πρώτες ενέργειες στην κατεύθυνση της αντιμετώπισης του ζητήματος των δανείων σε καθυστέρηση, ενώ ενεργοποιήθηκε και ο Ενιαίος Εποπτικός Μηχανισμός για την εποπτεία των δανειοδοτικών, δανειοληπτικών και επενδυτικών δραστηριοτήτων των τραπεζών και την διασφάλιση της συμμόρφωσής τους προς το ευρωπαϊκό και εθνικό εποπτικό δίκαιο. Επιπλέον, τα αποτελέσματα της προσομοίωσης ακραίων καταστάσεων της Τράπεζας της Ελλάδος και η αποκλιμάκωση των αποδόσεων των κρατικών ομολόγων διευκόλυνε την άντληση κεφαλαίων, ενώ η Συνολική Αξιολόγηση της ΕΚΤ επιβεβαίωσε την επάρκεια της κεφαλαιακής βάσης των συστημικών ελληνικών τραπεζών. Παράλληλα, οι

τράπεζες μπορούν να αντλούν μεσοπρόθεσμη ρευστότητα με ευνοϊκούς όρους στο πλαίσιο των στοχευμένων πράξεων πιο μακροπρόθεσμης χρηματοδότησης (TLTROs), ενώ έχουν πρόσβαση στη διατραπεζική χρηματοδότηση και μπορούν να προβούν στην έκδοση τραπεζικών ομολόγων στις διεθνείς αγορές

Επιπλέον οι τράπεζες προκειμένου να βελτιώσουν μέσα στο τρέχον περιβάλλον τα αποτελέσματα τους, επιτάχυναν την αναδιάρθρωση του επιχειρηματικού τους υποδείγματος, έχοντας επικεντρωθεί: α) στον εξορθολογισμό του κόστους λειτουργίας και την αύξηση της οργανικής κερδοφορίας, β) στην απεμπλοκή από μη αμιγώς τραπεζικές εργασίες και γ) στον επανασχεδιασμό των δραστηριοτήτων στο εξωτερικό (Τράπεζα της Ελλάδος, 2015).

4.3 Τραπεζική Ενοποίηση και Ελληνικό Τραπεζικό Σύστημα

Δεν υπάρχει αμφιβολία πως η τραπεζική ένωση επηρεάζει σημαντικά και το ελληνικό χρηματοπιστωτικό σύστημα. Από το Νοέμβριο του 2014, η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, εκτός από τον έλεγχο της ρευστότητας στα επιμέρους τραπεζικά συστήματα της Ευρωζώνης και τον έλεγχο του μηχανισμού έκτακτης ρευστότητας ELA, ασκεί και την εποπτεία 128 τραπεζικών πιστωτικών ιδρυμάτων της Ευρώπης, μεταξύ των οποίων και οι τέσσερις μεγάλες συστημικές τράπεζες της χώρας (Τράπεζα Πειραιώς, Εθνική Τράπεζα, Alpha Bank και Eurobank).

Τα πιστωτικά αυτά ιδρύματα θα πρέπει να λειτουργούν κάτω από τους αυστηρούς όρους άντλησης κεφαλαίων, χορήγησης δανείων και ανάληψης επενδύσεων στις αγορές ακινήτων και σε άλλες μη χρηματοπιστωτικές δραστηριότητες που τίθενται σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Ο έλεγχος της ΕΚΤ θα πρέπει να είναι αυστηρός, έτσι ώστε να αποφευχθούν τα λάθη του παρελθόντος, ενώ οι τράπεζες πρέπει να διατηρούν συντελεστή κεφαλαίων 8% και σε περίπτωση κεφαλαιακών ελλειμμάτων, είναι υποχρεωμένες να τα καλύψουν, πρώτα και κυρίως με ιδιωτικούς πόρους.

Μέσω των stress tests και των ελέγχων της ΕΚΤ, οι τράπεζες μπορούν και επιδιώκουν να βελτιώσουν τους ισολογισμούς τους στον μεγαλύτερο δυνατό βαθμό, αν και οι συνθήκες δεν είναι ακόμη ώριμες ώστε να προχωρήσουν σε μακροπρόθεσμες αναδιρθώσεις δανείων ευρείας κλίμακας. Απώτερος σκοπός τους είναι η πλήρης και ομαλή «αναβίωση» των μη εξυπηρετούμενων χορηγήσεων. Οι τράπεζες προχωρούν άμεσα σε ρυθμίσεις για τους δανειολήπτες που παρουσιάζουν αδυναμία πληρωμής, δίνοντας έμφαση σε αυτούς που εμφανίζουν προοπτικές διατήρησης ή βελτίωσης της οικονομικής τους κατάστασης.

Εκτιμάται ότι η ανταγωνιστικότητα του ελληνικού τραπεζικού συστήματος μπορεί να αναβαθμιστεί σημαντικά σε συνθήκες ασφαλέστερης χρηματοπιστωτικής σταθερότητας. Οι ελληνικές τράπεζες θα αποκτήσουν ισχυρή κεφαλαιακή επάρκεια, εφόσον καταφέρουν να αντιμετωπίσουν το μεγάλο πρόβλημα των μη εξυπηρετούμενων δανείων (Γκόρτσος, 2014).

4.4 Κόκκινα Δάνεια και Ελληνικό Τραπεζικό Σύστημα

Μέχρι το τέλος της δεκαετίας του 1980 το ελληνικό τραπεζικό σύστημα ήταν εξαιρετικά οργανωμένο. Υπήρχαν κανονισμοί που αφορούσαν τόσο την ποσότητα και κατεύθυνση της προσφοράς πιστώσεων όσο και τα επιτόκια που χρεώνονται. Στις αρχές της δεκαετίας του 1990 λαμβάνει χώρα η σταδιακή άρση των κανονιστικών περιορισμών στις πιστωτικές αγορές. Ο επακόλουθος μετασχηματισμός του χρηματοπιστωτικού συστήματος θα πρέπει να αποδοθεί στην προσπάθεια εναρμόνισης του θεσμικού περιβάλλοντος της Ελλάδα με εκείνο της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Τα τελευταία χρόνια, το ελληνικό τραπεζικό σύστημα μπορεί να χαρακτηριστεί ως ένας σχετικά ώριμος χρηματοπιστωτικός τομέας, όπου οι δυνάμεις της αγοράς διέπουν τη λειτουργία του. Κατά τη διάρκεια των τελευταίων τριών δεκαετιών, ο ελληνικός τραπεζικός κλάδος βρίσκεται αντιμέτωπος με σημαντικές διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις. Πολυάριθμες συγχωνεύσεις και εξαγορές έχουν πραγματοποιηθεί, κρατικές τράπεζες έχουν ιδιωτικοποιηθεί και οι ελληνικές τράπεζες επέκτειναν τις δραστηριότητές τους σε χώρες των Βαλκανίων, προκειμένου να αποκτήσουν ένα μεγάλο μερίδιο αγοράς, να εκμεταλλευτούν τις οικονομίες κλίμακας και να γίνουν πιο αποτελεσματικές.

Οι υψηλοί ρυθμοί πιστωτικής ανάπτυξης την δεκαετία του 2000 μπορεί να αποδοθούν σε μετατοπίσεις προς τα δεξιά της ζήτησης και των καμπυλών προσφοράς. Από τη μία πλευρά, η απελευθέρωση του χρηματοπιστωτικού συστήματος η οποία έλαβε χώρα στη δεκαετία του 1990 και ο συνακόλουθος ανταγωνισμός μεταξύ των τραπεζών για το μερίδιο αγοράς, τροφοδότησαν την πιστωτική ανάπτυξη. Η ένταξη της Ελλάδας στην Ευρωζώνη το 2001 και η ώθηση για την ανάπτυξη λόγω και των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004 συνέβαλλαν στην πιστωτική επέκταση. Υπήρχαν επίσης σημαντικές αλλαγές προς την κατεύθυνση της περαιτέρω βελτίωσης των θεσμικών ρυθμίσεων στον χρηματοοικονομικό κλάδο.

Από την πλευρά της ζήτησης, η αύξηση των ανώτατων ορίων μεγέθυνσης του χρέους, και ο τραπεζικός ανταγωνισμός, οδήγησε τα νοικοκυριά σε ενίσχυση της κατανάλωσης τους μέσω του δανεισμού. Αντίστοιχα, οι υψηλοί ρυθμοί ανάπτυξης που επικρατούσαν στην Ελλάδα από τα μέσα της 1990, έδωσαν κίνητρα στις επιχειρήσεις να αναλάβουν επενδύσεις, οδηγώντας σε αυξημένες δανειακές υποχρεώσεις τον τομέα των επιχειρήσεων.

Το ξέσπασμα της χρηματοπιστωτικής κρίσης το 2007 και η επιδείνωση των δημόσιων οικονομικών στην Ελλάδα, η οποία έγινε εμφανής το 2009, έγινε εμφανής και στον χρηματοπιστωτικό τομέα. Όσον αφορά τις επιδόσεις τους, οι ελληνικές τράπεζες ήταν αρκετά κερδοφόρες μέχρι το 2007. Ωστόσο, η πρόσφατη οικονομική κρίση έχει επηρεάσει σημαντικά την κερδοφορία των ελληνικών τραπεζών, όπως αποτυπώνεται στους σχετικούς δείκτες τους, όπως ο ROE. Μετά το PSI του 2012, οι ελληνικές τράπεζες πρέπει να αντιμετωπίσουν και να αποδεχθούν μια νέα πραγματικότητα, με γνώμονα την ανακεφαλαιοποίηση και την αναδιάρθρωση τους (Makri and Papadatos, 2014).

Το μεταβαλλόμενο οικονομικό περιβάλλον μέσα στο οποίο λειτουργούν οι τράπεζες, οδήγησαν τις τράπεζες στην Ελλάδα να υιοθετήσουν ένα διαφορετικό τρόπο λειτουργίας σε σχέση με τους τρόπους με τους οποίους διαχειρίζονται τους κινδύνους τους. Προκειμένου να επιτευχθούν ικανοποιητικά επίπεδα κερδοφορίας και να επιβιώσουν σε επίπεδο πιο έντονου

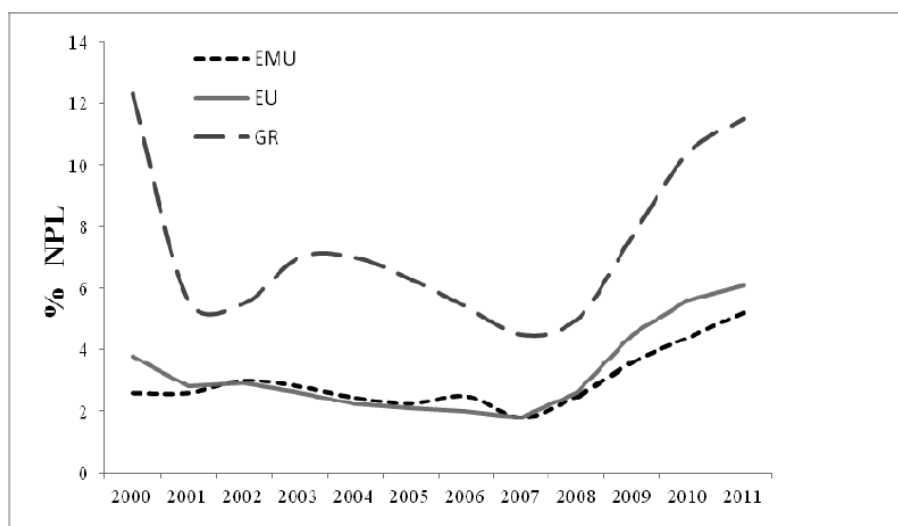
ανταγωνισμού, οι τράπεζες αναγκάστηκαν να βελτιώσουν την αποδοτικότητα της διαχείρισης των κινδύνων τους και να υιοθετήσουν σχετική προηγμένη τεχνολογία.

Ο πιο σημαντικός κίνδυνος για τις ελληνικές τράπεζες παραμένουν τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια. Σύμφωνα με το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια των ελληνικών τραπεζών παραμένουν η αχίλλειος πτέρνα του εγχώριου τραπεζικού συστήματος. Οι καθοριστικοί παράγοντες και τα χαρακτηριστικά των μη εξυπηρετούμενων δανείων έχουν αλλάξει με την πάροδο του χρόνου. Οι δυνάμεις της αγοράς αποτελούν τους κυριότερους παράγοντες των μη εξυπηρετούμενων δανείων (Louzis et. al., 2010)

Η ανακεφαλαιοποίηση και η αναδιάταξη του τραπεζικού συστήματος τα τελευταία χρόνια και γενικότερα η βελτίωση των μακροοικονομικών συνθηκών το 2014 συνέβαλαν στην ενίσχυση της προσφοράς και της ζήτησης τραπεζικών πιστώσεων. Παρατηρείται ακόμη μια συγκράτηση των ετήσιων ρυθμών μείωσης των διαφόρων συνιστωσών της πιστωτικής επέκτασης προς τον ιδιωτικό τομέα. Οι πιστοδοτικές δραστηριότητες των τραπεζών παραμένουν περιορισμένες λόγω της επίδρασης των αβεβαιοτήτων που έχουν απομείνει, καθώς και του υψηλού ύψους μη εξυπηρετούμενων δανείων.

4.5 Μέγεθος Προβλήματος Κόκκινων Δανείων στην Ελλάδα

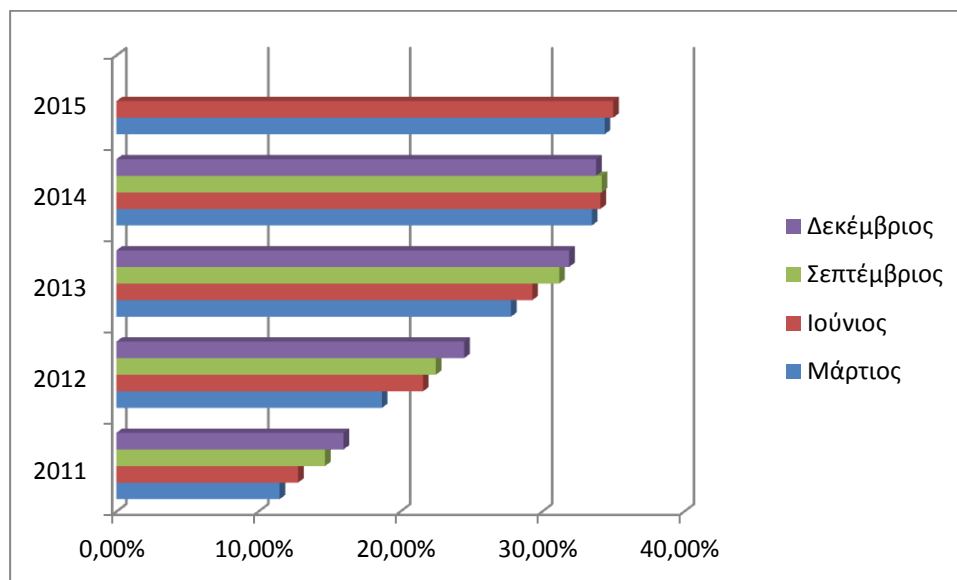
Μετά το 2000, τα επίπεδα των μη εξυπηρετούμενων δανείων στην Ελλάδα είναι συνεχώς πάνω από το μέσο όρο της Ευρωπαϊκής Νομισματικής Ένωσης και της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όπως φαίνεται και στο παρακάτω διάγραμμα. Πιο συγκεκριμένα, από το 2008, έτος της έναρξης της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης, τα επίπεδα των μη εξυπηρετούμενων δανείων αυξήθηκαν κατά 108% και 135% για την ΟΝΕ και την ΕΕ αντίστοιχα, ενώ στην Ελλάδα η αύξηση των μη εξυπηρετούμενων δανείων άγγιξε το 130% (Makri and Papadatos, 2014).

Διάγραμμα 4.1: Συγκριτική εξέταση ύψους μη εξυπηρετούμενων δανείων (Πηγή: Makri and Papadatos, 2014)

Τα τελευταία χρόνια παρατηρείται σοβαρή χειροτέρευση της ποιότητας του δανειακού χαρτοφυλακίου των τραπεζών. Όπως ήταν φυσικό και αναμενόμενο, οι επιπτώσεις

της τρέχουσας οικονομικής κρίσης επηρέασαν αρνητικά τη δυνατότητα των δανειοληπτών να εκπληρώσουν τις συμβατικές υποχρεώσεις τους, που απορρέουν από τις σχετικές δανειακές συμβάσεις. Αποτέλεσμα αυτού, ήταν μια ραγδαία αύξηση του ποσοστού των κόκκινων δανείων τα τελευταία χρόνια, όπως φαίνεται και στο παρακάτω διάγραμμα.

Διάγραμμα 4.2: Εξέλιξη ύψους κόκκινων δανείων στην Ελλάδα (Πηγή: Εφημερίδα Καθημερινή, 2015)

Το χαρτοφυλάκιο των τραπεζικών δανείων αναλύεται συνήθως σε τρεις κύριες κατηγορίες (στεγαστικά, καταναλωτικά και επιχειρηματικά δάνεια). Σύμφωνα με την ενδιάμεση έκθεση για τη νομισματική πολιτική της Τράπεζα της Ελλάδα, η κατανομή ανά τομέα των κόκκινων δανείων έδειξε ότι τα καταναλωτικά μη εξυπηρετούμενα δάνεια παραμένουν στην κορυφή με αναλογία 47,3% το 2013 έναντι από 38,8% το 2012, ακολουθούμενα από τα επιχειρηματικά δάνεια στο 31,8% (από 23,4% το 2012) και τα στεγαστικά δάνεια στο 26,1%, έναντι 21,4% το 2012

Αυτό που μπορεί να παρατηρηθεί είναι ότι τα προβληματικά δάνεια στο τομέα των επιχειρήσεων είναι αισθητά χαμηλότερα (σε σχέση με μέση τιμή τους) σε σύγκριση με τα καταναλωτικά και στεγαστικά δάνεια. Τα καταναλωτικά δάνεια δεν είναι εύκολο να αναχρηματοδοτηθούν καθώς οι τράπεζες έχουν την τάση να καταφεύγουν σε αυστηρές πολιτικές χορήγησης πιστώσεων σε σχέση με αυτά σε περιόδους ύφεσης. Αντίθετα, οι επιχειρήσεις που αντιμετωπίζουν προβλήματα στην εξυπηρέτηση τους χρέους τους, έχουν μεγαλύτερη διαπραγματευτική δύναμη για να επαναδιαπραγματευθούν τις πληρωμές τόκων για τα δάνεια τους (Louzis et. al. 2010).

Ο υπολογισμός του δείκτη των μη εξυπηρετούμενων δανείων για τις 4 μεγάλες τράπεζες με βάση τα στοιχεία που παρέχουν οι ίδιες οι τράπεζες για το 2013, έδειξε ένα ποσοστό μη εξυπηρετούμενων δανείων στο 32,6% για την ελληνική αγορά και 30,4% σε επίπεδο ομίλου. Σε απόλυτους αριθμούς, το ύψος των ελληνικών μη εξυπηρετούμενων δανείων ανήλθε σε 69,4 δισεκατομμύρια για τις τέσσερις συστημικές τράπεζες, οι οποίες αθροιστικά ελέγχουν περίπου το 95% των ελληνικών δανείων της αγοράς. Επιπλέον, ένα μεγάλο μέρος μη εξυπηρετούμενων δανείων δημιουργούνται έξω από την Ελλάδα από τις ξένες θυγατρικές τους στη Νοτιοανατολική Ευρώπη. Το μεγαλύτερο μέρος μη

εξυπηρετούμενων δανείων στην χώρα κατέχεται από την Τράπεζα Πειραιώς, η οποία κατέχει το μεγαλύτερο μέρος δανείων στην ελληνική αγορά (Giakoumis, 2014).

Από την άλλη, θετική εξέλιξη αποτελεί το γεγονός ότι τα τελευταία χρόνια το ποσοστό κάλυψης των δανείων σε καθυστέρηση από συσσωρευμένες προβλέψεις έχει αυξηθεί σημαντικά, καθώς οι τράπεζες ακολουθούν μια πιο συντηρητική πολιτική προβλέψεων για τον πιστωτικό κίνδυνο. Θετικό γεγονός αποτελεί και η αύξηση των διαγραφών δανείων που συμβάλλει στη σταδιακή εξυγίανση του δανειακού τους χαρτοφυλακίου (Τράπεζα της Ελλάδος, 2015).

4.6 Μη Εξυπηρετούμενα Ανοίγματα

Τα πιστωτικά ιδρύματα υποβάλλουν στοιχεία σύμφωνα με τις Πράξεις Εκτελεστικής Επιτροπής (ΠΕΕ) της Τράπεζας της Ελλάδος. Σύμφωνα με τις ΠΕΕ 42/30.5.2014 και ΠΕΕ 47/9.2.2015 παρέχουν αναλυτικές πληροφορίες για τη εξυπηρετούμενα ανοίγματα, καθώς και για τις ρυθμίσεις και τις οριστικές διευθετήσεις στις οποίες έχουν προβεί. Η έννοια των μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων προσδιορίζεται από τα τεχνικά πρότυπα της Ευρωπαϊκής Αρχής Τραπεζών για όλες τις χώρες της ΕΕ. Η έννοια των μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων διαφέρει από αυτή των μη εξυπηρετούμενων δανείων ως προς το ότι περιλαμβάνει ανοίγματα που είναι ενήμερα ή εμφανίζουν καθυστέρηση μικρότερη των 90 ημερών αλλά υπάρχουν ενδείξεις ότι ο οφειλέτης δεν θα μπορέσει να εκπληρώσει τις δανειακές του υποχρεώσεις χωρίς την ρευστοποίηση των σχετιζόμενων εξασφαλίσεων.

Σύμφωνα με τα υποβαλλόμενα στοιχεία, στο τέλος του 2014 το ύψος των μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων σε ατομική βάση ανήλθε σε 39,9% επί του συνόλου των ανοιγμάτων. Από το σύνολο των ανοιγμάτων αυτών, τα μισά περίπου αφορούν δανειακές συμβάσεις που έχουν καταγγελθεί από τις τράπεζες, ενώ το ένα τέταρτο αυτών ανήκουν στην κατηγορία όσων δεν θεωρείται πιθανή η εξόφληση τους.

Από τις επιμέρους κατηγορίες των δανείων, το μεγαλύτερο ποσοστό μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων καταγράφεται στα καταναλωτικά δάνεια (51,3%) και ακολουθούν τα επιχειρηματικά (39,8%) και τα στεγαστικά (35,6%).

Τα παραπάνω σε συνδυασμό με το γενικότερο οικονομικό περιβάλλον της χώρας έχουν οδηγήσει σε σημαντική επιδείνωση της ρευστότητας των τραπεζών. Το πρόβλημα των μη εξυπηρετούμενων δανείων, ο αποκλεισμός των ελληνικών τραπεζών από την διασυνοριακή τραπεζική χώρα και οι εκροές καταθέσεων υποχρεώνουν τις τράπεζες στον έκτακτο μηχανισμό ρευστότητας της Τράπεζας της Ελλάδος (ELA) (Τράπεζα της Ελλάδος, 2015).

4.7 Μείωση Ύψους Κόκκινων Δανείων

4.7.1 Γενικά

Τα τελευταία χρόνια, με μια σειρά νόμων, την ίδρυση του Κυβερνητικού Συμβουλίου Διαχείρισης Ιδιωτικού Χρέους και την προετοιμασία από την Τράπεζα της Ελλάδος του πλαισίου εποπτικών υποχρεώσεων των τραπεζών για την διαχείριση μη εξυπηρετούμενων

δανείων, καθώς και του Κώδικα Δεοντολογίας, τέθηκαν οι βάσεις για τη δημιουργία ενός μηχανισμού επίλυσης του μη εξυπηρετούμενου χρέους των επιχειρήσεων και των νοικοκυριών προς τις τράπεζες.

Η βελτίωση του προβλήματος των κόκκινων δανείων θα έχει θετικές επιδράσεις και στη δυνατότητα των τραπεζών να χορηγούν νέες πιστώσεις, καθώς η χορήγηση αυτή είναι αλληλένδετη με την ομαλή και έγκαιρη εξόφληση των υφιστάμενων δανείων. Η αποτελεσματική διαχείριση των κόκκινων δανείων είναι κομβικής σημασίας για την επιστροφή των τραπεζών σε κερδοφορία. Απαιτείται ωστόσο και η διαμόρφωση θετικών ρυθμών οικονομικής ανάπτυξης. Η οικονομική ανάπτυξη της χώρας προϋποθέτει σε μεγάλο βαθμό την ενίσχυση της ζήτησης για πιστώσεις και της προσφοράς τραπεζικών πιστώσεων. Η ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας θα περιορίσει τον πιστωτικό κίνδυνο και θα μειώσει κάπως το πρόβλημα των δανείων σε καθυστέρηση. Η ενισχυμένη οικονομική δραστηριότητα θα οδηγήσει σε μια μείωση των προβληματικών δανείων, καθώς βελτιώνονται και οι δυνατότητες αποπληρωμής από την πλευρά των νοικοκυριών και των επιχειρήσεων.

Βέβαια η ενίσχυση της πιστοδοτικής ικανότητας των ελληνικών τραπεζών μπορεί να προχωρήσει μόνο εφόσον προχωρήσει η θεσμική επίλυση του προβλήματος των μη εξυπηρετούμενων δανείων, ενώ θα πρέπει να υπάρχει και η συνεργασία των τραπεζών στις περιπτώσεις που έχουν κοινούς πιστούχους, αλλά και στοχευμένες παρεμβάσεις σε κλάδους που εμφανίζουν υψηλή συγκέντρωση προβληματικών δανείων.

Επιπλέον, η μείωση των μη εξυπηρετούμενων δανείων πρέπει να γίνεται με τέτοιο τρόπο που να μην δημιουργεί ζητήματα ηθικού κινδύνου. Δεν θα πρέπει δηλαδή να δημιουργούνται κίνητρα για αθέτηση οφειλών στους δανειολήπτες που έχουν δυνατότητα να εκπληρώσουν τις υποχρεώσεις τους (Τράπεζα της Ελλάδος, 2015).

4.7.2 Ρυθμίσεις Στεγαστικών και Καταναλωτικών Δανείων

Λόγω των ιδιαίτερων οικονομικών και κοινωνικών συνθηκών τα τελευταία χρόνια, οι τράπεζες, έχουν προχωρήσει σε μεγάλο αριθμό ρυθμίσεων με οφειλέτες που αποδεδειγμένα αντιμετώπιζαν δυσχέρειες στην εξυπηρέτηση των δανείων τους, με ιδιαίτερα ευνοϊκούς όρους.

Διάφορες κατηγορίες οφειλετών επωφελήθηκαν από τις ρυθμίσεις αυτές που περιλάμβαναν επιμήκυνση της διάρκειας αποπληρωμής με μείωση των δόσεων των δανείων τους. Παρά τα προβλήματα ρευστότητας τους, οι τράπεζες προχώρησαν σε προτάσεις ρύθμισης που είναι προσαρμοσμένες στις τρέχουσες δυνατότητες της πλειονότητας των νοικοκυριών, έχοντας επεκτείνει τις ρυθμίσεις αυτές ακόμα και προς νοικοκυριά με σχετικά χαμηλό υπόλοιπο δανειοδότησης (Ελληνική Ένωση Τραπεζών, 2013).

4.7.3 Πράξεις Εκτελεστικής Επιτροπής Τράπεζας της Ελλάδος

Με Πράξεις Εκτελεστικής Επιτροπής της Τράπεζας της Ελλάδος καθορίζεται ειδικό πλαίσιο υποχρεώσεων για τη διαχείριση από τα πιστωτικά ιδρύματα των σε καθυστέρηση και των

μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων τους, παράλληλα με τις ισχύουσες υποχρεώσεις οι οποίες απορρέουν από το ήδη υπάρχον νομοθετικό πλαίσιο. Το πλαίσιο αυτό καθορίζει:

- την καθιέρωση ανεξάρτητης, οργανωτικά, λειτουργίας διαχείρισης των σε καθυστέρηση και μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων
- την θέσπιση χωριστής καταγεγραμμένης στρατηγικής διαχείρισης των ανοιγμάτων αυτών, η υλοποίηση της οποίας θα υποστηρίζεται από τα κατάλληλα μηχανογραφικά συστήματα και διαδικασίες
- την καθιέρωση περιοδικής υποβολής αναφορών προς τη Διοίκηση του πιστωτικού ιδρύματος και την Τράπεζα της Ελλάδος

Κατάταξη	Τύποι Ρυθμίσεων και Οριστικών Διευθετήσεων	
1	Βραχυπρόθεσμες Ρυθμίσεις (διάρκεια μέχρι 2 έτη)	Κεφαλαιοποίηση Ληξιπρόθεσμων Οφειλών
2		Τακτοποίηση Ληξιπρόθεσμων Οφειλών
3		Μειωμένη Δόση: Μεγαλύτερη των Οφειλόμενων Τόκων
4		Καταβολή Μόνο Τόκων
5		Μειωμένη Δόση: Μικρότερη των Οφειλόμενων Τόκων
6		Περίοδος Χάριτος
7	Μακροπρόθεσμες Ρυθμίσεις (διάρκεια >2 έτη)	Μείωση Επιτοκίου
8		Παράταση Διάρκειας
9		Διαχωρισμός Οφειλής
10		Μερική Διαγραφή Οφειλής
11		Λειτουργική Αναδιάρθρωση Επιχείρησης
12		Συμφωνία Ανταλλαγής Χρέους με Μετοχικό Κεφάλαιο
13	Λύσεις Οριστικής Διευθέτησης	Λοιπές Εξωδικαστικές Ενέργειες
14		Εθελοντική Παράδοση Ενυπόθηκου Ακινήτου
15		Μετατροπή σε Ενοικίαση/Χρηματοδοτική Μίσθωση
16		Εθελοντική Εκποίηση Ενυπόθηκου Ακινήτου
17		Διακανονισμός Απαιτήσεων από Καταγεγραμμένες Συμβάσεις
18		Πώληση Οφειλής
19		Υπερθεματιστής σε Πλειστηριασμό
20		Ρευστοποίηση σε Πλειστηριασμό
21		Διαχείριση μέσω Διαδικασίας Πτώχευσης
22		Ολική Διαγραφή Οφειλής

Πίνακας 4.1: Τύποι ρυθμίσεων και διευθετήσεων δανείων (Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος, 2015)

Οι τράπεζες οφείλουν να προβούν στις αναγκαίες οργανωτικές και επιχειρησιακές αλλαγές ώστε να καταστεί εντατικότερη η διαχείριση των δανείων σε καθυστέρηση, σύμφωνα με το πλαίσιο εποπτικών υποχρεώσεων για τη διαχείριση των ανοιγμάτων σε καθυστέρηση και των μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων που προβλέπει η Πράξη Εκτελεστικής Επιτροπής 42/30.5.2014 της Τράπεζας της Ελλάδος

Παράλληλα, παρατηρείται και η θέσπιση της Πράξης Εκτελεστικής Επιτροπής της Τράπεζας της Ελλάδος 47/9.2.2015, η οποία καθόρισε τις υποχρεώσεις των τραπεζών σχετικά με τη διαχείριση των ανοιγμάτων σε καθυστέρηση, οι οποίες απορρέουν από την προληπτική εποπτεία. Υπάρχουν διαφορετικοί τύποι ρυθμίσεων και οριστικών διευθετήσεων για δανειολήπτη, ο οποίος βρίσκεται σε δυσχερή οικονομική κατάσταση και αδυνατεί να ανταποκριθεί στους υφιστάμενους όρους της πιστοδότησης, όπως αποτυπώνεται και στον παρακάτω πίνακα

4.7.4 Νόμος 3869/2010

Ο Ν. 3869/2010 δίνει την δυνατότητα σε φυσικά πρόσωπα που δεν έχουν πτωχευτική ικανότητα και έχουν περιέλθει, χωρίς δόλο, σε μόνιμη αδυναμία πληρωμής ληξιπρόθεσμων χρηματικών οφειλών τους να υποβάλουν στο αρμόδιο δικαστήριο αίτηση για τη ρύθμιση των οφειλών αυτών και απαλλαγή.

Η διαδικασία υπαγωγής στον νόμο αυτό περιλαμβάνει μια σειρά από βήματα, όπως:

- διαδικασία εξωδικαστικού συμβιβασμού, που αναφέρεται στην προσπάθεια και αποτυχία επίτευξης εξωδικαστικού συμβιβασμού με τους πιστωτές κατά το τελευταίο πριν την υποβολή της αίτησης εξάμηνο
- προσπάθεια δικαστικού συμβιβασμού ενώπιον του αρμόδιου Ειρηνοδικείου με την υποβολή αίτησης και την κοινοποίηση αυτής στους πιστωτές. Η αίτηση πρέπει να περιέχει: α) κατάσταση της περιουσίας του οφειλέτη και των κάθε φύσης εισοδημάτων του ίδιου και του συζύγου του, β) κατάσταση των πιστωτών του και των απαιτήσεών τους κατά κεφάλαιο, τόκους και έξοδα και γ) σχέδιο διευθέτησης οφειλών, που να λαμβάνει υπόψη με εύλογο τρόπο και συσχέτιση τόσο τα συμφέροντα των πιστωτών, όσο και την περιουσία, τα εισοδήματα και την οικογενειακή κατάσταση του οφειλέτη
- ρύθμιση χρεών. Αν το σχέδιο δεν γίνεται δεκτό από τους πιστωτές ή αν εκδηλώθηκαν αντιρρήσεις κατά του σχεδίου διευθέτησης των οφειλών, το δικαστήριο ελέγχει την ύπαρξη των αμφισβητούμενων απαιτήσεων και την πλήρωση των προϋποθέσεων για τη ρύθμιση των οφειλών και απαλλαγή του οφειλέτη. Αν τα περιουσιακά στοιχεία του οφειλέτη δεν είναι επαρκή, το δικαστήριο, λαμβάνοντας υπόψη τα πάσης φύσεως εισοδήματά του, όπως εκείνα από την προσωπική του εργασία, τη δυνατότητα συνεισφοράς του συζύγου, και σταθμίζοντας αυτά με τις βιοτικές ανάγκες του ίδιου και των προστατευόμενων μελών της οικογένειάς του, τον υποχρεώνει να καταβάλλει μηνιαίως και για χρονικό διάστημα τεσσάρων ετών ορισμένο ποσό για ικανοποίηση των απαιτήσεων των πιστωτών του συμμετρως διανεμόμενο.

Ο νόμος αυτός διασφαλίζει την κύρια κατοικία και την λοιπή περιουσία μέχρι την εκδίκαση της υπόθεσης, αν υφίσταται περιουσία, ενώ ακόμα κι αν δεν υφίσταται περιουσία, οι οφειλές υπόκεινται σε ρύθμιση και διαγραφή. Η ρυθμιζόμενη δόση αφορά ένα ποσό που μπορεί πραγματικά να αποπληρώνει ο δανειζόμενος, ο οποίος οφείλει να καταβάλλει μηνιαίως στις τράπεζες τουλάχιστον το 10% της οφειλόμενης τελευταίας ενήμερης δόσης. Τέλος, μετά την υποβολή της αίτησης ο οφειλέτης ή κάθε άλλος που έχει έννομο συμφέρον μπορεί να ζητήσει από το αρμόδιο δικαστήριο που δικάζει κατά τη διαδικασία των ασφαλιστικών μέτρων την αναστολή της εκτελεστικής διαδικασίας, κατά του οφειλέτη. Η αναστολή χορηγείται έως την έκδοση της οριστικής απόφασης επί του σχεδίου διευθέτησης εάν πιθανολογείται ότι από την εκτέλεση θα προκληθεί ουσιώδης βλάβη στα συμφέροντα του αιτούντος και ότι θα ευδοκιμήσει η αίτηση. Η χορήγηση της αναστολής επάγεται αυτοδικαίως την απαγόρευση διάθεσης των περιουσιακών στοιχείων του οφειλέτη.

4.7.5 Νόμος 4161/2013

Ο Ν. 3869/2010, γνωστός ως «νόμος Κατσέλη», τροποποιήθηκε με τον νόμο 4161/2013. Παρόλο αυτά, ο οφειλέτης διατηρεί το δικαίωμα προσφυγής στο Ν. 3869/2010, όπως τροποποιήθηκε από το Ν. 4161/2013, αν πληρούνται οι προϋποθέσεις υπαγωγής, και η διευθέτηση της οφειλής θα προσδιοριστεί δικαστικά.

Με τον Ν. 4161/2013 θεσπίζεται η δυνατότητα φυσικών προσώπων τα οποία συγκεντρώνουν τις προϋποθέσεις αυτού να υπαχθούν σε πρόγραμμα ευνοϊκής μεταχείρισης των ενήμερων οφειλών τους. Η ρύθμιση αυτή αφορά ενήμερους δανειολήπτες ή δανειολήπτες για τους οποίους δεν έχει γίνει καταγγελία ακόμα στις οφειλές τους και αναφέρεται μόνο στις οφειλές που έχουν προσημείωση στην κύρια κατοικία του οφειλέτη, είτε είναι στεγαστικά είτε καταναλωτικά είτε επισκευαστικά δάνεια.

Το πρόγραμμα αυτό διευκόλυνσης παρέχεται εφάπαξ και για μέγιστη διάρκεια σαράντα 48 μηνών (περίοδος χάριτος). Στον οφειλέτη του οποίου η αίτηση γίνεται αποδεκτή παρέχεται η αιτηθείσα περίοδος χάριτος μετά την υπογραφή της σύμβασης. Κατά την διάρκεια της περιόδου αυτής, ο δανειολήπτης πληρώνει το 30% του μηνιαίου οικογενειακού εισοδήματος του, ενώ η μηνιαία αυτή δόση υπολογίζεται με μέγιστο επιτόκιο ίσο με το βασικό επιτόκιο της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας για τις πράξεις κύριας αναχρηματοδότησης, πλέον περιθωρίου 0,75%, εκτός εάν ορίζεται χαμηλότερο συνολικό επιτόκιο στην τελευταία πριν την υπαγωγή σύμβαση, το οποίο σε αυτή την περίπτωση διατηρείται.

Η διαφορά μεταξύ της ως οριζόμενης μηνιαίας δόσης και της καταβαλλόμενης πριν τη χορήγηση του προγράμματος διευκόλυνσης κεφαλαιοποιείται και αποπληρώνεται μετά την ολοκλήρωση του προγράμματος διευκόλυνσης.

4.7.6 Νόμος 4307/2014

Το 2014 ψηφίστηκε στην χώρα η νομοθεσία εκείνη που αφορά την ρύθμιση χρεών των επιτηδευματιών και των επιχειρήσεων προς τις τράπεζες. Η πρώτη κατηγορία μέτρων περιλαμβάνει το σύνολο των φορολογικών και άλλων κινήτρων για την ενθάρρυνση των τραπεζών να προχωρήσουν σε ρύθμιση ή αναδιάρθρωση των επιχειρηματικών δανείων μικρών επιχειρήσεων, δηλαδή επιχειρήσεων με κύκλο εργασιών μέχρι σε 2.500.000€. Αυτά τα κίνητρα αναφέρονται στο σχέδιο για επιστροφή φόρου και οφειλόμενων εισφορών κοινωνικής ασφάλισης στον ιδιωτικό τομέα. Η αναδιάρθρωση του χρέους περιλαμβάνει επίσης την διαγραφή προσαυξήσεων και προστίμων για την παραβατική συμπεριφορά των οφειλετών. Η διαγραφή ή/και ρύθμιση των προς την τράπεζα οφειλών, εξασφαλίζει στην επιχείρηση ή τον επαγγελματία πρόσθετη διαγραφή των προσαυξήσεων και προστίμων κατά 20%.

Η δεύτερη κατηγορία μέτρων αναφέρεται σε δύο νέες δικαστικές διαδικασίες για κατηγορίες μεγαλύτερων οφειλετών. Η πρώτη διαδικασία αφορά την διαδικασία επικύρωσης συμφωνίας αναδιάρθρωσης που συμφωνείται μεταξύ του οφειλέτη (φυσικό ή νομικό πρόσωπο με πτωχευτική ικανότητα) και περισσότερων από το ήμισυ των πιστωτών του (που

εκπροσωπούν τουλάχιστον το 50,1% των απαιτήσεων), όπου μεταξύ των πιστωτών θα πρέπει να συμπεριλαμβάνονται τουλάχιστον δύο χρηματοπιστωτικά ιδρύματα. Η συμφωνία των πιστωτών αποτυπώνεται σε συμφωνία ρύθμισης, που υποβάλλεται μαζί με την αίτηση του οφειλέτη, έχοντας δεσμευτική δύναμη για το σύνολο των πιστωτών. Η συμφωνία ρύθμισης μπορεί να προβλέπει μέτρα για την αναδιάρθρωση του δανεισμού, όπως μείωση των απαιτήσεων και παράταση του χρόνου αποπληρωμής. Αρμόδιο δικαστήριο για την εκδίκαση της αίτησης είναι το Μονομελές Πρωτοδικείο στην περιφέρεια της έδρας του οφειλέτη. Το δικαστήριο δεν χρειάζεται να αξιολογήσει τη βιωσιμότητα του οφειλέτη ως προϋπόθεση για την αποδοχή της αίτησης και την ρύθμιση των υποχρεώσεων σύμφωνα με αυτήν. Η υποβολή της αίτησης προκαλεί την αναστολή τυχόν εκκρεμών αιτήσεων υπαγωγής σε καθεστώς εξυγίανσης σύμφωνα με τον Πτωχευτικού Κώδικα, ή εκκρεμών αιτήσεων ειδικής εκκαθάρισης ή κήρυξης πτώχευσης.

Ο δεύτερος τύπος διαδικασίας αναφέρεται ως έκτακτη διαδικασία ειδικής διαχείρισης που καθιερώνει διαδικασία ειδικής διαχείρισης για την επίσπευση εκποίησης του ενεργητικού επιχειρήσεων. Η αίτηση υπαγωγής στην διαδικασία αυτή υποβάλλεται από πιστωτές που εκπροσωπούν τουλάχιστον το 40% του συνόλου των απαιτήσεων σε βάρος του οφειλέτη, μεταξύ των οποίων περιλαμβάνεται και τουλάχιστον ένα χρηματοπιστωτικό ίδρυμα. Η εκποίηση αυτή πρέπει να ολοκληρωθεί εντός 12 μηνών, αλλιώς μετατρέπεται σε εκκαθάριση πτώχευσης (Potamitis, 2015).

4.7.7 Εύλογες Δαπάνες Διαβίωσης και Συνεργάσιμος Δανειολήπτης

Ο Κώδικας Δεοντολογίας Τραπεζών περιλαμβάνει μεταξύ άλλων διατάξεις ως προς τις διαδικασίες αξιολόγησης κινδύνου, τις διαδικασίες αξιολόγησης της δυνατότητας αποπληρωμής, δεσμευτικούς κανόνες συμπεριφοράς των τραπεζών με σαφή χρονοδιαγράμματα, όρους επικοινωνίας μεταξύ πιστωτικών ιδρυμάτων και δανειστών, όπου αξιοποιούνται οι έννοιες του «συνεργάσιμου δανειολήπτη» και των «εύλογων δαπανών διαβίωσης», με βάση τις οποίες οι τράπεζες λαμβάνουν αποφάσεις σχετικά με παροχή λύσεων και την αναδιάρθρωση δανείων που βρίσκονται σε καθυστέρηση πληρωμής.

Οι ρυθμίσεις δανείων από την 1η Ιανουαρίου 2015 γίνονται με βάση τις εύλογες δαπάνες διαβίωσης, δηλαδή με βάση το ποσό που εκτιμάται ότι αποτελεί το εισόδημα που "περισσεύει" σε ένα νοικοκυριό για να εξυπηρετούνται τα δάνεια του. Με βάση το ποσό αυτό καθορίζεται η μηνιαία δόση αφού ληφθούν υπόψη και οι ειδικές συνθήκες για κάθε νοικοκυριό.

Το όριο των δαπανών αποτελεί το σημείο αναφοράς και βασίζεται σε Έρευνα Οικογενειακών Προϋπολογισμών για τα εισοδήματα και τις δαπάνες του 2012 της Ελληνικής Στατιστικής Αρχής. Με βάση αυτή, οι δαπάνες διακρίνονται σε τέσσερις ομάδες, όπου η πρώτη περιλαμβάνει τις πιο βασικές δαπάνες για τη διαβίωση ενός νοικοκυριού, οι οποίες δεν αμφισβητούνται από ένα πιστωτικό ίδρυμα. Οι πιο βασικές δαπάνες για τη διαβίωση του νοικοκυριού περιλαμβάνονται στην 1η ομάδα των εύλογων δαπανών διαβίωσης, όπως είναι οι δαπάνες που σχετίζονται με την διατροφή, την ένδυση και την υπόδηση, την κατοικία, την

οικιακή κατανάλωση, τα μέσα μεταφοράς την υγεία, την μόρφωση και την εκπαίδευση, την κοινωνική προστασία και τις λοιπές οικονομικές υπηρεσίες.

Οι εύλογες δαπάνες διαβίωσης σε συνδυασμό με την οικονομική κατάσταση του δανειολήπτη, το συνολικό ύψος και τη φύση των χρεών του, την τρέχουσα αλλά και την αναμενόμενη ικανότητα αποπληρωμής, καθώς και το ιστορικό οικονομικής συμπεριφοράς του, αποτελούν την βάση για μια τράπεζα, ώστε να προτείνει ένα σχέδιο αποπληρωμής ή αναδιάρθρωσης του χρέους.

Άλλη μια σημαντική έννοια του Κώδικα Δεοντολογίας αποτελεί αυτή του συνεργάσιμου δανειολήπτη. Σύμφωνα με το Υπουργείο Ανάπτυξης, ένας οφειλέτης θεωρείται συνεργάσιμος όταν:

- είναι διαθέσιμος σε επικοινωνία με τον δανειστή, παρέχει πλήρη και επικαιροποιημένα στοιχεία επικοινωνίας προς το δανειστή και προβαίνει σε ορισμό, συγγενικού ή φιλικού προσώπου, ως αντικλήτου επικοινωνίας για περιπτώσεις έκτακτης ανάγκης
- απαντά εντός μιας εβδομάδας σε ανακοινώσεις και επιστολές του δανειστή με κάθε πρόσφορο μέσο
- προβαίνει εντός 15 ημερών από την ημέρα μεταβολή τους σε πλήρη και ειλικρινή γνωστοποίηση πληροφοριών, προς το δανειστή ως προς τη τρέχουσα οικονομική του κατάσταση
- προβαίνει εκουσίως, σε πλήρη και ειλικρινή γνωστοποίηση πληροφοριών, προς το δανειστή, οι οποίες θα έχουν σημαντικές επιπτώσεις στην μελλοντική οικονομική του κατάσταση, εντός 15 ημερών από την ημέρα που θα περιέλθουν σε γνώση του
- γνωστοποιεί την οικονομική του κατάσταση στον δανειστή σε εξαιρετικές περιπτώσεις έκτακτης ανάγκης, όταν αυτή αποδεδειγμένα επιφέρει σημαντικές αλλαγές στην οικονομική του κατάσταση.

4.7.8 Κώδικας Δεοντολογίας

Τα πιστωτικά ιδρύματα στην Ελλάδα οφείλουν να εφαρμόζουν τον Κώδικα Δεοντολογίας του Ν. 4224/2013, με τον οποίον δημιουργείται ένας μόνιμος μηχανισμός αντιμετώπισης και επίλυσης του μη εξυπηρετούμενου ιδιωτικού χρέους. Ο Κώδικας αυτός καταρτίστηκε με βάση τις βέλτιστες διεθνείς πρακτικές, το αντίστοιχο πλαίσιο άλλων κρατών-μελών της ΕΕ που αντιμετωπίζουν ανάλογα προβλήματα, αλλά και τις προτάσεις τις οποίες υπέβαλαν οι εμπλεκόμενοι φορείς σε διαβούλευση που πραγματοποιήθηκε τον Απρίλιο του 2014.

Σε αυτό τον μηχανισμό κεντρικό ρόλο διαδραματίζει το Κυβερνητικό Συμβούλιο Διαχείρισης Ιδιωτικού Χρέους, που αποτελείται από τους Υπουργούς Οικονομικών, Ανάπτυξης, Δικαιοσύνης και Εργασίας, έχοντας ως στόχο τη διαμόρφωση πολιτικών, την εισήγηση νομοθετικών ρυθμίσεων και την κατάρτιση δράσεων για την επίλυση του μη εξυπηρετούμενου ιδιωτικού χρέους.

Ο Κώδικας Δεοντολογίας θεσπίζει τις γενικές αρχές συμπεριφοράς και τις βέλτιστες πρακτικές, που αποσκοπούν στην ενίσχυση του κλίματος εμπιστοσύνης, στην αμοιβαία δέσμευση και στην ανταλλαγή των αναγκαίων πληροφοριών μεταξύ δανειολήπτη και πιστωτικού ιδρύματος. Κάθε πλευρά θα πρέπει να είναι σε θέση να σταθμίσει τα υπέρ και τα κατά εναλλακτικών λύσεων εξυπηρέτησης ή οριστικού διακανονισμού των δανείων σε

καθυστερήση ή των μη εξυπηρετούμενων δανείων, προκειμένου να διασφαλιστεί η επιλογή της καταλληλότερης για κάθε περίπτωση λύσης.

Κάθε τράπεζα θα πρέπει να θεσπίσει μια λεπτομερώς καταγεγραμμένη διαδικασία επίλυσης καθυστερήσεων, που περιλαμβάνει κατηγοριοποίηση δανείων και δανειοληπτών, και η οποία θα είναι κατάλληλη για την πιστή τήρηση του Κώδικα αυτού. Σύμφωνα με αυτόν, κατά το χειρισμό δανειοληπτών που παρουσιάζουν καθυστερήσεις, καθώς και σε περιπτώσεις με ενδείξεις πιθανής καθυστέρησης, πρέπει να προβαίνουν στα παρακάτω πέντε στάδια:

- επικοινωνία με τον δανειολήπτη αμέσως μόλις παρουσιαστούν οι καθυστερήσεις ή παρατηρηθούν οποιεσδήποτε προειδοποιητικές ενδείξεις πιθανής καθυστέρησης. Κάθε δανειολήπτης ο οποίος αντιμετωπίζει ή έχει βάσιμες ενδείξεις ότι θα αντιμετωπίσει οικονομικές δυσκολίες πρέπει να δηλώσει εγγράφως ότι επιθυμεί να ενταχθεί στις διατάξεις της προβλεπόμενης διαδικασίας.
- συγκέντρωση οικονομικών και άλλων πληροφοριών από τον δανειολήπτη, έτσι ώστε στη συνέχεια να εκτιμηθεί η οικονομική κατάσταση τους και η καταλληλότητα εναλλακτικών λύσεων ρύθμισης ή οριστικής διευθέτησης
- αξιολόγηση των υποβληθέντων οικονομικών στοιχείων και κάθε διαθέσιμης από άλλες πηγές πληροφόρησης ώστε εκτιμώνται η οικονομική κατάσταση του δανειολήπτη, το συνολικό ύψος και τη φύση των χρεών του, η τρέχουσα ικανότητα αποπληρωμής του, το ιστορικό οικονομικής συμπεριφοράς του καθώς και η προβλεπόμενη και αναμενόμενη ικανότητα αποπληρωμής του λαμβάνοντας υπόψη το επίπεδο των «εύλογων δαπανών διαβίωσης».
- πρόταση κατάλληλης λύσης ρύθμισης ή οριστικής διευθέτησης με βάση καθορισμένα και διαφανή κριτήρια και διαδικασίες του ιδρύματος σε κλίμα συνεργασίας με τον δανειολήπτη έτσι ώστε να καταλήξουν σε μια κατάλληλη λύση. Οι προτεινόμενες λύσεις μπορεί να είναι είτε βραχυπρόθεσμού (καταβολή τόκων μόνο κατά τη διάρκεια βραχυπρόθεσμης περιόδου, παραχώρηση περιόδου χάριτος, δυνατότητα μειωμένων τοκοχρεωλυτικών δόσεων) είτε πιο μόνιμου χαρακτήρα (μόνιμη μείωση του επιτοκίου, αλλαγή τύπου επιτοκίου, επέκταση διάρκειας)
- διαδικασία εξέτασης ενστάσεων σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στον Κώδικα

Η εφαρμογή του Κώδικα έχει ως στόχο την ελάφρυνση των δανειοληπτών που αποδεδειγμένα βρίσκονται σε πρόσκαιρη δυσχέρεια αποπληρωμής των υποχρεώσεών τους, αλλά και τη μεγιστοποίηση των εισπράξεων των τραπεζών από τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια (Τράπεζα της Ελλάδος, 2014)

Καθώς το ύψος των μη εξυπηρετούμενων δανείων συνεχίζει την ανοδική του πορεία, επιδιώκεται να ανακοπεί η πορεία αυτή και να εξασφαλιστεί η είσπραξη ενός σημαντικού μέρους από αυτά. Εκτιμάται ότι αυτό μπορεί να επιτευχθεί μέσω νέων ρυθμίσεων, μέσω του εντοπισμού των στρατηγικών κακοπληρωτών και της αναδιάρθρωσης ολόκληρων κλάδων και της εκκαθάρισης-εκποίησης εταιρειών.

Η συμφωνία της χώρας με τους πιστωτές της τον Αύγουστο 2015 θέτει σε πρώτο πλάνο το πρόβλημα των κόκκινων δανείων προβλέποντας βραχυπρόθεσμα μέτρα για τον περιορισμό του προβλήματος δίνοντας έμφαση στον εξωδικαστικό συμβιβασμό και προς την κατεύθυνση αυτή προωθούνται αλλαγές στο νομικό και δικαστικό πλαίσιο με στόχο την επιτάχυνση των διαδικασιών. Η Ελλάδα θα πρέπει να προχωρήσει σε τακτοποίηση των μη εξυπηρετούμενων δανείων, με την εξάλειψη των νομικών ή άλλων εμποδίων για την

εξυπηρέτηση και τη διάθεσή τους, προστατεύοντας τα ευάλωτα νοικοκυριά με βάση και τον Κώδικα Δεοντολογίας της Τράπεζας της Ελλάδος.

Με βάση τον Ν. 4336/2015, τα φυσικά πρόσωπα που στερούνται πτωχευτικής ικανότητας και έχουν περιέλθει, χωρίς δόλο, σε μόνιμη και γενική αδυναμία πληρωμής ληξιπρόθεσμων χρηματικών οφειλών τους, δικαιούνται να υποβάλουν στο αρμόδιο δικαστήριο αίτηση για την ρύθμιση των οφειλών τους κατά τις διατάξεις του νόμου αυτού. Προβλέπονται επιπλέον και ταχείες διαδικασίες διαγραφών δανείων έως 20.000€ για πολίτες που βρίσκονται στην ανέχεια, χωρίς περιουσιακά στοιχεία και εισοδήματα, που θα μπορούν αρχικά να παγώσουν για 18 μήνες και εν συνεχεία να διαγράψουν οριστικά χρέη μέχρι 20.000 ευρώ.

Θα πρέπει να καθοριστούν επίσης από τα αρμόδια υπουργεία τα κριτήρια για την προστασία της πρώτης κατοικίας. Εφόσον υπάρχει ρευστοποιήσιμη περιουσία, η εκποίηση της οποίας κρίνεται απαραίτητη για την ικανοποίηση των πιστωτών, ή όταν το δικαστήριο κρίνει αναγκαίο να παρακολουθήσει και να υποβοηθήσει την εκτέλεση των όρων ρύθμισης των οφειλών για την απαλλαγή του οφειλέτη από τα χρέη ή την εξασφάλιση των συμφερόντων των πιστωτών, ορίζεται εκκαθαριστής. Έργο του εκκαθαριστή είναι αυτό που προσδιορίζεται ειδικά με την απόφαση του διορισμού του και, σε κάθε περίπτωση, η διαχείριση της περιουσίας του οφειλέτη, η διασφάλισή της σε όλο το νόμιμο ύψος της χάριν των πιστωτών, η πρόσφορη εκποίησή της, η προνομιακή ικανοποίηση των πιστωτών που έχουν εμπράγματα ασφάλεια στο εκποιούμενο πράγμα και η σύμμετρη ικανοποίηση των ανέγγυων πιστωτών.

Σε αυτό το πλαίσιο, ο αναθεωρημένος Κώδικας Δεοντολογίας προβλέπει μια ταχύτερη έναρξη της διαδικασίας ρύθμισης προβληματικών δανείων. Συγκεκριμένα, για τις περιπτώσεις δανείων που συμπληρώνουν οποτεδήποτε μέχρι και την 15η Δεκεμβρίου 2015 καθυστέρηση μεγαλύτερη των τριάντα ημερολογιακών ημερών, ο δανειολήπτης θα λάβει την πρώτη ειδοποίηση από την τράπεζα με την οποία θα τον καλεί να προσέλθει εντός 15 ημερών προς ρύθμιση της υπόθεσής του, αποδεικνύοντας ότι είναι «συνεργάσιμος». Σε περίπτωση μη ανταπόκρισης αποστέλλεται εντός δεκαπέντε ημερολογιακών ημερών από τη λήξη της ταχθείσας προθεσμίας η προειδοποιητική επιστολή της, εφόσον ο αποχαρκτηρισμός αυτών ως συνεργάσιμων μπορεί να έχει συνέπεια το εκπλειστηρίασμα της μοναδικής κατοικίας τους με νομικές διαδικασίες που προτίθεται να κινήσει το ίδρυμα. Για τα δάνεια που περιέρχονται σε καθυστέρηση μεγαλύτερη των τριάντα ημερολογιακών ημερών μετά την 15η Δεκεμβρίου 2015, η πρώτη υποχρεωτική ειδοποίηση αποστέλλεται από το ίδρυμα εντός δεκαπέντε ημερολογιακών ημερών από το χρόνο συμπλήρωσης της καθυστέρησης των τριάντα ημερολογιακών ημερών (Τράπεζα της Ελλάδος, 2015).

Ως συνέπεια αυτών, στόχος της χώρας σε συνεργασία με τους πιστωτές της είναι να διαμορφωθεί ένα πλαίσιο που θα βασίζεται σε συγκεκριμένα κριτήρια που θα σχετίζονται με τις δυνατότητες των δανειοληπτών για την αποπληρωμή των χρεών τους, με στόχο την προστασία της κατοικίας τους και την διαμόρφωση ενός θεσμικού πλαισίου για τη δυνατότητα άμεσης εκκαθάρισης και πλειστηριασμού των μη βιώσιμων δανείων. Μέχρι το τέλος του 2016 θα πρέπει να έχει ολοκληρωθεί η εκκαθάριση της αγοράς από τέτοιες περιπτώσεις, ενώ η Τράπεζα της Ελλάδας σε συνεργασία με πιστωτικά ιδρύματα να καθορίσει συγκεκριμένους στόχους για τη ρύθμιση δανείων, πλειστηριασμών, ύψος επισφαλειών κλπ (Γεωργιάς, 2015).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5:

ΔΙΕΘΝΗ ΛΟΓΙΣΤΙΚΑ ΠΡΟΤΥΠΑ ΚΑΙ ΚΟΚΚΙΝΑ ΔΑΝΕΙΑ

5.1 Έννοια και Διακρίσεις Χρηματοοικονομικών Στοιχείων

Το ΔΛΠ 32 ορίζει ότι χρηματοοικονομικό μέσο είναι κάθε σύμβαση που δημιουργεί ταυτόχρονα ένα χρηματοοικονομικό περιουσιακό στοιχείο για μία οντότητα και μια χρηματοοικονομική υποχρέωση ή συμμετοχικό τίτλο για μία άλλη οντότητα.

Ως χρηματοοικονομικό στοιχείο ενεργητικού χαρακτηρίζεται κάθε περιουσιακό στοιχείο που αφορά:

- ταμειακά διαθέσιμα, που αποτελούν κοινό μέσο ανταλλαγής και βάση μέτρησης όλων των συναλλαγών που απεικονίζονται στις οικονομικές καταστάσεις
- στοιχείο καθαρής θέσης μιας άλλης επιχείρησης
- συμβατικό δικαίωμα: i) για παραλαβή μετρητών ή άλλου χρηματοοικονομικού περιουσιακού στοιχείου από μια άλλη οντότητα, όπως για παράδειγμα ένα δάνειο ή μια ομολογία, ii) για την ανταλλαγή χρηματοοικονομικών στοιχείων ή υποχρεώσεων με μία άλλη οντότητα υπό όρους δυνητικά ευνοϊκούς για την οντότητα, όπως για παράδειγμα τα παράγωγα που έχουν θετική αξία αντικατάστασης
- συμβόλαιο που δύναται να ή θα τακτοποιηθεί με τους συμμετοχικούς τίτλους της ίδιας της οικονομικής μονάδας και μπορεί να είναι: i) πρωτογενές ή μη παράγωγο για το οποίο η οικονομική μονάδα είναι υποχρεωμένη ή μπορεί να υποχρεούται να λάβει μεταβλητό αριθμό των ίδιων συμμετοχικών τίτλων της ή ii) παράγωγο που θα ή μπορεί να τακτοποιηθεί εκτός από την ανταλλαγή συγκεκριμένου ποσού μετρητών ή άλλου χρηματοοικονομικού στοιχείου με συγκεκριμένη ποσότητα ίδιων συμμετοχικών τίτλων της οικονομικής μονάδας. Για το λόγο αυτό, οι ιδιοκατεχόμενες μετοχές δεν περιέχουν μέσα τα οποία είναι τα ίδια συμβόλαια για τη μελλοντική παραλαβή ή παράδοση των ίδιων συμμετοχικών τίτλων της οικονομικής μονάδας.

Η βασική ιδέα είναι ότι όταν σε μια συναλλαγή μια οικονομική μονάδα πρόκειται να λάβει μεταβλητό αριθμό δικών της μετοχών, τότε δημιουργείται ένα χρηματοοικονομικό στοιχείο ενεργητικού. Αν κατά τον διακανονισμό της συναλλαγής, πρόκειται να λάβει ή να δώσει σταθερό αριθμό μετοχών έναντι συγκεκριμένου ποσού μετρητών, τότε α) αν ο διακανονισμός γίνει συμψηφιστικά, οφείλει να αναγνωρίσει στα βιβλία της την θετική ή αρνητική αξία που θα έχει το παράγωγο ή β) αν ο διακανονισμός γίνει μια φυσική ανταλλαγή των μετοχών, οφείλει να αναγνωρίσει τις μετοχές που θα λάβει ή θα δώσει ως στοιχείο της καθαρής θέσης της.

Από την άλλη, ως χρηματοοικονομικό στοιχείο υποχρεώσεων ορίζεται κάθε υποχρέωση που αφορά:

- συμβατικό δικαίωμα: i) για την παράδοση μετρητών ή άλλου χρηματοοικονομικού περιουσιακού στοιχείου σε μια άλλη οικονομική μονάδα ή ii) για την ανταλλαγή χρηματοοικονομικών στοιχείων ή υποχρεώσεων με μία άλλη οικονομική μονάδα υπό όρους πιθανά δυσμενείς για την οντότητα

- συμβόλαιο που μπορεί να ή θα τακτοποιηθεί με μετοχές της ίδιας της οικονομικής μονάδας και είναι: i) πρωτογενές ή μη παράγωγο για το οποίο η οικονομική μονάδα υποχρεούται ή μπορεί να υποχρεούται να παραδώσει μεταβλητή ποσότητα των ίδιων συμμετοχικών τίτλων της ή ii) παράγωγο που θα ή μπορεί να τακτοποιηθεί εκτός από την ανταλλαγή συγκεκριμένου ποσού μετρητών ή άλλου χρηματοοικονομικού περιουσιακού στοιχείου με συγκεκριμένη ποσότητα δικών της μετοχές. Για το σκοπό αυτό στους ίδιους συμμετοχικούς τίτλους της οντότητας δεν συμπεριλαμβάνονται μέσα τα οποία είναι τα ίδια συμβόλαια για τη μελλοντική παραλαβή ή παράδοση των ίδιων συμμετοχικών τίτλων της οντότητας

Ξεχωριστή έννοια αποτελεί ο όρος του συμμετοχικού τίτλου που ορίζεται κάθε σύμβαση που αποδεικνύει τη συμμετοχή που έχει κάποιος στο υπόλοιπο που απομένει, αν από τα στοιχεία ενεργητικού μιας επιχείρησης αφαιρεθούν τα στοιχεία των υποχρεώσεων (Κόντος, 2010).

5.2 Αναγνώριση και Διαγραφή Χρηματοοικονομικών Στοιχείων

Όπως ορίζει το ΔΛΠ 39, μια οικονομική μονάδα αναγνωρίζει ένα χρηματοοικονομικό περιουσιακό στοιχείο ή μία χρηματοοικονομική υποχρέωση στον ισολογισμό της, όταν, και μόνον όταν, καθίσταται συμβαλλόμενο μέρος στη σύμβαση που περιέχει τους όρους έκδοσης του χρηματοοικονομικού μέσου.

Το πότε μια οικονομική μονάδα καθίσταται συμβαλλόμενο μέρος σε μια τέτοια σύμβαση εξαρτάται από το ισχύον πλαίσιο της εκάστοτε χώρας όπου γίνεται η έκδοση του χρηματοοικονομικού μέσου. Η αναγνώριση περιλαμβάνει την διαδικασία ενσωμάτωσης στον ισολογισμό ή τα αποτελέσματα χρήσης ενός κονδυλίου που πληροί τα κριτήρια αναγνώρισης, δηλαδή α) είναι πιθανόν ότι θα εισρεύσουν ή εκρεύσουν μελλοντικά οικονομικά οφέλη που συνδέονται με αυτό και β) έχει ένα κόστος ή μια αξία που μπορεί να υπολογισθεί αξιόπιστα.

Ως προς την διαγραφή ενός χρηματοοικονομικού στοιχείου, μια επιχείρηση θα πρέπει να αξιολογήσει αν θα πρέπει να εφαρμοστούν σε μέρος ενός χρηματοοικονομικού περιουσιακού στοιχείου (ή σε μέρος ομάδας συναφών περιουσιακών στοιχείων) ή σε ολόκληρο το περιουσιακό στοιχείο (ή σε ομάδα συναφών περιουσιακών στοιχείων).

Η οντότητα θα διαγράφει ένα περιουσιακό στοιχείο όταν και μόνο όταν: α) εκπνεύσουν τα συμβατικά δικαιώματα επί των ταμιακών ροών του χρηματοοικονομικού περιουσιακού στοιχείου ή β) μεταβιβάσει το χρηματοοικονομικό περιουσιακό στοιχείο και η μεταβίβαση πληροί τους όρους για διαγραφή.

Η οντότητα μεταβιβάζει ένα χρηματοοικονομικό περιουσιακό στοιχείο όταν και μόνο όταν, είτε: α) μεταβιβάζει τα συμβατικά δικαιώματα επί των ταμιακών ροών του χρηματοοικονομικού περιουσιακού στοιχείου είτε β) διατηρεί τα συμβατικά δικαιώματα επί των ταμιακών ροών του χρηματοοικονομικού περιουσιακού στοιχείου, αλλά αναλαμβάνει συμβατική υποχρέωση να καταβάλλει τις ταμιακές ροές σε έναν ή περισσότερους παραλήπτες. (Νεγκάκης Χ. (2015).

Όταν η οντότητα διατηρεί τα συμβατικά δικαιώματα επί των ταμιακών ροών ενός χρηματοοικονομικού περιουσιακού στοιχείου, η οντότητα αντιμετωπίζει τη συναλλαγή ως μεταβίβαση χρηματοοικονομικού περιουσιακού στοιχείου όταν και μόνον όταν και οι τρεις

ακόλουθες προϋποθέσεις πληρούνται: α) η οντότητα δεν έχει υποχρέωση να καταβάλει τα ποσά στους παρεπόμενους παραλήπτες εκτός αν εισπράξει ισότιμα ποσά από το αρχικό περιουσιακό στοιχείο. Οι βραχυπρόθεσμες προκαταβολές από την οντότητα με δικαίωμα πλήρους ανάκτησης του ποσού που εκταμιεύτηκε συν τους σωρευμένους τόκους δεν παραβιάζουν τον όρο αυτόν. β) Οι όροι της σύμβασης μεταβίβασης απαγορεύουν στην οντότητα να πωλήσει ή να δεσμεύσει το αρχικό περιουσιακό στοιχείο παρά μόνον ως εγγύηση της καταβολής των ταμιακών ροών στους παρεπόμενους παραλήπτες και γ) η οντότητα έχει υποχρέωση να εμβάσει κάθε ταμιακή ροή που εισπράττει για λογαριασμό των παρεπόμενων παραληπτών χωρίς ουσιαστική καθυστέρηση.

Επιπροσθέτως, η οντότητα δεν επιτρέπεται να επανεπενδύσει τέτοιες ταμιακές ροές, παρά μόνο για επενδύσεις σε μετρητά ή ταμιακά ισοδύναμα κατά τη διάρκεια της σύντομης περιόδου του διακανονισμού που διαρκεί από την ημερομηνία της είσπραξης μέχρι την καθορισμένη ημερομηνία του εμβάσματος προς τους παρεπόμενους παραλήπτες και με τον όρο ότι οι τόκοι που λαμβάνονται από τις επενδύσεις αυτές μεταβιβάζονται στους παρεπόμενους παραλήπτες.

Όταν η οντότητα μεταβιβάζει ένα χρηματοοικονομικό περιουσιακό στοιχείο, αξιολογεί την έκταση κατά την οποία διατηρεί τους κινδύνους και τα οφέλη της κυριότητας του χρηματοοικονομικού περιουσιακού στοιχείου. Στην περίπτωση αυτή:

- αν η οντότητα μεταβιβάζει ουσιαστικά όλους τους κινδύνους και τα οφέλη της κυριότητας του χρηματοοικονομικού περιουσιακού στοιχείου, η οντότητα θα διαγράψει το χρηματοοικονομικό περιουσιακό στοιχείο και θα αναγνωρίσει διακεκριμένα ως περιουσιακά στοιχεία ή υποχρεώσεις κάθε δικαίωμα και υποχρέωση που δημιουργήθηκε ή διατηρήθηκε κατά τη μεταβίβαση
- αν η οντότητα διατηρήσει ουσιαστικά όλους τους κινδύνους και τα οφέλη της κυριότητας του χρηματοοικονομικού περιουσιακού στοιχείου, η οντότητα θα συνεχίσει να αναγνωρίζει το χρηματοοικονομικό περιουσιακό στοιχείο.
- αν η οντότητα δεν έχει ούτε μεταβιβάζει ούτε διατηρήσει ουσιαστικά όλους τους κινδύνους και τα οφέλη της κυριότητας του χρηματοοικονομικού μέσου, η οντότητα θα προσδιορίσει αν έχει διατηρήσει τον έλεγχο του χρηματοοικονομικού μέσου. Στην περίπτωση αυτή: i) αν η οντότητα δεν έχει διατηρήσει τον έλεγχο, θα διαγράψει το χρηματοοικονομικό περιουσιακό στοιχείο και θα αναγνωρίσει διακεκριμένα ως περιουσιακά στοιχεία ή υποχρεώσεις όλα τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις που δημιουργήθηκαν ή διατηρήθηκαν στα πλαίσια της μεταβίβασης και ii) αν η οντότητα έχει διατηρήσει τον έλεγχο, θα συνεχίσει να αναγνωρίζει το χρηματοοικονομικό περιουσιακό στοιχείο στο βαθμό που συνεχίζει η ανάμιξή της στο χρηματοοικονομικό περιουσιακό στοιχείο

5.3 Αποτίμηση Χρηματοοικονομικών Στοιχείων

Κατά την αρχική αποτίμηση ενός χρηματοοικονομικού μέσου, μια επιχείρηση καταχωρεί ένα χρηματοοικονομικό στοιχείο ενεργητικού ή υποχρεώσεων στην εύλογη αξία του. Αντίθετα, όταν η επιχείρηση κάνει χρήση της λογιστικής της ημερομηνίας διακανονισμού για περιουσιακό στοιχείο που στη συνέχεια επιμετράται στο κόστος ή στο αποσβεσμένο κόστος, το περιουσιακό στοιχείο αναγνωρίζεται αρχικά στην εύλογη αξία του κατά την ημερομηνία της εμπορικής συναλλαγής (Ντζανάτος, 2008).

Επιπλέον, τα κόστη συναλλαγών που αποδίδονται άμεσα στην απόκτηση ή την έκδοση του χρηματοοικονομικού περιουσιακού στοιχείου ή της χρηματοοικονομικής υποχρέωσης λαμβάνονται υπόψη στην αρχική μέτρηση, με εξαίρεση τα χρηματοοικονομικά στοιχεία που δεν αποτιμώνται στην εύλογη αξία μέσω των αποτελεσμάτων. Ως έξοδα συναλλαγής θεωρούνται εκείνα που έχουν άμεση σχέση με την πραγματοποίηση μιας συναλλαγής.

Στην περίπτωση των εξόδων συναλλαγής που αφορούν χρηματοοικονομικά μέσα που αποτιμώνται στο αναπόσβεστο κόστος, αυτά γίνονται εν όψει μελλοντικών ωφελειών και είναι σωστό να αντιπαρατίθενται με τα αντίστοιχα έσοδα βάσει της αρχής της αντιπαράθεσης των εσόδων και των εξόδων. Ουσιαστικά, τα έξοδα συναλλαγής κεφαλαιοποιούνται και αποσβένονται παράλληλα με την απόσβεση του χρηματοοικονομικού μέσου, μειώνοντας το ονομαστικό επιτόκιο στην περίπτωση ενός χρηματοοικονομικού στοιχείου ενεργητικού και αυξάνοντας το στην περίπτωση ενός χρηματοοικονομικού στοιχείου υποχρεώσεων. Αντίστοιχα στην περίπτωση των στοιχείων που αποτιμώνται στο κόστος, τα έξοδα προσauξάνουν το κόστος αναγνώρισης τους.

Αντίθετα, για χρηματοοικονομικά μέσα που αποτιμώνται στην εύλογη αξία με μεταφορά της διαφοράς στα αποτελέσματα, τα έξοδα συναλλαγής δεν επηρεάζουν την αρχική αναγνώριση και μεταφέρονται άμεσα στα αποτελέσματα. Τέλος, τα έξοδα συναλλαγής που αφορούν χρηματοοικονομικά μέσα που αποτιμώνται στην εύλογη αξία με μεταφορά της διαφοράς στην καθαρή θέση, μεταφέρονται στα αποτελέσματα όταν γίνει διακοπή αναγνώρισης ή απομείωση των στοιχείων (Κόντος, 2010).

5.4 Κατηγορίες Χρηματοοικονομικών Στοιχείων

Σύμφωνα με το ΔΛΠ 39, για σκοπούς αποτίμησης ενός χρηματοοικονομικού περιουσιακού στοιχείου μετά την αρχική αναγνώριση, τα χρηματοοικονομικά περιουσιακά στοιχεία κατατάσσονται στις ακόλουθες τέσσερις κατηγορίες:

- χρηματοοικονομικά περιουσιακά στοιχεία που αποτιμώνται στην εύλογη αξία με μεταφορά της εκάστοτε διαφοράς στα αποτελέσματα (financial assets at fair value through profit or loss)
- επενδύσεις που διακρατούνται μέχρι τη λήξη (held-to maturity investments)
- δάνεια και απαιτήσεις (loans and receivables)
- διαθέσιμα προς πώληση χρηματοοικονομικά περιουσιακά στοιχεία (available-for-sale financial assets)

Οι κατηγορίες αυτές εφαρμόζονται στην επιμέτρηση και στην αναγνώριση κέρδους ή ζημίας σύμφωνα με το συγκεκριμένο πρότυπο. Μετά την αρχική αναγνώριση, μια επιχείρηση επιμετρά τα χρηματοοικονομικά περιουσιακά στοιχεία της, συμπεριλαμβανομένων των παραγώγων που είναι περιουσιακά στοιχεία, στην εύλογη αξία τους, χωρίς καμία έκπτωση του κόστους συναλλαγής που είναι δυνατόν να προκύψει κατά την πώληση ή άλλη διάθεση, με εξαίρεση τα ακόλουθα χρηματοοικονομικά περιουσιακά στοιχεία:

- τα δάνεια και τις απαιτήσεις, που αποτιμώνται στο αποσβεσμένο κόστος με τη μέθοδο του πραγματικού επιτοκίου
- διακρατούμενες μέχρι τη λήξη επενδύσεις από αποτιμώνται στο αποσβεσμένο κόστος με τη μέθοδο του πραγματικού επιτοκίου και
- επενδύσεις σε συμμετοχικούς τίτλους που δεν έχουν χρηματιστηριακή τιμή σε ενεργό αγορά και των οποίων η εύλογη αξία δεν μπορεί να επιμετρηθεί αξιόπιστα και παράγωγα που συνδέονται και πρέπει να διακανονίζονται με την παράδοση τέτοιων συμμετοχικών τίτλων, που θα επιμετρώνται στο κόστος

5.5 Έννοια και Χαρακτηριστικά Δανείων

Σύμφωνα με το ΔΛΠ 39, κάθε μη παράγωγο χρηματοοικονομικό περιουσιακό στοιχείο με καθορισμένες ή προσδιορίσιμες καταβολές (περιλαμβανομένων των δανειακών περιουσιακών στοιχείων, των εμπορικών απαιτήσεων και των καταθέσεων σε τράπεζες) μπορούν να πληρούν τον ορισμό των δανείων και απαιτήσεων. Όμως, χρηματοοικονομικό περιουσιακό στοιχείο που διαπραγματεύεται σε ενεργό αγορά δεν πληροί τις προϋποθέσεις για αναγνώριση ως δάνειο ή απαίτηση.

Χρηματοοικονομικά περιουσιακά στοιχεία που εμπίπτουν στον ορισμό των δανείων και απαιτήσεων μπορεί να καταταχθούν ως διακρατούμενες μέχρι τη λήξη επενδύσεις αν πληρούν τις προϋποθέσεις για εκείνη την κατάταξη.

Κατά την αρχική αναγνώριση, η οντότητα δύναται να προσδιορίσει ως χρηματοοικονομικό περιουσιακό στοιχείο στην εύλογη αξία μέσω των αποτελεσμάτων ή ως διαθέσιμο προς πώληση ένα χρηματοοικονομικό περιουσιακό στοιχείο που σε διαφορετική περίπτωση θα κατατάσσονταν ως δάνειο ή απαίτηση.

Δεν χαρακτηρίζονται ως δάνεια και απαιτήσεις, τα παράγωγα και τα χρηματοοικονομικά στοιχεία ενεργητικού, που αν και πληρούν τα δύο αυτά χαρακτηριστικά:

- δημιουργούνται με σκοπό να πωληθούν είτε άμεσα είτε σε σύντομο χρονικό διάστημα και εντάσσονται στο εμπορικό χαρτοφυλάκιο
- εντάσσονται κατά την αρχική αναγνώριση στο διαθέσιμο προς πώληση χαρτοφυλάκιο ή στο χαρτοφυλάκιο που αποτιμάται στην εύλογη αξία με μεταφορά της διαφοράς στα αποτελέσματα
- ενδέχεται ο κάτοχος του να μην ανακτήσει σημαντικό μέρος από την αρχική επένδυση για λόγους όμως που δεν συνδέονται με την επιδείνωση της πιστοληπτικής ικανότητας του δανειολήπτη, οπότε και αυτή εντάσσεται στο διαθέσιμο προς πώληση χαρτοφυλάκιο (Κόντος, 2010).

5.6 Αποτίμηση Δανείων

Τα δάνεια μπορούν να χαρακτηριστούν ως χρηματοοικονομικά μέσα, καθώς αποτελούν χρηματοοικονομικό στοιχείο ενεργητικού για αυτό που κάνει την χορήγηση και χρηματοοικονομικό στοιχείο υποχρεώσεων για αυτό που την λαμβάνει

Όπως προβλέπουν τα Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα, μια οικονομική μονάδα αναγνωρίζει ένα χρηματοοικονομικό μέσο στον ισολογισμό της όταν καθίσταται συμβαλλόμενο μέρος σε μια τέτοια σύμβαση, γεγονός που εξαρτάται από το ισχύον πλαίσιο της εκάστοτε χώρας όπου γίνεται η έκδοση του χρηματοοικονομικού μέσου. Στην περίπτωση ενός δανείου, για να γεννηθεί οποιοδήποτε είδος απαίτηση από αυτό θα πρέπει να έχει γίνει μεταβίβαση της κυριότητας των χρημάτων στον δανειολήπτη. Επομένως για την αναγνώριση ενός δανείου δεν αρκεί η υπογραφή της σύμβασης του δανείου, αλλά απαιτείται ταυτόχρονα και η καταβολή των χρημάτων στον δανειολήπτη. Ως δάνειο αναγνωρίζεται το ποσό που δόθηκε σε μετρητά συν τα έξοδα συναλλαγής που υπάρχουν και επιβαρύνουν την τράπεζα. Όφελος – εισροή που θα προκύψει στο μέλλον από ένα δάνειο αποτελεί η τοκοφόρος τοποθέτηση του και η τελική είσπραξη του κεφαλαίου, όπως αυτό θα διαμορφωθεί με τους δεδουλευμένους και απαιτητούς τόκους

Τα δάνεια και απαιτήσεις αποτιμώνται στο αποσβεσμένο κόστος με τη μέθοδο του πραγματικού επιτοκίου. Η αποτίμηση στο αναπόσβεστο κόστος αποτελεί μια παραχώρηση του Συμβουλίου, πρόθεση του οποίου αποτελεί η αποτίμηση των χρηματοοικονομικών μέσων να γίνεται στην εύλογη αξία. Ωστόσο, επιτρέπει την αποτίμηση των δανείων στο κόστος, με την προϋπόθεση ότι δεν διαπραγματεύονται σε οργανωμένη αγορά. Κάθε μη παράγωγο χρηματοοικονομικό περιουσιακό στοιχείο με καθορισμένες ή προσδιορισμένες καταβολές (περιλαμβανομένων των δανειακών περιουσιακών στοιχείων, των εμπορικών απαιτήσεων και των καταθέσεων σε τράπεζες) θα μπορούσε να πληροί τον ορισμό των δανείων και απαιτήσεων. Όμως, χρηματοοικονομικό περιουσιακό στοιχείο που διαπραγματεύεται σε ενεργό αγορά δεν πληροί τις προϋποθέσεις για αναγνώριση ως δάνειο ή απαίτηση.

Τα χρηματοοικονομικά περιουσιακά στοιχεία που εμπίπτουν στον ορισμό των δανείων και απαιτήσεων μπορεί να καταταχθούν ως διακρατούμενες μέχρι τη λήξη επενδύσεις αν πληρούν τις προϋποθέσεις για εκείνη την κατάταξη. Κατά την αρχική αναγνώριση, μια επιχείρηση δύναται να προσδιορίσει ως χρηματοοικονομικό περιουσιακό στοιχείο στην εύλογη αξία μέσω των αποτελεσμάτων ή ως διαθέσιμο προς πώληση ένα χρηματοοικονομικό περιουσιακό στοιχείο που σε διαφορετική περίπτωση θα είχε καταταχθεί ως δάνειο ή απαίτηση.

Ένα επιπλέον χαρακτηριστικό της αναγνώρισης των δανείων αποτελεί το γεγονός ότι δεν υπόκεινται στους κανόνες της μόλυνσης, που συμβαίνει στην περίπτωση του χαρτοφυλακίου που κρατείται ως την λήξη, καθώς ακόμα και αν μια επιχείρηση δεν έχει πρόθεση ή δυνατότητα να κρατήσει ένα δάνειο ή μια απαίτηση ως την λήξη, μπορεί να συνεχίσει κανονικά την αναγνώριση του ως δάνειο ή απαίτηση χωρίς οποιαδήποτε συνέπεια. (Κόντος, 2010).

5.7 Τα Κόκκινα Δάνεια στα Πλαίσια των ΔΛΠ

Ως προς τα κόκκινα δάνεια, τα Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα αποτελούν μια προσέγγιση για τις πραγματοποιηθέντες ζημίες. Αυτή η προσέγγιση έχει ως σκοπό να περιορίσει την ικανότητα των διοικήσεων των οικονομικών μονάδων να δημιουργήσουν αφανή αποθεματικά που θα μπορούσαν να οδηγήσουν στη χειραγώγηση των κερδών. Πριν από την υιοθέτηση των ΔΠΧΑ, τα λογιστικά καθεστάτα σε ορισμένες ευρωπαϊκές χώρες επέτρεπαν στις οικονομικές μονάδες να συσσωρεύουν αποθεματικά, που λειτουργούσαν ως αντιστάθμισμα έναντι ζημιών κατά την αποδυνάμωση των πιστωτικών συνθηκών ελαχιστοποιώντας έτσι την μεταβλητότητα των κερδών τους (Κόντος, 2010).

Τα Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα δεν προσδίδουν συγκεκριμένο ορισμό για τα κόκκινα δάνεια. Ορίζουν απλώς ότι οι καθυστερήσεις στην εξυπηρέτηση του κεφαλαίου ή των τόκων ενός δανείου αποτελούν ουσιώδη λόγο για την διενέργεια ελέγχου απομείωσης του, χωρίς όμως ο όρος «μη εξυπηρετούμενα δάνεια» να αποτελεί μέρος της επίσημης ορολογίας. Απομείωση στην αξία ενός δανείου υπάρχει όταν το υπόλοιπο του είναι μεγαλύτερο από το ποσό που αναμένεται να εισπραχθεί (Κόντος, 2010).

Σε κάθε ημερομηνία ισολογισμού μια επιχείρηση οφείλει να προβαίνει σε αξιολόγηση αν υπάρχουν αντικειμενικές αποδείξεις ότι ένα δάνειο ή απαίτηση υποστεί απομείωση της αξίας. Αν υπάρχουν τέτοιες αποδείξεις, η οντότητα θα εφαρμόζει αυτά που ορίζονται από το ΔΛΠ 39.

Για τον σχηματισμό προβλέψεων και απομείωσης τα πρότυπα ορίζουν μια διαδικασία που:

- αντανakλά τις αναμενόμενες ζημίες κατά τη διάρκεια ζωής του χαρτοφυλακίου
- επιτρέπει τον έγκαιρο εντοπισμό και την αναγνώριση των ζημιών
- ενσωματώνει ευρύ φάσμα διαθέσιμων πληροφοριών πιστοληπτικής ικανότητας
- επιτρέπει τη χρήση της επαγγελματικής κρίσης και οικονομικών δεικτών
- επιτρέπει την εισαγωγή ρυθμίσεων για ομάδες δανείων με παρόμοια χαρακτηριστικά (Gaston and Won Song, 2014)

5.8 Απομείωση Αξίας Δανείου

Το ΔΛΠ 39 ορίζει ότι αν υπάρχει αντικειμενική απόδειξη ότι υπάρχει ζημία απομείωσης που αφορά δάνεια και απαιτήσεις που τηρούνται λογιστικά στο αποσβεσμένο κόστος, το ποσό της ζημίας υπολογίζεται ως η διαφορά μεταξύ της λογιστικής αξίας του περιουσιακού στοιχείου και της παρούσας αξίας των εκτιμώμενων μελλοντικών ταμιακών ροών (εξαιρώντας τις μελλοντικές πιστωτικές ζημίες που δεν έχουν πραγματοποιηθεί) προεξοφλημένες με το αρχικό πραγματικό επιτόκιο του περιουσιακού στοιχείου (δηλαδή το πραγματικό επιτόκιο που υπολογίστηκε κατά την αρχική αναγνώριση του).

Στην περίπτωση αυτή, η λογιστική αξία του περιουσιακού στοιχείου θα πρέπει να μειωθεί είτε απευθείας είτε μέσω της χρήσης ενός λογαριασμού πρόβλεψης. Το ποσό της

ζημίας θα αναγνωρίζεται στα αποτελέσματα. Περιουσιακά στοιχεία που αξιολογούνται για απομείωση μεμονωμένα και για τα οποία αναγνωρίζεται ή συνεχίζει να αναγνωρίζεται ζημία απομείωσης δεν περιλαμβάνονται σε συλλογική αξιολόγηση για απομείωση

Σε περίπτωση που μεταγενέστερα, το ύψος της ζημίας απομείωσης μειώνεται και η μείωση σχετίζεται με γεγονός που συμβαίνει μετά την αναγνώριση της απομείωσης (πχ παράδειγμα βελτίωση της πιστωτικής διαβάθμισης του δανειολήπτη), η ζημία απομείωσης που είχε αναγνωριστεί προηγουμένως θα πρέπει να αναστραφεί είτε απευθείας είτε με την προσαρμογή σχετικού λογαριασμό πρόβλεψης. Η αναστροφή δεν οδηγεί σε λογιστική αξία του δανείου, που υπερβαίνει το ύψος που θα είχε το αποσβεσμένο κόστος αν η απομείωση δεν είχε αναγνωριστεί κατά την ημερομηνία της αναστροφής. Το ποσό της αναστροφής αναγνωρίζεται στα αποτελέσματα (Ντζανάτος, 2008).

Ένα χρηματοοικονομικό περιουσιακό στοιχείο ή μία ομάδα περιουσιακών στοιχείων έχει υποστεί απομείωση αξίας και η οντότητα επιβαρύνεται με ζημίες απομείωσης, όταν και μόνον όταν, υπάρχει αντικειμενική απόδειξη απομείωσης αξίας ως αποτέλεσμα ενός ή περισσοτέρων γεγονότων που συνέβησαν μετά την αρχική αναγνώριση του περιουσιακού στοιχείου (ένα «ζημιογόνο γεγονός») και εκείνο το ζημιογόνο γεγονός (ή γεγονότα) έχει επίδραση που μπορεί να εκτιμηθεί αξιόπιστα στις εκτιμώμενες μελλοντικές ταμιακές ροές του χρηματοοικονομικού περιουσιακού στοιχείου ή της ομάδας χρηματοοικονομικών περιουσιακών στοιχείων. Μπορεί να μην είναι εφικτό να εξατομικευτεί ένα μοναδικό, διακεκριμένο γεγονός που προκάλεσε την απομείωση. Αντίθετα, μπορεί η συνδυασμένη επίδραση αρκετών γεγονότων να προκάλεσε την απομείωση αξίας. Οι ζημίες που αναμένονται από μελλοντικά γεγονότα, ασχέτως πόσο πιθανές είναι, δεν αναγνωρίζονται.

Αντικειμενικές αποδείξεις ότι ένα χρηματοοικονομικό περιουσιακό στοιχείο έχει υποστεί απομείωση αξίας περιλαμβάνουν παρατηρήσιμες πληροφορίες που περιέχονται σε γνώση του κομιστή του περιουσιακού στοιχείου σχετικά με τα ακόλουθα ζημιογόνα γεγονότα:

- i. σημαντική οικονομική δυσχέρεια του δανειολήπτη, όπως μπορεί να αποτυπώνεται από την πτώση των πωλήσεων, την μείωση των κερδών, την αρνητική καθαρή θέση ή την συρρίκνωση του περιθωρίου κέρδους
- ii. διάρρηξη του συμβολαίου, όπως η καθυστέρηση στις καταβολές του τόκου ή του κεφαλαίου του δανείου
- iii. παροχή έκπτωσης από το δανειστή προς τον δανειολήπτη, για λόγους οικονομικούς ή νομικούς ως συνέπεια των δυσκολιών που αντιμετωπίζει ο δανειολήπτης, την οποία ο δανειστής δεν θα εξέταζε σε διαφορετική περίπτωση
- iv. η αύξηση του ενδεχομένου ότι ο οφειλέτης θα πτωχεύσει ή θα προβεί σε άλλη οικονομική αναδιοργάνωση
- v. παρατηρήσιμα στοιχεία, όπως α) δυσμενείς μεταβολές στην κατάσταση πληρωμών των οφειλετών (πχ αύξηση καθυστερήσεων, αύξηση του αριθμού των κατόχων πιστωτικών καρτών που εξάντλησαν το πιστωτικό όριο του κ.α) ή β) εθνικές ή τοπικές οικονομικές συνθήκες που σχετίζονται με την επιδείνωση της ποιότητας του χαρτοφυλακίου μιας συγκεκριμένης ομάδας δανείων (πχ αύξηση ανεργίας, μείωση των τιμών των ενυπόθηκων ακινήτων κ.α), που υποδεικνύουν την ύπαρξη μετρήσιμης μείωσης των εκτιμώμενων μελλοντικών ταμιακών ροών από μια ομάδα δανείων από

την αρχική αναγνώριση των στοιχείων αυτών, αν και η μείωση αυτή δεν μπορεί να αποδοθεί στα δάνεια της συγκεκριμένης κατηγορίας (Κόντος, 2010).

Στις αντικειμενικές αποδείξεις απομείωσης αξίας για επένδυση σε συμμετοχικό τίτλο περιλαμβάνονται οι πληροφορίες για σημαντικές μεταβολές με αρνητικό αποτέλεσμα στην τεχνολογία, την αγορά, το οικονομικό ή νομικό περιβάλλον, στο οποίο η οντότητα δραστηριοποιείται, που υποδεικνύουν ότι το κόστος της επένδυσης στον συμμετοχικό τίτλο μπορεί να μην ανακτηθεί. Μία σημαντική η παρατεταμένη μείωση της εύλογης αξίας μίας επένδυσης σε συμμετοχικό τίτλο κάτω του κόστους του επίσης αποτελεί αντικειμενική απόδειξη απομείωσης. (Νεγκάκης Χ. 2015)

5.9 Υπολογισμός Απομείωσης

Σύμφωνα με το ΔΛΠ 39, η εμφάνιση ενός συμβάντος ή γεγονότος απομείωσης με τις ζημίες απομείωσης πρέπει να εκτιμώνται και να αξιολογούνται τόσο σε ατομική όσο και σε ομαδική βάση. Ο υπολογισμός της απομείωσης για το σύνολο του χαρτοφυλακίου των δανείων γίνεται από ομάδα υπαλλήλων που διαθέτουν καλή γνώση και εμπειρία στο αντικείμενο.

Η οντότητα αξιολογεί αρχικά αν υφίσταται αντικειμενική απόδειξη για την απομείωση μεμονωμένα για χρηματοοικονομικά περιουσιακά στοιχεία που είναι από μόνα τους σημαντικά και μεμονωμένα ή συλλογικά για χρηματοοικονομικά περιουσιακά στοιχεία που δεν είναι σημαντικά από μόνα τους. Αν η οντότητα προσδιορίσει ότι δεν υπάρχει αντικειμενική απόδειξη της ύπαρξης απομείωσης για χρηματοοικονομικό περιουσιακό στοιχείο που αξιολογήθηκε μεμονωμένα, είτε είναι σημαντικό είτε όχι, εντάσσει το περιουσιακό στοιχείο σε ομάδα χρηματοοικονομικών περιουσιακών στοιχείων με συναφή χαρακτηριστικά πιστωτικού κινδύνου τα οποία αξιολογεί για απομείωση σε συλλογικό επίπεδο. Περιουσιακά στοιχεία που αξιολογούνται για απομείωση μεμονωμένα και για τα οποία αναγνωρίζεται ή συνεχίζει να αναγνωρίζεται ζημία απομείωσης δεν περιλαμβάνονται σε συλλογική αξιολόγηση για απομείωση.

Στην περίπτωση του υπολογισμού της απομείωσης σε ατομική βάση, λαμβάνονται υπόψη τις χρηματοροές που αναμένεται να προέλθουν από κάθε περίπτωση ξεχωριστά, αφού ληφθεί υπόψη το βάθος χρόνου που αναμένεται να πραγματοποιηθούν. Για τις χρηματοροές αυτές θα πρέπει να ληφθούν υπόψη τόσο τα ποσά που αναμένεται να εισπραχθούν απευθείας από την επιχείρηση όσο και τα ποσά που αναμένεται να προέλθουν από την ρευστοποίηση των περιουσιακών στοιχείων που είχαν ληφθεί ως εμπράγματα εξασφάλιση του δανείου.

Αφού εκτιμηθούν οι χρηματοροές αυτές, θα πρέπει να αναχθούν σε παρούσα αξία με βάση το πραγματικό επιτόκιο του δανείου, που ίσχυε κατά την αρχική αναγνώριση του δανείου, όπως προβλέπεται από τα Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα. Η απομείωση υπολογίζεται στην περίπτωση αυτή ως η διαφορά μεταξύ του υπολοίπου του δανείου και της παρούσας αξίας του συνόλου των χρηματοροών.

Από την άλλη, στην περίπτωση του υπολογισμού της απομείωσης σε επίπεδο χαρτοφυλακίου, αυτό θα πρέπει να εμφανίζει κοινά χαρακτηριστικά ως προς την εκδήλωση του πιστωτικού κινδύνου. Σύμφωνα με το ΔΛΠ 39, τα κοινά αυτά χαρακτηριστικά θα πρέπει να στηρίζονται πάνω στην εμπειρία του παρελθόντος για τις ζημίες που υφίσταται η τράπεζα από κάθε ξεχωριστή ομάδα δανείων. Στην πράξη, η μέτρηση των ζημιών απομείωσης σε

επίπεδο χαρτοφυλακίου χρησιμοποιεί ιστορικά δεδομένα προσαρμοσμένα με τα τρέχοντα δεδομένα, προκειμένου η τράπεζα να οδηγηθεί στην παρούσα αξία των μελλοντικών ταμειακών ροών.

Όσο πιο λεπτομερή στατιστικά δεδομένα είναι διαθέσιμα για την συμπεριφορά των δανείων, τόσο τα χαρακτηριστικά των ομάδων των δανείων θα παρουσιάζουν στενές ομοιότητες μεταξύ τους, γεγονός που οδηγεί σε πιο ασφαλή συμπεράσματα για την απομείωση κάθε κατηγορίας δανείων. Η εκτίμηση σε επίπεδο χαρτοφυλακίου θεωρείται ένα ενδιάμεσο βήμα, και μόλις οι απώλειες μπορεί να συσχετιστούν με ένα συγκεκριμένο δάνειο, το δάνειο θα πρέπει να αφαιρεθεί από το χαρτοφυλάκιο (Κόντος, 2010).

5.10 Λογιστική Αντιμετώπιση Απομείωσης

Αν υπάρχει αντικειμενική απόδειξη ότι υπάρχει ζημία απομείωσης που αφορά δάνεια και απαιτήσεις ή διακρατούμενες μέχρι τη λήξη επενδύσεις που τηρούνται λογιστικά στο αποσβεσμένο κόστος, το ποσό της ζημίας επιμετράται ως η διαφορά μεταξύ της λογιστικής αξίας του περιουσιακού στοιχείου και της παρούσας αξίας των εκτιμώμενων μελλοντικών ταμειακών ροών, εξαιρώντας μελλοντικές πιστωτικές ζημίες που δεν έχουν πραγματοποιηθεί, προεξοφλημένες με το αρχικό πραγματικό επιτόκιο του περιουσιακού στοιχείου (ήτοι το πραγματικό επιτόκιο που υπολογίστηκε κατά την αρχική αναγνώριση). Η λογιστική αξία του περιουσιακού στοιχείου θα μειώνεται είτε απευθείας είτε μέσω της χρήσης ενός λογαριασμού πρόβλεψης. Το ποσό της ζημίας θα αναγνωρίζεται στα αποτελέσματα.

Όπως ορίζουν τα ΔΛΠ, το ποσό της ζημίας που προκύπτει από την απομείωση της αξίας των δανείων θα πρέπει να επιβαρύνει τα αποτελέσματα της χρήσης κατά την οποία διαπιστώθηκε το γεγονός της απομείωσης. Ο λογαριασμός που χρησιμοποιείται για το σκοπό αυτό είναι ο 69.51 «Ζημίες από απομείωση δανείων και απαιτήσεων», ενώ μπορεί να πιστωθεί είτε απευθείας ο αντίστοιχος λογαριασμός χορηγήσεων είτε ένας υπό –αντίθετος λογαριασμός συσσωρευμένων απομειώσεων (λογαριασμός διόρθωσης αξίας).

Είναι πιθανό επίσης μια τράπεζα να επιλέξει το οριστικό κλείσιμο του λογαριασμού ενός δανείου. Στην περίπτωση αυτή, η τράπεζα διαγράφει μόνο λογιστικά ένα δάνειο, χωρίς να προβαίνει σε διαγραφή του χρέους στον πελάτη, ο οποίος εξακολουθεί να οφείλει το αντίστοιχο ποσό (Κόντος, 2010).

5.11 Απαιτήσεις Γνωστοποίησης

Σύμφωνα με το ΔΠΧΑ 7, η λογιστική αξία για καθεμία από τις κατηγορίες χρηματοοικονομικών στοιχείων, όπως ορίζονται στο ΔΛΠ 39, γνωστοποιούνται είτε στον ισολογισμό είτε στο προσάρτημά του:

- i. χρηματοοικονομικά περιουσιακά στοιχεία στην εύλογη αξία μέσω των αποτελεσμάτων, εμφανίζοντας χωριστά (i) όσα προσδιορίστηκαν στην εύλογη αξία κατά την αρχική αναγνώριση και (ii) όσα κατατάσσονται ως προοριζόμενα για εμπορική εκμετάλλευση σύμφωνα με το ΔΛΠ 39
- ii. επενδύσεις που διακρατούνται μέχρι τη λήξη
- iii. δάνεια και απαιτήσεις

- iv. διαθέσιμα προς πώληση χρηματοοικονομικά περιουσιακά στοιχεία
- v. χρηματοοικονομικές υποχρεώσεις στην εύλογη αξία μέσω των αποτελεσμάτων, εμφανίζοντας χωριστά (i) όσες προσδιορίστηκαν στην εύλογη αξία κατά την αρχική αναγνώριση και (ii) όσες κατατάσσονται ως προοριζόμενες για εμπορική εκμετάλλευση σύμφωνα με το ΔΛΠ 39, και
- vi. χρηματοοικονομικές υποχρεώσεις στο αποσβεσμένο κόστος. Χρηματοοικονομικά περιουσιακά στοιχεία ή χρηματοοικονομικές υποχρεώσεις στην εύλογη αξία μέσω των αποτελεσμάτων

Σύμφωνα με την παράγραφο 108 του ΔΛΠ 1 Παρουσίαση χρηματοοικονομικών καταστάσεων, η οντότητα γνωστοποιεί, στην περίληψη των σημαντικών λογιστικών πολιτικών, την βάση (ή τις βάσεις) αποτίμησης που χρησιμοποιήθηκαν για την κατάρτιση των οικονομικών καταστάσεων και τις λοιπές λογιστικές πολιτικές που χρησιμοποιήθηκαν και που είναι απαραίτητες για την κατανόηση των οικονομικών καταστάσεων.

Εάν η οντότητα έχει ορίσει ότι ένα δάνειο ή μια απαίτηση (ή μια ομάδα δανείων ή απαιτήσεων) έχει αποτιμηθεί στην εύλογη αξία μέσω των αποτελεσμάτων, γνωστοποιεί:

α) τη μέγιστη έκθεση σε πιστωτικό κίνδυνο του δανείου ή της απαίτησης (ή της ομάδας δανείων ή απαιτήσεων) κατά την ημερομηνία αναφοράς

β) το ποσό κατά το οποίο τα συναφή πιστωτικά παράγωγα ή παρόμοια μέσα ελαττώνουν τη μέγιστη έκθεση στον πιστωτικό κίνδυνο,

γ) το ποσό της μεταβολής, τόσο κατά την περίοδο αναφοράς όσο και σωρευτικά, στην εύλογη αξία του δανείου ή της απαίτησης (ή της ομάδας δανείων ή απαιτήσεων) που μπορεί να αποδοθεί σε μεταβολές του πιστωτικού κινδύνου που περιέχει το χρηματοοικονομικό περιουσιακό στοιχείο, προσδιοριζόμενο: i) είτε ως το ποσό της μεταβολής στην εύλογη αξία που δεν μπορεί να αποδοθεί σε μεταβολές των συνθηκών της αγοράς που δημιουργούν κίνδυνο αγοράς, ή ii) είτε χρησιμοποιώντας μια εναλλακτική μέθοδο την οποία η οντότητα θεωρεί ως αντιπροσωπευτικότερη του ποσού της μεταβολής στην εύλογη αξία που μπορεί να αποδοθεί σε μεταβολές του πιστωτικού κινδύνου του περιουσιακού στοιχείου. Στις μεταβολές των συνθηκών της αγοράς που δημιουργούν κίνδυνο αγοράς περιλαμβάνονται οι μεταβολές ενός τρέχοντος επιτοκίου (αναφοράς), μιας τιμής βασικού εμπορεύματος, μιας συναλλαγματικής ισοτιμίας ή ενός δείκτη τιμών ή επιτοκίων.

δ) το ποσό της μεταβολής στην εύλογη αξία οιασδήποτε συναφών πιστωτικών παραγώγων ή παρόμοιων μέσων που σημειώθηκε τόσο κατά την περίοδο όσο και σωρευτικά από τότε που προσδιορίστηκε το δάνειο ή η απαίτηση. (Νεγκάκης Χ. 2015).

5.12 ΔΛΠ και Πλαίσιο Βασιλείας

Για τις χώρες οι οποίες εφαρμόζουν τα Διεθνή Πρότυπα Χρηματοοικονομικής Πληροφόρησης, οι προβλέψεις για τις απώλειες από τα κόκκινα δάνεια για τις τράπεζες έχουν επηρεαστεί από δύο προσεγγίσεις: τα Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα και το πλαίσιο της Βασιλείας. Από το πρώτο πλαίσιο της Βασιλείας το 1988, τα δύο πλαίσια έχουν παραμείνει διαφορετικά και συνεχίζουν να ασκούν επίδραση στην διαμόρφωση πρακτικών σχηματισμού προβλέψεων για τις απώλειες από δάνεια των τραπεζών.

Με βάση το πλαίσιο της Βασιλείας, οι τραπεζικές εποπτικές και ρυθμιστικές αρχές ενθαρρύνουν μια προσέγγιση των προβλέψεων για τις αναμενόμενες ζημιές για πιστωτικές

ζημίες, που συνδέεται άμεσα με τον υπολογισμό δεικτών κεφαλαιακής επάρκειας των τραπεζών. Οι προβλέψεις, όπως ορίζονται από τη Βασιλεία, αναφέρονται σε πιθανές απώλειες που δεν αναγνωριστούν ακόμη και υπολογίζονται ως ποσοστό επί του συνόλου των δανείων. Εναλλακτικά, μπορούν να υπολογίζονται με την εφαρμογή προοδευτικά υψηλότερων ποσοστών για χαμηλότερης ποιότητας περιουσιακών στοιχείων, που αντανακλά την αυξανόμενη πιθανότητα απωλειών.

Γενικά οι χαμηλές προβλέψεις αποτελούν την μεγαλύτερη στρέβλωση του υπολογισμού των κεφαλαίων και της κεφαλαιακής επάρκειας. Ιδιαίτερα όταν είναι κάτω από την πίεση, οι τράπεζες είναι πιθανό να έχουν κίνητρο να υποτιμούν τον πιστωτικό κίνδυνο.

Είναι σημαντικό για τις εποπτικές αρχές να έχουν μια σαφή κατανόηση των ομοιοτήτων και διαφορών μεταξύ αυτών των δύο προσεγγίσεων (πλαίσιο Βασιλείας και Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα). Δεδομένης της συνύπαρξης των δύο προσεγγίσεων, οι εποπτικές αρχές θα πρέπει να καταλάβουν που συμπίπτουν και πώς διαφέρουν μεταξύ τους και να έχουν την τεχνική ικανότητα να λαμβάνουν τις σωστές αποφάσεις για να βοηθήσουν τις τράπεζες να γεφυρώσουν τυχόν κενά κατά τη διάρκεια της εφαρμογής των δύο προσεγγίσεων.

Υπάρχουν μερικές ομοιότητες μεταξύ των δύο προσεγγίσεων. Και οι δύο προσεγγίσεις αναγνωρίζουν την ύπαρξη του πιστωτικού κινδύνου και προσπαθούν να αμβλύνουν και να απορροφήσουν τις ζημίες από αυτόν τον κίνδυνο. Επιπλέον, οι έμπειρες και επαγγελματικές κρίσεις επιτρέπονται και συχνά επικαλούνται σε διάφορες περιστάσεις υπό τις δύο αυτές προσεγγίσεις. Αναμένονται κοινά δεδομένα να μοιράζονται μεταξύ των δύο πλευρών. Τα δεδομένα αυτά περιλαμβάνουν τις κοινές τάξεις πιστωτικού κινδύνου, τα ιστορικά ποσοστά ζημίας, τα χαρακτηριστικά που χρησιμοποιούνται για μια ομάδα δανείων για τη συλλογική αξιολόγηση και παρατηρήσιμα δεδομένα που χρησιμοποιούνται για την εκτίμηση των πιστωτικών ζημιών ή για την ρύθμιση των συντελεστών ιστορικών ζημιών.

Η κύρια διαφορά μεταξύ των δύο προσεγγίσεων προκύπτει τόσο σε εννοιολογικό όσο και σε λειτουργικό επίπεδο. Σύμφωνα με το πλαίσιο των ΔΠΧΠ, η τράπεζα αναμένεται να μετρά τις ζημίες απομείωσης με βάση την αξιολόγηση της εμφάνισης των γεγονότων απομείωσης ή αντικειμενικών στοιχείων. Σε αντίθεση, στο πλαίσιο της Βασιλείας, η αναγνώριση των πιστωτικών ζημιών βασίζεται στην ιδέα της αναμενόμενης ζημίας και απαιτεί την αξιολόγηση των οικονομικών και χρηματοπιστωτικών συνθηκών, καθώς και της ικανότητα του οφειλέτη να πληρώσει.

Οι διαφορετικές ορολογίες που χρησιμοποιούνται από τις δύο προσεγγίσεις, δηλαδή «αναγνώριση απομείωσης» και «πρόβλεψη πιστωτικών ζημιών» είναι σε μεγάλο βαθμό ενδεικτική των υποκείμενων διαφορών. Το επίκεντρο της αναγνώρισης ζημίας απομείωσης για σκοπούς χρηματοοικονομικής πληροφόρησης είναι να εξασφαλιστεί ότι οι ισολογισμοί και οι καταστάσεις αποτελεσμάτων παρουσιάζουν εύλογα την αποτίμηση των δανείων. Αντίθετα, το επίκεντρο των απαιτήσεων προβλέψεων υπό το καθεστώς της Βασιλείας είναι η διασφάλιση της επαρκούς κεφαλαιοποίησης, της ασφάλειας και της αξιοπιστίας των τραπεζών λόγω του κινδύνου. Οι αρχές των τραπεζών θα πρέπει να αξιολογούν την αποτελεσματικότητα των πολιτικών και των πρακτικών τους ως προς την εκτίμηση του πιστωτικού κινδύνου και να σχηματίζουν επαρκείς και έγκαιρες προβλέψεις για τα επισφαλή δάνεια της τράπεζας.

Η σημαντικότερη συνέπεια των διαφορετικών προσεγγίσεων, που υποστηρίζονται από διαφορετικές προοπτικές, είναι ότι η προληπτική προσέγγιση των προβλέψεων απωλειών που ορίζει το πλαίσιο της Βασιλείας τείνει να δημιουργήσει προβλέψεις που είναι υψηλότερες από τις επιτρεπόμενες σύμφωνα με το ΔΛΠ 39. Αυτό μπορεί να εξηγηθεί από διάφορους παράγοντες, όπως το διαφορετικό εύρος των πληροφοριών που επιτρέπονται υπό τις δύο προσεγγίσεις, και οι διαφορετικές κρίσεις που χρησιμοποιούνται από τις τράπεζες για την εφαρμογή του ΔΛΠ 39. Παρ' όλα αυτά, τα διαφορετικά επίπεδα προβλέψεων είναι ένα από τα πιο κοινά και σημαντικά θέματα που αντιμετωπίζουν οι χώρες που εφαρμόζουν τα ΔΠΧΑ (Gaston and Won Song, 2014).

5.13 Κόκκινα Δάνεια και ΔΛΠΑ 9

Μετά από πολλές διαβουλεύσεις, τον Ιουλίου του 2014 δημοσιεύθηκε από το Συμβούλιο Διεθνών Λογιστικών Προτύπων (ΣΔΛΠ) με βάση το Λονδίνο, το ΔΠΧΑ 9 (IFRS 9) «Χρηματοοικονομικά Μέσα», που κινείται από το μοντέλο των υφιστάμενων ζημιών προς ένα μοντέλο αναμενόμενων ζημιών ως προς το πώς οι εταιρείες αναγνωρίζουν τις απώλειες. Εκτός του θέματος της απομείωσης των δανείων, το ΔΠΧΑ 9 ασχολείται επιπλέον και με άλλα θέματα που σχετίζονται με την ταξινόμηση και την μέτρηση, την λογιστική αντιστάθμισης κινδύνων και τον πιστωτικό κίνδυνο, που μέχρι τώρα ρυθμίζονται από το ΔΛΠ 39.

Σύμφωνα με αυτό, η αναγνώριση των πιστωτικών ζημιών θα πρέπει να προβλέπεται ανεξάρτητα από την επέλευση των αντικειμενικών ενδείξεων. Το μοντέλο των αναμενόμενων απωλειών παρέχει στους χρήστες της οικονομικών καταστάσεων πληροφορίες σχετικά με αναμενόμενες πιστωτικές ζημιές και τις μεταβολές των προσδοκιών σχετικά με τις απώλειες της πιστοληπτικής ικανότητας.

Το νέο πρότυπο θα τεθεί σε ισχύ από την 1η Ιανουαρίου του 2018, αντικαθιστώντας το ΔΛΠ 39 και θα σημαίνει ότι οι εταιρείες θα πρέπει να προβλέπουν τις ενδεχόμενες πιστωτικές ζημιές των επόμενων 12 μηνών. Εφόσον εκτιμάται ότι οι πιστωτικοί κίνδυνοι έχουν αυξηθεί σημαντικά, οι τράπεζες θα πρέπει να καταγράφουν τις αναμενόμενες πιστωτικές ζημιές εφ' όρου ζωής

Το εν λόγω πρότυπο αυτό σηματοδοτεί μία μεγάλη αλλαγή για τις τράπεζες, τις ασφαλιστικές εταιρείες και τους χρήστες των οικονομικών καταστάσεων. Σύμφωνα με αυτό, οι τράπεζες θα πρέπει να αναγνωρίζουν, όχι μόνο τις ζημιές πιστωτικού κινδύνου που έχουν ήδη λάβει χώρα, αλλά επιπλέον και τις ζημιές/απώλειες που αναμένονται στο μέλλον, βοηθώντας στη διασφάλιση της επαρκούς κεφαλαιοποίησης των τραπεζών για τα δάνεια που έχουν αναλάβει. Είναι σημαντικό ότι, σε αντίθεση με το ΔΛΠ 39, το οποίο επιτρέπει μόνο τις πληροφορίες από το παρελθόν και του παρόντος να επηρεάσουν τις εκτιμήσεις των τραπεζών ως προς τις μελλοντικές ταμειακές ροές, το ΔΠΧΑ 9 θα επιτρέπει ένα ευρύτερο φάσμα πληροφοριών συμπεριλαμβανομένων των προσδοκιών για μελλοντικές πιστωτικές ζημιές.

Όπως ορίζει το ΔΠΧΑ 9, οι πιστωτικές ζημιές μετρώνται σε διάφορα στάδια, που χαρακτηρίζεται από είτε από 12 μήνες είτε καθ' όλη διάρκεια ζωής. Στο λεγόμενο πρώτο στάδιο, οι αναμενόμενες πιστωτικές ζημιές αναγνωρίζονται για μια περίοδο 12 μηνών. Όταν η εμπειρία δείξει σημαντική αύξηση του πιστωτικού κινδύνου, οι τράπεζες εισέρχονται στο

δεύτερο στάδιο και οι πιστωτικές ζημίες εκτιμώνται και αξιολογούνται για όλη την διάρκεια ζωής των περιουσιακών στοιχείων.

Το ΔΠΧΑ 9 δεν προτείνει μια συγκεκριμένη μεθοδολογία μέτρησης. Ορίζει ακριβώς την μέτρηση των αναμενόμενων πιστωτικών ζημιών που θα πρέπει να αντικατοπτρίζει: i) ένα αμερόληπτο και πιθανό σταθμισμένο ποσό που καθορίζεται από την αξιολόγηση ενός φάσματος πιθανών αποτελεσμάτων, ii) την διαχρονική αξία του χρήματος, και iii) τις λογικές και βάσιμες διαθέσιμες πληροφορίες.

Οι απαιτήσεις του προτύπου αυτού θα έχει ως αποτέλεσμα οι τράπεζες να δεχθούν σημαντικό πλήγμα στους ισολογισμούς τους, ως προς τις μελλοντικές τους απώλειες. Αυτοί που θα πληγούν περισσότερο είναι οι τράπεζες και οι ασφαλιστικές εταιρείες που κατέχουν μεγάλα χαρτοφυλάκια δανείων στους ισολογισμούς τους. Οι τράπεζες θα πρέπει να αντιμετωπίσουν το κόστος εκσυγχρονισμού των συστημάτων και των διαδικασιών τους, έτσι ώστε να είναι σε θέση να μετακινηθούν από τον υπολογισμό των υφιστάμενων απωλειών στον υπολογισμό των αναμενόμενων ζημιών.

Η νέα προσέγγιση απαιτεί την άσκηση σημαντικής κρίσης. Ειδικότερα, η κρίση θα πρέπει να εφαρμόζεται για τον καθορισμό του τι συνιστά «σημαντική αύξηση του πιστωτικού κινδύνου» και τότε πρέπει να γίνεται η μεταφορά των περιουσιακών στοιχείων από το πρώτο στο δεύτερο στάδιο. Παρόλο αυτά υπάρχει η πρόθεση περιορισμού των ευκαιριών χειραγώγησης των κερδών μέσω των απαιτήσεων γνωστοποίησης που θα επιβάλλονται (Gaston and Won Song, 2014).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6:

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ – ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ –

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ

Τα τελευταία χρόνια πολλές τράπεζες διεθνώς αντιμετωπίζουν μια ραγδαία επιδείνωση της ποιότητας των στοιχείων του ενεργητικού τους γεγονός που οδηγεί σε σημαντικές απώλειες και μείωση των κεφαλαιακών αποθεμάτων ασφαλείας τους. Οι γενικότερες μακροοικονομικές συνθήκες που επικρατούν διεθνώς καθώς οι πιο συγκεκριμένες τραπεζικές συνθήκες που αντιμετωπίζει η κάθε τράπεζα έχουν επηρεάσει το ύψος των μη εξυπηρετούμενων δανείων, που αποτελούν ένα από τα σημαντικότερα προβλήματα που αντιμετωπίζουν.

Η ταχεία αύξηση των μη εξυπηρετούμενων δανείων έχει ευρύτερες αρνητικές συνέπειες καθώς όχι μόνο έχει αυξήσει την ευπάθεια των τραπεζών σε περαιτέρω κρίσεις αλλά περιόρισε επίσης την λειτουργία τους και έχει επηρεάσει γενικότερα την οικονομική δραστηριότητα και ανάπτυξη.

Τα μη εξυπηρετούμενα «κόκκινα δάνεια», αποτελούν ένα σύνθετο κοινωνικό και οικονομικό πρόβλημα που επηρεάζει βαθιά τον προγραμματισμό, επιτείνει την αβεβαιότητα νοικοκυριών και επιχειρήσεων, υπονομεύει το τραπεζικό σύστημα και περιορίζει τη δανειοδοτική του δραστηριότητα σε βάρος της πιστωτικής επέκτασης, της ρευστότητας της πραγματικής οικονομίας και τελικά της προοπτικής της οικονομικής ανάπτυξης.

Η εργασία αυτή αξιολογεί τις επιπτώσεις και προσδιορίζει τους κύριους καθοριστικούς παράγοντες των μη εξυπηρετούμενων δανείων καθώς και τα μέσα μείωσης του επιπέδου αυτών, δίνοντας έμφαση στο ελληνικό τραπεζικό σύστημα και συνολικά στην ελληνική οικονομία.

Όπως είναι αναμενόμενο από το 2008 και μετά, τα επίπεδα των μη εξυπηρετούμενων δανείων αυξήθηκαν με σημαντικούς ρυθμούς. Οι επιπτώσεις της τρέχουσας οικονομικής κρίσης επηρέασαν αρνητικά τη δυνατότητα των δανειοληπτών να εκπληρώσουν τις συμβατικές δανειακές υποχρεώσεις τους. Φαίνεται ότι οι μακροοικονομικές εξελίξεις στην χώρα αποτέλεσαν τον σημαντικότερο παράγοντα που επηρέασε αρνητικά το επίπεδο των κόκκινων δανείων καθώς και την λειτουργία των ίδιων των τραπεζών.

Ωστόσο, τα τελευταία χρόνια έχει καθιερωθεί μια σειρά νόμων και αποφάσεων που έχουν διαμορφώσει ένα νέο θεσμικό και νομοθετικό πλαίσιο στην χώρα για τον περιορισμό του ύψους των μη εξυπηρετούμενων δανείων. Οι συμφωνίες με τους πιστωτές της χώρας στα πλαίσια της παρεχόμενης βοήθειας, περιλαμβάνουν και προϋποθέσεις και δεσμεύσεις που αφορούν το ισχύον θεσμικό πλαίσιο για τη διευκόλυνση της τακτοποίησης των μη εξυπηρετούμενων δανείων και τη βελτίωση του νομικού πλαισίου για θέματα αφερεγγυότητας εταιρειών και νοικοκυριών

Γίνεται δεκτό πως η βελτίωση του προβλήματος των κόκκινων δανείων θα έχει θετικές επιδράσεις στην λειτουργία των τραπεζών και την διαμόρφωση θετικών ρυθμών οικονομικής ανάπτυξης στην χώρα.

Στην χώρα μας, οι τράπεζες είναι υποχρεωμένες από την νομοθεσία να ακολουθούν τα Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα. Επομένως, η αντιμετώπιση και των μη εξυπηρετούμενων δανείων βασίζεται στην προσέγγιση αυτή. Η παρούσα εργασία αυτή επικεντρώνεται στην αντιμετώπιση των κόκκινων δανείων από τα πρότυπα αυτά ως προς τον σχηματισμό προβλέψεων, την απομείωση και τις πραγματοποιηθείσες ζημίες.

Είναι γεγονός πως διεθνώς δεν υπάρχουν πολλές μελέτες που επικεντρώνονται στο πλαίσιο των Διεθνών Λογιστικών Προτύπων ως προς τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια. Η εργασία αυτή προσπαθεί να παρουσιάσει το θεωρητικό πλαίσιο των μη εξυπηρετούμενων δανείων στην χώρα σε συνδυασμό με τον λογιστικό χειρισμό αυτών από τις ελληνικές τράπεζες στο πλαίσιο που επιβάλλουν τα διεθνή αυτά πρότυπα.

Περιορισμό αποτελεί το γεγονός ότι δεν εξετάζεται το υπό διερεύνηση θέμα με τη χρήση στατιστικών μεθόδων, ωστόσο θα ήταν ιδιαίτερα χρήσιμη και η διεξαγωγή μιας εμπειρικής έρευνας με στόχο την διερεύνηση της συμμόρφωσης των ελληνικών τραπεζών στις απαιτήσεις των Διεθνών Λογιστικών Προτύπων κατά την διάρκεια των τελευταίων χρόνων, όπου παρατηρείται σημαντική επιδείνωση της ποιότητας του χαρτοφυλακίου τους.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Γεωργιάς, Ν. (2015), “Σαρωτικές αλλαγές για τα κόκκινα δάνεια φέρνει το 3ο Μνημόνιο”, www.capital.gr

Γκόρτσος, Β.Χ (2014) , “Η πορεία προς την «Ευρωπαϊκή Τραπεζική Ένωση»: θεσμικές και κανονιστικές διαστάσεις και οι επιπτώσεις στην ανταγωνιστικότητα του ελληνικού τραπεζικού συστήματος”, Συλλογικός Τόμος της Ελληνικής Ένωσης Τραπεζών με θέμα: « Ανταγωνιστικότητα για ανάπτυξη: Προτάσεις πολιτικής»

Ελληνική Ένωση Τραπεζών (2008), “Η Συμβολή του Τραπεζικού Συστήματος στην Ελληνική Οικονομία”

Ελληνική Ένωση Τραπεζών (2013), “Το ελληνικό τραπεζικό σύστημα το 2011 και το 2013”

Κόντος, Γ. (2010), “Λογιστική Τραπεζών και Εταιριών Leasing & Factoring”, Εκδόσεις Διπλογραφία

Κωστούλας, Β. (2014) , “Τραπεζική Ένωση: Ερωτήσεις και απαντήσεις”, Εφημερίδα Ναυτεμπορική

Νεγκάκης Χ. (2015), ‘Διεθνή Πρότυπα Χρηματοοικονομικής Αναφοράς’, Θεωρία και Εφαρμογές, Ειδικά Θέματα

Νούλας, Γ.Α. (2005), “Χρήμα & Τράπεζες”, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας

Ντζανάτος, Δ. (2008) , “Τα Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα με Απλά Λόγια και οι Διαφορές τους Από τα Ελληνικά”, Βιβλίο Πρώτο, Εκδόσεις Καστανιώτη

Τράπεζα της Ελλάδος (2012), “Εκθεση για την Ανακεφαλαιοποίηση και Αναδιάρθρωση του Ελληνικού Τραπεζικού Τομέα”

Τράπεζα της Ελλάδος (2015), “Εκθεση του Διοικητή για το Έτος 2014”

Τράπεζα της Ελλάδος (2014), “Νομισματική Πολιτική 2013-2014”

Τράπεζα της Ελλάδος (2015), “Νομισματική Πολιτική 2014-2015”

ΞΕΝΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Angklomkiew, S., George, J. and Packer F. (2009), “Issues and developments in loan loss provisioning: the case of Asia”, BIS Quarterly Review

Beck, R., Jakubik, P. and Piloju, A. (2013), “Non-Performing Loans: What Matters in Addition to the Economic Cycle”, Eurosystem, Working Paper Series, No 1515

Bloem, M. A. and Freeman, R. (2005), “The Treatment of Nonperforming Loans”, Statistics Department International Monetary Fund, Issue Paper Prepared for the July 2005 Meeting of the Advisory Expert Group on National Account

Boudriga, A., Taktak, N.B. and Jellouli, S. (2009), “Banking Supervision and Nonperforming Loans: a Cross-Country Analysis”, Journal of Financial Economic Policy Vol. 1 No. 4

Curak, M. , Pepur, S. and Poposki, K. (2013) , “ Determinants of Non-Performing loans – Evidence from Southeastern European Banking Systems”, Banks and Bank Systems, Volume 8, Issue 1

European Banking Coordination “Vienna” Initiative (2012), “Working Group on NPLs in Central, Eastern and Southeastern Europe”

Gaston, E. and Won Song, I. (2014) , “Supervisory Roles in Loan Loss Provisioning in Countries Implementing IFRS”, International Monetary Fund, Working Paper 14/170

Giakoumis, M. (2014), “NPLs: The Achilles heel of the Greek banking system”, www.macropolis.gr

Jakubik, P. and Reininger, T. (2013), “Determinants of Nonperforming Loans in Central, Eastern and Southeastern Europe”, Focus on European Economic Integration, Issue 3

Klein, N. (2013), “Non-Performing Loans in CESEE: Determinants and Impact on Macroeconomic Performance”, IMF Working Paper 13/72

Louzis, P. D., Vouldis, T. A. and Metaxas, L V. (2010), “Macroeconomic and Bank-Specific Determinants of non-Performing Loans in Greece: a Comparative Study of Mortgage, Business and Consumer Loans Portfolios”, Bank of Greece, Working Paper 118

Makri, V. and Papadatos, K. (2014), “How accounting information and macroeconomic environment determine credit risk? Evidence from Greece”, International Journal of Economic Sciences and Applied Research 7 (1)

Makri, V., Tsagkanos, A. and Bellas, A. (2014), “ Determinants of Non-Performing Loans: The Case of Eurozone”, *panoeconomicus*, 2

Malo de Molina, J.L. (2013), “The European Central Bank’s Response to the Crisis”, Banco de Espana, Economic Bulletin

Messai, A.S. and Jouini, F. (2013), “Micro and Macro Determinants of Non-performing Loans”, *International Journal of Economics and Financial Issues*, Vol. 3, No. 4

Mileris, R. (2014), “Macroeconomic Factors of Non-Performing Loans in Commercial Banks”, *EKONOMIKA*, Vol 93 (1)

Moinescu, B.G. (2012), “Determinants of Nonperforming Loans in Central and Eastern European Countries: Macroeconomic Indicators and Credit Discipline”, *Review of Economic & Business Studies*, Volume 5, Issue 2

Nkusu, M. (2011), “Nonperforming Loans and Macrofinancial Vulnerabilities in Advanced Economies”, *IMF Working Paper* 11/161

Partners for Financial Stability (2011), “High Levels of Problem Loans in Southeast Europe and Eurasia: The Silent Killer of Economic Growth”, *Technical Brief*

Potamitis, S. (2015), “The Mounting ‘non Performing Loan’ Problem in Greece”, *eurofenix*

Rughoo, A. and Sarantis N. (2014), “The global financial crisis and integration in European retail banking”, *Journal of Banking & Finance* 40

Skarica, B. (2014), “Determinants of non-performing loans in Central and Eastern European countries”, *Financial Theory and Practice* 38 (1)

Walkner, C. and Raes, J.P. (2005), “Integration and consolidation in EU banking - an unfinished business”, *European Economy, European Commission, Economic Papers*, Number 226

NΟΜΟΘΕΣΙΑ-ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ

Νόμος 3869/2010, “Ρύθμιση των οφειλών υπερχρεωμένων φυσικών προσώπων και άλλες διατάξεις”, *ΦΕΚ Α'130/2.8.2010*

Νόμος 4161/2013, “Πρόγραμμα διευκόλυνσης για ενήμερους δανειολήπτες, τροποποιήσεις στο ν. 3869/2010 και άλλες διατάξεις.”, *ΦΕΚ Α'143/14.6.2013*

Νόμος 4307/2014, “Ενσωμάτωση στο ελληνικό δίκαιο α) της Απόφασης–Πλαίσιο 2008/909/ΔΕΥ του Συμβουλίου της 27ης Νοεμβρίου 2008, όπως τροποποιήθηκε με την Απόφαση – Πλαίσιο 2009/299/ΔΕΥ του Συμβουλίου της 26ης Φεβρουαρίου 2009, σχετικά με την εφαρμογή της αρχής της αμοιβαίας αναγνώρισης σε ποινικές αποφάσεις, οι οποίες επιβάλλουν ποινές στερητικές της ελευθερίας ή μέτρα στερητικά της ελευθερίας, για το σκοπό της εκτέλεσής τους στην Ευρωπαϊκή Ένωση (ΜΕΡΟΣ Α'), β) της Απόφασης –Πλαίσιο 2008/947/ΔΕΥ του Συμβουλίου της 27ης Νοεμβρίου 2008, όπως τροποποιήθηκε με την Απόφαση – Πλαίσιο 2009/299/ΔΕΥ του Συμβουλίου της 26ης Φεβρουαρίου 2009, σχετικά με

την εφαρμογή της αρχής της αμοιβαίας αναγνώρισης σε ποινικές αποφάσεις που προβλέπουν την αναστολή εκτέλεσης της ποινής ή απόλυση υπό όρους, με σκοπό την επιτήρηση των μέτρων αναστολής και των εναλλακτικών κυρώσεων στην Ευρωπαϊκή Ένωση (ΜΕΡΟΣ Β΄), γ) της Απόφασης – Πλαίσιο 2009/829/ΔΕΥ του Συμβουλίου της 23ης Οκτωβρίου 2009, σχετικά με την εφαρμογή, μεταξύ των κρατών – μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, της αρχής της αμοιβαίας αναγνώρισης στις αποφάσεις περί μέτρων επιτήρησης εναλλακτικά προς την προσωρινή κράτηση (ΜΕΡΟΣ Γ΄) και άλλες διατάξεις.”, ΦΕΚ Α΄ 246/15.11.2014

Νόμος 4336/2015, “Συνταξιοδοτικές διατάξεις – Κύρωση του Σχεδίου Σύμβασης Οικονομικής Ενίσχυσης από τον Ευρωπαϊκό Μηχανισμό Σταθερότητας και ρυθμίσεις για την υλοποίηση της Συμφωνίας Χρηματοδότησης.”, ΦΕΚ Α' 94/14-08-2015

Τράπεζα της Ελλάδος (2014), “Θέσπιση του Κώδικα Δεοντολογίας του Ν. 4224/2013”

Τράπεζα της Ελλάδος (2014), “Πλαίσιο εποπτικών υποχρεώσεων για τη διαχείριση των ανοιγμάτων σε καθυστέρηση και των μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων” , Πράξη Εκτελεστικής Επιτροπής 42

Τράπεζα της Ελλάδος (2015) , “Τροποποίηση της Πράξης Εκτελεστικής Επιτροπής (ΠΕΕ) 42/30.05.2014, «Πλαίσιο εποπτικών υποχρεώσεων για τη διαχείριση των ανοιγμάτων σε καθυστέρηση και των μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων», -Κατάργηση της Εγκυκλίου Διοίκησης 13/30.7.2009 της Τράπεζας της Ελλάδος”, Πράξη Εκτελεστικής Επιτροπής 47

Τράπεζα της Ελλάδος (2015), “Τροποποίηση του Κώδικα Δεοντολογίας του Ν. 4224/2013”

ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΟΙ ΤΟΠΟΙ

www.kathimerini.gr

www.taxheaven.gr